

Minttu Karppelin

PAIKKA LÄHI-IDÄN AURINGOSSA?

EU:n ulkopoliittisen johdon sovittelevan
Lähi-itä – roolin rakennusprojektin retorinen analyysi

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2006

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos

KARPPELIN, MINTTU: Paikka Lähi-idän auringossa? EU:n ulkopoliittisen johdon sovittelevan Lähi-itä – roolin rakennusprojektin retorinen analyysi

Pro gradu -tutkielma, 76 sivua, 3 liitesivua
Kansainvälinen politiikka
Huhtikuu 2006

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen Euroopan unionin (EU) ulkosuhdekomissaarien kannanottojen ja Europe Information – tiedotuslehden uutisoinnin kautta kysymystä, millaista sovittelevaa Lähi-itä – roolia EU ulkopoliittisen johtonsa toimesta rakentaa. Sidon tutkimuskysymyksen laajempaan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) ja sitä myötä EU:n kollektiivisen toimijuuden muodostamaan viitekehykseen. Tarkastelen, miten sovittelevan roolin rakennusprojekti heijastelee YUTP:n yleistä kehitystä. Rakennusprojektissa voidaan olettaa olevan kyse myös laajemmin Euroopan unionin maailmanpoliittisesta osallistumisesta, joten tutkimuskysymykseen nivoutuu läheisesti myös kysymys, millaisena maailmanpoliittisena toimijana EU näyttäisi sovitteiluprosessiin osallistumispyrkimystensä valossa näyttäytyä.

Tutkimusasetelma kiteytyy seuraavien käsitteiden ympärille: toimintaympäristö, toimijan rooli / toimijan ulko- ja turvallisuuspoliittinen omakuva, EU kollektiivisena toimijana, (arvo)valta ja konfliktinratkaisun kolmas osapuoli. Tarkastelen EU:n sovittelevan roolin rakennusprosessia Johan Galtungin ja John Burtonin uuden konfliktinratkaisun paradigman mukaisen kylmänsodan jälkeisen kansainvälisen toimintaympäristön muutoksen kontekstissa, jolle on ominaista vallan ja väkivallan monopolien murtuminen ja leviäminen valtiollisilta toimijoilta yhä laajemmille kansanjoukoille. Galtungin ja Burtonin ajatukset luovat yhtäältä perustan konfliktinratkaisun mahdollisuudelle nykymaailmassa, mutta samalla nostavat esiin tehokkaan toiminnan haasteet. Kolmannen osapuolen erilaisia rooleja ja niiden intressien ja sovitteiluprosesseihin osallistumisen edellytyksiä käsitellään Thomas Princenin ja I William Zartmanin teoretisoinnin kautta. EU:n YUTP:n muotoutumista käsitteellistetään Michael E Smithin uuden institutionalisoitumisen teorian kautta täydentäen hänen ajatuksiaan Floora Kurikkalan ja Katja Keisalan väitöskirjoissaan tekemillä huomioilla mm. unionin kollektiivisen toimijuuden luonteesta. Tutkimusmetodina ja analyysivälineenä toimii Chaim Perelmanin uusi retoriikka.

Tutkielman keskeisiä tuloksia on havainto unionin kansainvälisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen arvovallan tapauskohtaisuudesta – EU:n on kerta toisensa jälkeen legitimoitava toimintansa niin sisäisissä kuin ulkoisissakin prosesseissa. Tämä värittää voimakkaasti sen sovittelevan Lähi-itä – roolin rakennusprojektia. Tutkimustulosten perusteella unioni esiintyy sovitteiluprosessissa monenkeskisyttä ja toiminnan rauhanomaisuutta korostavana siviilivaltana, mutta sen siviilivaltaluonnetta ei voida lyödä lukkoon YUTP:n keskeneräisyyden vuoksi. Aineiston pohjalta näyttäisi kuitenkin epätodennäköiseltä, että jatkossa suunnattaisiin kohti sotilaallisempien toimintatapojen luomista. Kolmantena osapuolena EU ei korosta puolueellisuuttaan / puolueettomuuttaan, vaan keskittyy yhteisten intressien ja päämäärien painottamisen avulla vakiinnuttamaan osaansa rauhanprosessin keskiössä. Myös historiaan ja pitkäaikaisiin suhteisiin sekä Välimeren yhdistävänä seikkana vedotaan. Se näyttäisi haluavan painottaa ennaltaehkäisevän toiminnan ohella toiminnan kestävyttä ja rakenteellisten ongelmien poistamista pinnallisen väkivallan poistamisen sijaan.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
1.1	TUTKIMUSKOhteena EU:N ULKO- JA TURVALLISUUSPOLIITTISEN OMAKUVAN RAKENNUSPROJEKTI 3	
1.1.1	<i>Osallistuminen Lähi-idän rauhanprosessiin: Tosi toimin maailmanpoliittista roolia rakentamassa</i>	3
1.1.2	<i>Tutkimuksen ajankohtaisuus, tausta ja tarve</i>	6
1.2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	8
1.2.1	<i>Keskeiset käsitteet</i>	8
1.2.2	<i>Tutkielman rakenne</i>	10
2	KONFLIKTINRATKAISUN UUSI PARADIGMA JA KOLMAS OSAPUOLI	12
2.1	MAAILMA MUUTTUU – KONFLIKTINRATKAISUNKIN ON MUUTUTTAVA.....	12
2.2	KONFLIKTINTUTKIMUKSEN NARRATIIVIT KONFLIKTIYMMÄRRYKSEN TAUSTALLA.....	13
2.3	KOLMAS OSAPUOLI KONFLIKTISSA – OIKEA SOVITTELIJA, OIKEASSA PAIKASSA, OIKEAAN AIKAAN .	19
2.3.1	<i>Kuka on se oikea?</i>	19
2.3.2	<i>Kolmannen osapuolen tarve</i>	20
2.3.3	<i>Kolmannen osapuolen osallistumisen vaikuttimet: intressit ja motiivit</i>	21
2.3.4	<i>Kolmannen osapuolen erilaiset mahdolliset roolit</i>	24
3	EU:N KANSAINVÄLINEN TOIMIJUUS	27
3.1	(NEO-)REALISMI - (NEO-)LIBERALISMI – DEBATTI JA EU-TUTKIMUS.....	27
3.2	EU TOIMIJANA KANSAINVÄLISESSÄ TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ.....	28
3.3	UNIONIN ULKO- JA TURVALLISUUSPOLIITTINEN INSTITUTIONALISOITUMINEN.....	30
3.3.1	<i>Uusi institutionalisoitumisen teoria – vastaus neofunktionalismille</i>	30
3.3.2	<i>Funktionaalinen logiikka: Kohti yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa</i>	32
3.3.3	<i>Normatiivinen sopivuus: Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan normiutumisen</i>	35
3.3.4	<i>Sosialisaatio: Monta suuta - Yksi ääni?</i>	37
3.4	EU SIVILIVALTANA: UNIONIN ULKO- JA TURVALLISUUSPOLIITTINEN LUONNE.....	39
3.5	EU KONFLIKTINRATKAISIJANA.....	41
4	SOVITTELEVAN LÄHI-ITÄ – ROOLIN RAKENNUSPROJEKTI – ULKOSUHDEKOMISSAARIEN PUHEIDEN RETORINEN ANALYYSI	44
4.1	TUTKIMUSAIINEISTON VALINTA JA RAJAUS: PRIMAARI- JA SEKUNDAARIAINEISTOJEN ESITTELY.....	44
4.2	CHAÏM PERELMANIN UUSI RETORIikka EU:N SOVITTELEVAN ROOLIN RAKENNUKSEN ANALYYSIVÄLINEENÄ.....	45
4.2.1	<i>Kannanottojen esisopimukset: Puhujan suhde yleisöönsä</i>	47
4.2.2	<i>Kannanottojen argumentaatiotekniikat</i>	48
4.3	SOVITTELEVAN ROOLIN RAKENNUSPALIKAT.....	51
4.3.1	<i>Sovittelijana toimimisen haasteet</i>	51
4.3.2	<i>Suhteet konfliktiosapuoliin ja muihin välittäjiin</i>	54
4.3.3	<i>EU itsenäinen sovittelija</i>	59
4.3.4	<i>Toiminnan arvopohja: Rauhanomaisuus valttikorttina</i>	62
4.3.5	<i>Yhteinen lehmä ojassa: Intressien korostaminen</i>	70
4.3.6	<i>Konfliktinratkaisun edellytykset EU:n näkökulmasta</i>	72
5	SOVITTELEVAN ROOLIN RAKENNUSPROJEKTI – MIHIN OLLAAN MATKALLA?	73
	LÄHDELUETTELO	82

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuskohteena EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan rakennusprojekti

Tutkielmassa tarkastellaan Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan muodostumista unionin Lähi-itä – politiikan kautta. Lähi-itä on pysytellyt yhdellä maailmanpolitiikan päänäyttämöistä vuosikymmenien ajan, ja on ollut Euroopan unionin agendalla sen alkutaipaleelta saakka vaikuttaen yhteisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen koordinaation tarpeen syntyyn. Omakuvaa tarkasteltaessa perehdytään siihen, millaisena ulko- ja turvallisuuspoliittisena toimijana EU itsensä ulkopoliittisen johtonsa puheissa kuvaa, millaisena toimijana se haluaa Lähi-idän konfliktinratkaisussa profiloitua. Kyseessä on retorinen tutkimus, sillä retoriikkaa käytetään politiikassa luomaan erilasten kertomusten avulla tietynlaista maailmankuvaa, sekä määrittelemään eri toimijoiden asemaa ja roolia. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan rakennusprojektissa johdon retoriikalla on elintärkeä merkitys politiikan uskottavuuden ja sitä kautta unionin maailmanpoliittisen roolin luomisessa. Projektissa tärkeintä uskottavuuden kannalta on, ettei puheiden ja tekojen, toiveiden ja todellisuuden välinen kuilu muodostu liian suureksi.

1.1.1 Osallistuminen Lähi-idän rauhanprosessiin: Tosi toimin maailmanpoliittista roolia rakentamassa

Israelissa vuosina 1998–2003 Suomen suurlähettiläänä toiminut Pasi Patokallio kirjoitti Helsingin Sanomien vieraskynässä *EU:n sovittilevan roolin vahvistumisesta Lähi-idässä*¹. Tulevaisuusoptimismissaan artikkeli inspiroi tämän tutkielman ongelmanasettelua. Suurlähettiläs Patokallion näkemys EU:n nykyroolista tiivistyy kahteen toteamukseen:

”Lähi-idässä EU on maksumies, vaan ei pelimies.”

” Sitkeistä ponnisteluistaan huolimatta EU ei ole päässyt mainittavaan välittäjän rooliin israelilaisten ja palestiinalaisten rauhanpyrkimyksissä. Jäsenyys ns.

---

¹ Ks. Helsingin Sanomat 16.6.2004. Vieraskynä.

kvartetissa, ..., on merkittävä päänavaus EU:lle. Itse kvartetti² ei kuitenkaan ole vielä lunastanut sille asetettuja toiveita. ”

Nykytilanne ei edellisten kommenttien valossa näyttäisi antavan unionille aihetta röyhistellä rintaansa Lähi-idässä saavutetun maailmanpoliittisen roolin johdosta. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan rakennusprojektia ajatellen Patokallion kirjoituksen otsikko unionin sovittelevan roolin vahvistumisesta on kaksijakoinen. Edistystä on tapahtunut suhteessa menneeseen. Tarkasteltaessa unionin Lähi-idän politiikkaa ja sen roolia alueella historiallisena jatkumona, Euroopan poliittinen rooli on eittämättä ollut vahvistumaan päin. Syyt ovat selkeät. Maailmanpoliittinen tilanne on muuttunut kylmän sodan päättymisen seurauksena, ja EU:n sisäinen kehitys on vienyt sitä yhtenäisemmän ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimijan suuntaan. Kansalliset intressit ovat ainakin osin korvautuneet unionin yhteisillä. Runsaat kymmenen vuotta sitten unionilla ei ollut, eikä voinut ollakaan, kollektiivista poliittista roolia Lähi-idän alueella johtuen toimintainstrumenttien puutteesta. Unioni onkin ennen vuonna 1993 Maastrichtin sopimuksella perustettua yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (myöhemmin myös YUTP) ollut luonteeltaan lähinnä taloudellinen yhteisö, jonka agendalle ei kuulunut kansainvälinen (valta-)politiikka. Painopiste on siirtynyt unionin sisältä yhä enemmän ulospäin yhteisen edustautumisen suuntaan eri toimintasektoreilla.

Suurlähettiläs Patokallio luotaa tulevaisuuteen:

”Euroopan Unionin asema tulee lopullisen rauhanteon hetkellä, ..., kohentumaan entisestään.”³

Johtopäätös edustaa euro-optimistista näkemystä, jonka mukaan taloudellisesti vaikutusvaltainen EU tulee yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikkansa vahvistuessa nousemaan myös (kansainvälis-)poliittiseksi suurvallaksi. Suurlähettiläs perustelee optimismiaan EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan myönteisen kehityksen myötä syntyneellä mahdollisuudella alkaa luoda omaa kollektiivista Lähi-itä – politiikkaa. Tämä ei tarkoita väistämättä, että Unionille olisi varattuna paikka auringossa rauhanteon hetkellä. Se ei väistämättä tarkoita edes sitä, että Unionin

² Kvartetti toimi Tiekarttana tunnetun rauhansuunnitelman arkkitehtina. Sen jäsenenä olivat EU:n lisäksi Venäjä, Yhdysvallat ja YK.

³ Helsingin Sanomat 16.6.2004. Vieraskynä.

sovitteleva rooli Lähi-idässä tulisi olemaan vahva. Voidaan olettaa, että EU toivoo suurlähettilään tavoin oman Lähi-itä – asemansa ja sitä kautta maailmanpoliittisen asemansa vahvistumista. Poliitikka on poliitikkaa myös kansainvälisellä tasolla ja siinä on aina tavalla tai toisella kyse vallasta ja toimijan omien tavoitteiden edistämisestä olemassa olevien ja uskottujen rajojen puitteissa⁴. Menestys Lähi-idässä tarkoittaisi poliittisen arvovallan kasvua laajemmallaakin maailmanpoliittisella areenalla.

Euroopan unionin Lähi-itä – roolin kehityssuunta on mielenkiintoinen ja merkittävä tutkimuskohde, koska yhteisen Lähi-itä – politiikan menestys heijastaa väistämättä unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja EU:n kansainvälispoliittisen uskottavuuden ja arvovallan kehitystä. Onhan Lähi-itä kiistatta yksi ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan rakennuksen pääelementeistä. Unionin ulkopoliittisen johdon Lähi-itä – retoriikan kautta pystytään selvittämään, *millaista sovittelevaa roolia Euroopan Unionin ulkopoliittinen johto pyrkii yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan viitekehyksessä itselleen Lähi-idän konfliktin sovitteluprosessissa rakentamaan? Miten rakennusprojekti heijastelee EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan kehitystä? Millaisena maailmanpoliittisena toimijana unioni näyttäisi sovitteluprosessiin osallistumispyrkimystensä valossa haluavan profiloitua?*

Tutkielma rakentuu konfliktitutkimuksen kolmatta osapuolta koskevien teorioiden, EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan historian ja YUTP:n institutionalisointumiskehityksen ympärillä käydyn teoreettisen keskustelun sekä unionin ulkosuhdekomissaarien Chris Pattenin ja Benita Ferrero-Waldnerin lausuntojen ja unionin tiedotuslehti Europe Informationin tekstien pohjalle. Tutkimusmateriaali on kerätty vuosien 2003–2005 kuluessa, mutta kokonaisuymmärryksen vuoksi on teoreettisen viitekehysten puitteissa tarpeen kurkistaa omakuvan rakennusprosessin varhaisempiinkin vaiheisiin. Kyseessä on roolitutkimus. Olettamuksena on, että Euroopan unionilla on halu ja pyrkimys lisätä ulkopoliittista vaikutusvaltaansa, mutta se ei halua tehdä sitä (tai kuten jotkut teoretikot⁵ väittävät, se ei pysty tekemään sitä) perinteisen realismin keinoin. Unionin ulkopoliitikka on jotain erilaista. Tässä tutkielmassa erilaisuuden käsitteessä nojataan

---

⁴ Paloheimo & Wiberg 1996, 398.

⁵ Katso esimerkiksi Kagan 2003.

Katja Keisalan näkemyksiin. Hän pohtii väitöskirjassaan *The European Union as an International Actor: Strengths of the European Civilian Power* unionia siviilivaltana, jonka ulkopoliittinen toiminta perustuu väkivallattomuuteen ja yhteistyöhalukkuuteen.⁶

1.1.2 Tutkimuksen ajankohtaisuus, tausta ja tarve

Palestiinalaisten presidentin Jasser Arafatin kuolema marraskuun 11. päivänä 2004 herätti eloon Tiekartta – rauhansuunnitelman⁷ julkistamisen jälkeen hetken vaienneena olleen kansainvälispoliittisen keskustelun Lähi-idän rauhanprosessin loppuun viemisestä. Iso - Britannian pääministeri Tony Blair totesi Arafatin kuoleman avanneen ”mahdollisuuksien ikkunan”: Nyt olisi hänen mukaansa korkea aika saattaa loppuun vuonna 1993 aloitettu Oslon prosessi ja toimeenpanna vuonna 2003 räätälöity Tiekartta – suunnitelma. Puheellaan Blair koetti taivutella uudelle nelivuotiskaudelle vain viikkoa ennen Arafatin kuolemaa valittua Yhdysvaltain presidentti George W Bushia kääntämään katseensa tiukemmin Lähi-idän suuntaan ja paneutumaan Tiekartan loppuun viemiseen. Tiekartta sai huhtikuussa 2003 ratifiointinsa jälkeen paljon positiivista huomiota länsimaisessa mediassa ja EU:n ja Yhdysvaltojen ulkopoliittisen johdon puheissa. Odotettiinhan sen onnistuessaan tuovan Lähi-itään pysyvän rauhan vuoden 2005 loppuun mennessä. Erityisesti Euroopan unionissa oltiin tyytyväisiä tiekartan syntyyn, sillä kyseessä oli ensimmäinen Lähi-idän rauhanyritys, jossa unioni on kollektiivina yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikkansa viitekehysessä mukana.

Ei pelkästään lännessä, vaan myös Lähi-idässä, Arafatin kuolema nostatti toiveikasta - joskaan ei yltiöoptimistista mielialaa. Israelilaisessa Haaretz - lehdessä todettiin:

"Jasser Arafatin kuoleman jälkeinen aamu voi kääntyä nopeasti pimeäksi kuoleman jälkeiseksi yöksi. Ei vaadi paljoa, että rauhantoiveita herättänyt tilanne katoaisi yhtä nopeasti kuin on syntynytkin. Varmaa on, ettei osapuolten käyttäytyminen tule ainakaan muuttumaan."⁸

⁶ Katso Keisala 2004, 17–19.

⁷ Tiekartta ei ole rauhansopimus. Se on rauhansuunnitelma, jonka tavoitteena on kestävän rauhan luominen Lähi-idän alueelle asteittaisten uudistusten toteuttamisen kautta. Sopimus on ns. kvartetin (EU, Venäjä YK ja Yhdysvallat) luoma.

⁸ Now we need pressure on America. Haaretz. 17.11.2004. Uutinen. www-dokumentti.

Lehden ennustus osui oikeaan. Lopullista rauhaa ei sinetöity viime vuoden loppuun mennessä, vaikka neuvottelut alkoivatkin suurieleisesti Yhdysvaltain johdolla muun kvartetin säestäessä välittömästi Mahmud Abbasin noustua palestiinalaisten presidentiksi. Molempien kiistaosapuolten sisäpoliittinen tilanne muuttui kuitenkin käänteentekevästi tammikuussa 2006: Viime aikoina rauhantahtoisemmaksi muuttunut Israelin pääministeri Ariel Sharon sai pahan aivoverenvuodon ja tuskin palaa enää Israelin politiikkaan. Hänen saappaisiinsa astuneen Ehud Olmertin on vahvistettava asemansa maan johdossa voidakseen vaatia israelilaisia tekemään myönnytyksiä mahdollisen rauhan eteen. Lähes samanaikaisesti palestiinalaiset äänestivät monien länsimaiden terroristijärjestönä pitämän ja Israelin valtiota tunnustamattoman Hamasin parlamenttivaalivoittoon, mikä antoi Olmertille tilaisuuden todeta rauhanneuvotteluiden olevan mahdottomuus terroristikumppanin kanssa. Kirjoitushetkellä Venäjä käy parhaillaan neuvotteluja Hamasin johdon kanssa Lähi-idän rauhanprosessin jatkamisen reunaehdoista⁹.

Entä mitä tekee EU? Se toteaa tyytyväisyytensä palestiinalaisten vaalien rehellisyydestä jatkaen samaan hengenvetoon, ettei poliittisessa prosessissa ole sijaa väkivallan puolesta puhuville ryhmille tai henkilöille. Se kehottaa kaikkia ryhmittymiä luopumaan aseista, lopettamaan väkivallankäytön ja tunnustamaan Israelin valtion.¹⁰ Sen suhtautuminen vaalien jälkeiseen tilanteeseen on ollut varovaista, mutta suhteita Palestiinaan ei ole katkaistu. Unioni on vaalien jälkeen muun muassa lisännyt rahallista avustustaan Palestiinan hallinnon ylläpitämiseen. EU on toisaalta tehnyt selväksi, että Hamasin on tultava puolitiehen vastaan ennen kuin rauhanneuvotteluita voidaan jatkaa – toisaalta se tekee ennaltaehkäisevää työtä avustaessaan palestiinalaisia rahallisesti tilanteen stabilisoinnissa.¹¹

Tilanne on mielenkiintoinen unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan rakennuksen kannalta: Miten unioni profiloituu kriittisessä tällaisessa kriittisessä tilanteessa? Muuttavatko sen kannanotot vallitsevan tilanteen myötä? Millaiseksi sen

⁹ Hamasin pitää sitoutua kaikkiin olemassa oleviin sopimuksiin, tunnustaa Israelin valtion oikeus olemassaoloon ja pidättäytyttävä poliittisten kysymysten ratkaisemisesta asein. Ks. Helsingin Sanomat, uutinen 4.3.2006.

¹⁰ Euroopan unionin neuvoston julkilausuma Palestiinan lainsäädäntöneuvoston vaaleista. Bryssel 26.1.2006, 5738/06 (Presse 28), P20/06.

¹¹ Brussels takes cautious line on Hamas victory, 26.1.2006 ja Solana does not rule out future Hamas talks, 17.2.2006. EUobserver. Uutiset. www -dokumentti.

politiikka muotoutuu Jasser Arafatin kuoleman jälkeisen toiveikkuuden jälkeen syntyneessä rauhanprosessin epätoivon tilanteessa, jota kuvaamaan sopii israelilaisen politiikantoimittaja Ehud Jaarin viimeviikkoinen kommentti ”Kaivaudumme aseisiin. Rauhanprosessi on kuollut”¹²? Tutkimusaineisto on kerätty ennen tammikuun mullistavia muutoksia, mutta loppuluvun päätteeksi käännetään katse nykyhetken kautta tulevaisuuteen.

Tutkimuksen tarve juontuu siitä tosiasiasta, että Euroopan Unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja sen uskottavuutta voidaan viime kädessä arvioida ainoastaan tositoimia tarkasteltaessa. Se, millaista omakuvaa unionin johto retoriikassaan rakentaa, vaikuttaa siihen, miten unioni toimii, ja myös siihen millaisena toimijana se ulkopuolisten silmissä nähdään – puheiden ja todellisuuden välisestä suhteesta riippuen vaikutus voi olla positiivinen tai negatiivinen. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan rakennusprojekti on kesken, siksi on tärkeää välillä pysähtyä arvioimaan, rakentuuko se oikeaan suuntaan. Alla olevassa Haaretzin kirjoituksessa annetaan ymmärtää, että Lähi-idässä perinteisesti välittäjänä toiminut Yhdysvallat tulee jatkossakin olemaan rauhanprosessia eteenpäin vievä voima, mutta myös Euroopan Unionille asetetaan odotuksia, joita sen olisi kyettävä myös vallitsevassa tilanteessa lunastamaan:

”Yhtälöstä puuttuu Yhdysvaltoihin suunnattu paine. Jos Eurooppa ei kykene saamaan Yhdysvaltoja mukaan [rauhanprosessiin], meidän on hyvästeltävä poliittisen ratkaisun tai edes kunnan neuvotteluiden mahdollisuus vuosiksi eteenpäin.”¹³

1.2 Tutkimuksen toteutus

1.2.1 Keskeiset käsitteet

Tämä on tutkimus *toimijan ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan, toisin sanoen sen roolin, rakentamisesta*. Roolilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa toimijan kansainvälispoliittista asemaa¹⁴, omakuvalla toimijan itsensä näkemystä omasta roolistaan. Poliittisen toiminnan ytimenä on vallankäyttö. *Valta* määrittää Paloheimon

¹² Ulkopoliittisen instituutissa 24.3.2006 pidetty seminaari, jossa Ehud Jaari puhui aiheesta ”Israeli elections and the future of the peace process. Seminaariraportti löytyy osoitteesta <http://www.upi-fia.fi>. Katso aiheesta myös: Israel haluaa avioeron palestiinalaisista. Helsingin Sanomat 25.3.2006. Uutinen.

¹³ Now we need pressure on America. Haaretz. 17.11.2004. Uutinen.

¹⁴ Suomalaisessa sivistyssanakirjassa rooli määritellään sanoilla *osa, asema*.

ja Wibergin mukaan koko politiikantutkimuksen kohdealueen. Tämänkin tutkimuksen kannalta vallan käsite on merkityksellinen. Käsiteltäessä Euroopan Unionin roolia Lähi-idässä, ja sen ulko- ja turvallisuuspoliittisen roolin rakentamista, taustalla on kysymys unionin maailman poliittisen (arvo- ja vaikutus-)vallan kasvattamisesta suhteessa muihin Lähi-idän näyttämöllä välittäjinä toimiviin tahoihin. Valta on siis suhteellista. Se on aina toimijoiden välinen suhde, ei mikään toimijan ominaisuus. Vallan määrä ei ole vakio, eikä se ole pysyvää. Päinvastoin. Valta on aina sidoksissa tilanteeseen, jossa toimitaan¹⁵. Tuossa tilanteessakaan valta ei ole vakio; Toimijalla saattaa olla paljon valtaa suhteessa johonkin tilanteessa olevaan toimijaan, muttei lainkaan johonkin muuhun nähden tai toimijalla voi olla esimerkiksi taloudellista valtaa jollain alueella, mutta poliittinen valta puuttuu: EU on Floora Kurikkalan mukaan perustellut rooliaan rauhanprosessissa omalla taloudellisella suuruudellaan Lähi-idässä tavoitellen poliittisen vallan kasvua.¹⁶

Valta – kolikon kääntöpuolena ovat vallan tavoittelun taustalla olevat *intressit, motiivit ja arvot*. Toimijan intressillä tarkoitetaan etua tai hyötyä, jota se tavoittelee. Euroopan Unionin intresseissä voidaan olettaa olevan pyrkimys kasvaa poliittisesta kääpiöstä vähitellen entistä varteenotettavammaksi kansainvälispoliittiseksi *toimijaksi* muillakin kuin talouden saralla. Tämä ei tarkoita, että sen toimijuus merkitsisi perinteistä valtiorealismiin pohjaavaa toimintaa. Unionia ei käsitetäkään tässä tutkimuksessa perinteisenä realistisena valtopoliittisena toimijana, vaan sen rooli ja siihen liittyvä vallantavoittelu ymmärretään unionin omista tavoitteista ja arvomaailmasta käsin. Sitä käsitellään *siviilivaltana*, jollainen Hans W Maullin mukaan on toimija, joka hyväksyy yhteistyön välttämättömyyden kansainvälisiin tavoitteisiin pyrkiessään, ja käyttää tavoitteisiinsa pyrkiessään pääasiassa väkivallattomia keinoja, sekä on valmis ylikansallisten rakenteiden luomiseen kriittisten kansainvälisten kysymysten ratkaisussa. Maull ei hylkää Keisalan mukaan ajatusta siviilivallan mahdollisista sotilaallisista resursseista, mutta hän huomauttaa niiden olevan siviilivallalle vain muiden kansainvälisellä arenalla käytettävien keinojen taustatukena.¹⁷

¹⁵ Paloheimo & Wiberg 1996, 51.

¹⁶ Asiasta tarkemmin Kurikkala 2003, 158–163.

¹⁷ Katso Keisala 2004, 17–19 ja Maull 1990, 91–92.

Motiivilla puolestaan tarkoitetaan toimijan teon perustetta tai kannustinta.¹⁸ Ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan rakennusprojektin motiivit voidaan palauttaa unionin oman kansainvälisen aseman etsimiseen, kenties jopa suurvalta-aseman tavoitteluun. Valtaa tavoitellaan, koska se on keino toteuttaa omia tavoitteita. Sitä havitellaan, koska sen avulla toimijat voivat saavuttaa päämääriään.¹⁹ Arvolla puolestaan viitataan toimijan käsitykseen toivottavista asiantiloista²⁰. Unionilla arvot palautuvat sen peruskirjaan, toiveeseen rauhanomaisemmasta maailmasta. EU:n institutionalisoitumiskehitystä ja sen Lähi-itä – toimijuutta tutkittaessa arvona on toimijoiden omistautumista yhteiselle hyvälle ja oikeudenmukaisuudelle²¹. Unionin sovittävän roolin tutkimus palautuu viime kädessä *kolmannelle* osapuolelle, konfliktin sovittelijalle, asetettuihin odotuksiin ja kolmannen osapuolen määritelmiin, joita käsitellään tarkemmin teorialuvussa, kuten myös kansainvälisen toimintakontekstin kylmän sodan jälkeisiä, tutkimusasetelman kannalta olennaisia muutoksia.

1.2.2 Tutkielman rakenne

Tutkielman aluksi rakennetaan kaksi pilarinen teoreettinen viitekehys, jonka pyrkimyksenä on taustoittaa sitä, miksi todellisuus on sellaista kuin se on, eli miksi Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittista omakuvaa rakennetaan sen Lähi-itä – politiikassa siten kuin rakennetaan. Teoreettinen käsittely lähtee liikkeelle laajemmasta suppeampaan käsin. Ensin perehdytään kansainvälisten konfliktien tutkimuksen uuteen paradigmaan Johan Galtungin ja John W Burtonin ajatusten kautta, minkä jälkeen pohditaan uuden paradigman vaikutuksia kolmannen osapuolen roolille. Tässä osiossa edellisten teoreetikoiden ajatuksia yhdistellään Thomas Princenin ja I William Zartmanin kolmatta osapuolta koskeviin rakennelmiin.

Toisessa pilarissa perehdytään EU:n edellytyksiin toimia kolmantena osapuolena sen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimijuuteen liittyvän problematiikan kautta. Aluksi esitetään, millaisessa kansainvälisessä ympäristössä Euroopan unioni ulko- ja turvallisuuspoliittista omakuvaansa rakentaa. Osiossa hahmotellaan kansainvälistä

---

¹⁸ Suomalainen sivistyssanakirja.

¹⁹ Paloheimo & Wiberg 1996, 51.

²⁰ Berndtson 1996, 114.

²¹ Kurikkala 2003, 101.

toimintakenttää ja sen erilaisia toimijoita, sekä niiden välisiä keskinäissuhteita. Tämä on tarpeen, jotta voitaisiin ymmärtää ne haasteet, joiden edessä EU on rakentaessaan itselleen sovittavaa Lähi-itä – roolia kolmantena osapuolena. On myös olennaista pohtia unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimijuuden luonnetta, ja sitä miten se on rakentunut nykyisen kaltaiseksi? Sillä vain kehityksen prosessiluonteisuutta ymmärtämällä voidaan hahmottaa EU:n YUTP:n keskeneräisyys ja sen mahdolliset käytännön toiminnan vaikutukset. Tässä osassa pureudutaan hieman unionin ympärillä käytyyn realismi-liberalismi – debattiin, EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan institutionalisoitumisprosessiin, ja käsitellään EU:ta yhtenäisenä, kollektiivisena ulkopoliittisena toimijana, jollaisena se puutteineenkin tämän tutkielman puitteissa mielletään. Katja Keisalan mukaan unioni on parhaimmillaan jopa enemmän kuin valtio.²²

Punaisena lankana teoreettisen viitekehyksen keskellä kulkevat kysymykset, miten unionin Lähi-itä politiikan kehitys suhtautuu toimintaympäristöön ja miten unionin toimijuuden luonne vaikuttaa sen politiikan tekoon? Lähi-itä kulkee koko ajan mukana tuoden teorian keskelle empiriaa. Teoreettisen viitekehyksen toisessa osassa kysytään tarkemmin, millaista ulko- ja turvallisuuspolitiikka unioni tekee käsillä olevien instrumenttinsa ja reaalipoliittisten rajoitteiden valossa. Kuvaan astuvat unionin politiikan taustalla vaikuttava konfliktintutkimuksen uuden paradigman kanssa yhteensopiva arvomaailma sekä sen kolmantena osapuolena toimimisen intressit ja motiivit. Teoriapalan jälkeen käydään käsiksi tutkimusmetodiin, Chaim Perelmanin uuteen retoriikkaan, jota käytetään tutkimusaineiston analyysiin, tutkimuskysymyksen vastauksen etsimiseen. Analyysiosiossa esitetään vastaus tutkimuskysymyksiin *millaista sovittavaa roolia Euroopan Unionin ulkopoliittinen johto pyrkii yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan viitekehysessä itselleen Lähi-idän konfliktin sovitteluprosessissa rakentamaan? Miten rakennusprojekti heijastelee EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan kehitystä? Millaisena maailmanpoliittisena toimijana unioni näyttäisi sovitteluprosessiin osallistumispyrkimystensä valossa haluavan profiloitua?*

---

²² Keisala 2004, 20–22.

2 KONFLIKTINRATKAISUN UUSI PARADIGMA JA KOLMAS OSAPUOLI

2.1 Maailma muuttuu – konfliktinratkaisunkin on muututtava

Rauhan- ja konfliktintutkimuksen konfliktinratkaisua ja kolmannen osapuolen toimintaa koskevat teoriat ovat luonteeltaan monitieteisiä ja käytännönläheisiä. Niiden tavoite ja samaan aikaan suurin haaste on pyrkiä etsimään konkreettisia ratkaisuja ajankohtaisiin ongelmatilanteisiin todellisuuden mallintamisen ohella. Käytännönläheisyytensä vuoksi rauhan- ja konfliktintutkimuksen teorioiden on sopeuduttava jatkuvasti muuttuvan maailman haasteisiin. John W Burtonin ja Johan Galtungin mukaan on syntymässä uusi konfliktinratkaisun ja kolmannen osapuolen toimintaan liittyvä teoreettinen paradigma kylmän sodan päättymisestä seuranneen maailmanpoliittisen muutoksen seurauksena. Burton toteaa kirjassaan *Conflict Resolution. It's Language and Processes*:

“Maailma on muuttunut – myös konfliktit ovat muuttuneet. Ajattelumallit ovat murroksessa. Konfliktinratkaisunkin on muututtava.”²³

Galtung kuvailee tapahtumassa olevaa muutosta teoksessaan *The Road to Transcend*²⁴ seuraavasti:

”Rauha valtioiden päämääränä kyseenalaistettiin kylmän sodan kuluessa, mistä seurasi vaatimus rauhantutkimuksen ja – koulutuksen kehittämiseen ja lisäämiseen. Rauha alettiin nähdä niin tärkeänä, ettei sen saavuttamista ja ylläpitämistä voitu jättää yksin valtioiden hoidettavaksi. Kylmän sodan ja sitä myöten maailman kaksinapaisuuden päättymisen, sekä globalisaatiokehitys ovat muuttaneet käsitystä sodista, konflikteista ja väkivallasta. Ne nähdään entistä syväulotteisempina prosesseina, jotka ovat sidoksissa kehitykseen ja ihmisten perustarpeisiin. Tämän vuoksi vanhojen konfliktinratkaisun mallien on todettu muuttuneen kansainvälispoliittista toimintaympäristöä vastaamattomiksi. Rauhaa ei uusissa olosuhteissa voida löytää pinnallisilla lähestymistavoilla, vaan konfliktinratkaisu vaatii rauhankulttuurin ja rauhanrakenteiden luomista pinnallisen väkivallan poistamisen sijaan.”²⁵

John W Burton ja Johan Galtung, ovat kirjoituksissaan esittäneet yhdeksi syyksi kolmansien osapuolten toiminnan epäonnistumiselle entisenlaiseen maailmankuvaan

²³ Burton 1996, 10-11.

²⁴ Lähdeluettelossa Galtung 2002.

²⁵ Galtung 2002, xiii -xxiii.

pohjautuvan uuteen miljööseen soveltumattoman toiminnan. Uudenlaisen konfliktinratkaisun tarve juontuu kylmän sodan päättymisen jälkeisestä kehityksestä, jossa sodan ja rauhan välinen raja on hämärtynyt globalisaatiokehityksen seurauksena.

Galtung ja Burton eivät ole yksin ajatustensa kanssa. Myös Mary Kaldor argumentoi 1980- ja 1990- lukujen aikana kehittyneen uudenlaisen organisoituneen väkivallan muodon. Hän kutsuu sitä *uudeksi sodaksi* käyttäen sanaa uusi erottaakseen nämä sodat aikaisempien aikakausien sodista. Hän käyttää sanaa sota painottaakseen tämän uudenlaisen väkivallan poliittista luonnetta, vaikka uusi sota onkin hänelle sodan, joka yleensä määritellään valtioiden tai organisoituneiden poliittisten ryhmien väliseksi poliittisten motiivien ajamaksi väkivallaksi ja organisoituneen rikollisuuden, joka puolestaan on yleensä määritelty yksityisesti organisoituneiden ryhmien yksityisiin tarkoitusten ajamaksi väkivallaksi, välimuodoksi. Uusille sodille ovat luonteenomaisia lisäksi laajat ihmisoikeusrikkomukset eli Kaldorin mukaan valtioiden tai poliittisesti järjestäytyneiden tahojen yksilöihin kohdistama väkivalta.²⁶ Tämä on eittämättä totta myös Israelin ja Palestiinan välisessä konfliktissa, jossa siviiliuhreja vaativat itsemurhapommitukset ja autopommit ovat arkipäivää.

Voidaan sanoa tapahtuneen rakenteellinen muutos, jonka myötä valta on globalisaatiokehityksen seurauksena levinnyt aiempaa laajemmalle. Perinteisen realismiin perustuvan tradition mukaan väkivallan monopolin omannut valtio on menettänyt yksinoikeutensa, ja valta on monopolin murentumisen seurauksena levinnyt niiltä, jotka sen ovat ”ansainneet”, kaikkialle.²⁷ Kehitys voidaan nähdä sekä palestiinalais- että israelilaisyhteiskunnissa, ja sen asettamat haasteet rauhanprosessille ovat suuret.

2.2 Konfliktintutkimuksen narratiivit konfliktiymmärryksen taustalla

Lähi-idän konfliktia ajatellaan usein erityistapauksena. Sitä se ei kuitenkaan konfliktin tutkimuksellisesta näkökulmasta ole. Se on konflikti konfliktien joukossa, jollaisena

---

²⁶ Kaldor 1999, 1-2.

²⁷ Burton 1996, 10.

sitä tämänkin tutkielman puitteissa käsitellään. Suurlähettiläs Patokallio toteaa EU:n Lähi-itä – roolia käsittelevässä kirjoituksessaan:

”Lähi-idän konflikti ei ole erikoistapaus, eikä EU:n pidä sitä sellaisena kohdella²⁸”

Lähi-idän konfliktin sovittelun lähtökohdista puhuttaessa voidaan soveltaa sitä, mitä konflikteista ja niiden ratkaisusta eri teoreettisten näkemysten puitteissa yleisesti puhutaan. Tässä törmätään tosin yhteiskuntatieteille ominaiseen tilanteeseen, jossa termin konflikti yleispätevä määritelmä puuttuu. Yleisesti hyväksytty lähtökohta määritelmälle on konfliktin prosessiluonteisuuden tunnustaminen: Konfliktia voidaan tarkastella prosessina niin sanotun elinkaarimallin avulla²⁹ (Liite 1).

Konflikti on lukuisista tapahtumista muotoutunut luonnollinen ihmisten välisiin suhteisiin kuuluva prosessi. Se on aina monimutkainen, mutta aika kehittää siitä yleensä entistä monimutkaisemman, minkä vuoksi on aina sitä parempi mitä varhaisemmassa vaiheessa konfliktiin puututaan.³⁰ Lähi-idän konfliktin sovittelua vaikeuttaa sen pitkä ikä. Sitä tuskin saadaan ratkaistuksi ilman kolmannen osapuolen toimintaa – tai perinteiseen konfliktinratkaisujatteluun ja historiaan nojaten. Kolmansilta osapuolilta tarvitaan luovaa ajattelua ja irrottautumista totutuista ajattelutavoista. Niiltä vaaditaan myös aitoa rauhantahtoa. Kirjoitushetkellä Lähi-idästä näyttäisi puuttuvan rauhantahto: Palestiinalaishallinto on sekaisin Hamasin vaalivoiton jäljiltä. Abbasin presidenttiyden ja vielä vakiintumattoman Hamas - hallituksen yhteistyön mahdollisuus on vielä arvoitus. Israelin 28.3.2006 pidettävien parlamenttivaalien seurauksena myös heidän hallintonsa tarvitsee aikaa sopeutua Sharonin poistumisen jälkeiseen murrokseen. Kumpikin osapuoli on kiinni omista sisäisissä prosesseissa, eikä rauhanprosessin voida odottaa käynnistyvän ennen sisäisten tilanteiden vakiintumista ja aktiivista kolmansien osapuolten välitystoimintaa. Israelin mukaan sillä ei ole tällä hetkellä legitiimiä neuvottelukumppania. Hamas – hallinto ei tunnusta Israelin valtion olemassa olemisen oikeutusta. Abbas puolestaan olisi valmis rauhanprosessin jatkamiseen.

²⁸ EU:n sovitteluva rooli Lähi-idässä vahvistumassa. Helsingin Sanomat. 16.6.2004.

²⁹ The Conflict Life-cycle. Understanding Conflict. Peace Pledge Union. www-dokumentti.

³⁰ The Conflict Life-cycle. Understanding Conflict. Peace Pledge Union. www-dokumentti.

Mikä tila jää vallitsevassa tilanteessa kolmannelle osapuolelle? Miten sen tulisi pyrkiä käsittelemään vallitsevaa tilannetta? Galtung puhuu teoksessaan *The Road to Transcend*³¹ konfliktintutkimuksen narratiiveista, joita on hänen mukaansa kolme: oikeutetun sodan ja väkivallan, oikeuden nimissä tehtävän intervention ja transformaatio-depolarisaatio-rauha -ketjun narratiivit. Kuhunkin narratiiviin on sisäänrakennettuna tietynlainen konfliktimääritelmä, mistä seuraa tietynlainen konfliktinkäsittelytapa. Galtung huomauttaa konfliktintutkimuksen paradigmanmuutoksen edellyttävän myös narratiivimuutosta. Syvätasolla vaikuttavat narratiivit muuttuvat kuitenkin hitaasti, ja tällä hetkellä ollaan Galtungin mukaan tilanteessa, jossa vallitseva konfliktintutkimuksen narratiivi, on ristiriidassa todellisuuden ja edellä esitellyn tapahtuneen paradigmanmuutoksen kanssa. Euroopan Unionin sovittavaa Lähi-itä – roolin rakennusprojektia arvioitaessa on tiedostettava kolmen narratiivin samanaikainen esiintyminen maailmanpoliittisella näyttämöllä, sekä se, mihin narratiiviin EU:n toiminta pohjaa.

Perinteisille konfliktin määritelmille on olennaista, että konflikti on konflikti vasta, kun toiminta muuttuu poliittisesta väkivaltaiseksi³². Määritelmä sisältää kolme elementtiä: todellisen tai kuvitellun erimielisyyden, sen negatiiviset vaikutukset osapuolten tavoitteiden toteutumiseen ja osapuolten valmiuden käyttää (fyysistä) väkivaltaa tavoitteidensa saavuttamiseen.³³ Niin sanotun Uppsala-projektin jaottelu pienet aseelliset konfliktit, keskisuuret aseelliset konfliktit ja sodat, kuvastaa hyvin perinteistä, poliittiseen realismiin pohjaavaa konfliktikäsitystä, jossa ajatus fyysisen väkivallan käytöstä tai sen uhasta toimii konfliktin attribuuttina. Ajatus konfliktin ja (suoran) väkivallan läheisestä suhteesta johtaa helposti myös väkivallan pitämiseen myös ainoana (ja parhaana) konfliktinkäsittelymetodinä, sillä konflikti nähdään tuhoajana.³⁴ Galtungin ensimmäinen, oikeutetun sodan ja väkivallan narratiivi pohjaa tällaiseen clausewitzilaiseen ajatteluun ja poliittisen realismiin. Kulttuuri on väkivaltaisuuksiin yllyttävä. Tilannetta kuvaa hyvän ja pahan välinen taistelu ja nollasummapeli³⁵. Tilanne ratkaistaan yleensä ilman kolmannen osapuolen väliintuloa.

³¹ Lähdeluettelossa Galtung 2002.

³² Väkivallalla tarkoitetaan tässä fyysisiä väkivallan tekoja eli ns. suoraa väkivaltaa.

³³ Defining Conflict. Conflict Management Toolkit. www-dokumentti.

³⁴ Defining Conflict. Conflict Management Toolkit. www-dokumentti.

³⁵ Galtung, 2002, 16.

Voittaja sanelee (rauhan)ehdot. On myös mahdollista, että jompikumpi osapuolista vetäytyy, tai että sovitaan osapuolten välisestä tulitauosta. Toisinaan voi olla niinkin, että väkivallan edellytykset yksinkertaisesti loppuvat esimerkiksi resurssi- tai motivaatiosyistä. Syvänarratiivin tasolla tämä tarkoittaa, että väkivalta saavuttaa kliimaksinsa ja kuihtuu.³⁶

Toisessakin narratiivissa konfliktiksi nähdään väkivaltainen tilanne, johon pätevät samat edellytykset kuin ensimmäiseen. Tilanne on kuitenkin astetta ensimmäistä vakavampi, eikä väkivallalle ole nähtävissä loppua, minkä vuoksi tarvitaan kolmannen osapuolen välitystoimintaa. Kolmannen osapuolen tulo tarkoittaa myös sen motiivien mukaan tuloa. Mahdollisuus, että kolmannen osapuolen ja konfliktin osapuolten välille syntyy konflikti, astuu kuvaan. Tämä on nähtävissä Lähi-idässä nyt: Yhdysvallat on katkaissut suhteensa palestiinalaisiin vaalituloksen jälkeen. Kolmannen osapuolen kannalta kysymys kuuluu: ”Kenen puolelle asetutaan, jos taistellaan hyvän puolella? Miksi tämä on hyvä? Kenen hyvä?” Galtung esittää kolme skenaariota intervention³⁷ mahdollisista seurauksista. Interventio tukahtuu, koska kolmannen osapuolen halu saada aikaan rauha ja sen motivaatio eivät olleet riittävän vahvoja. Interventio ei tuota tuloksia, koska kolmannen osapuolen mukaan lähtemisen katalyytit eivät olleet riittävän ”hyviä”. Viimeisessä skenaariossa interventio toimii kolmannen osapuolen poliittisten tai kulttuuristen päämäärien saavuttamisen välineenä.³⁸ Tässä skenaariossa tunnustetaan konfliktin uutta, positiivista luovat rakentavat vaikutukset³⁹. Positiivisia vaikutuksia voi koitua sekä konfliktiosapuolille että kolmannelle osapuolelle.

Kolmas narratiivi, jota Galtungin mukaan arkielämässä tavallisimmin toteutetaan, tavoittelee rauhaa rauhanomaisin keinoin. Myös toisessa narratiivissa rauhanomainen lähestyminen on mahdollista, mutta aseellistakaan interventiota ei ole suljettu pois. Kansainvälisessä konfliktinratkaisussa viimeisellä narratiivilla on vähiten tukea syväkulttuurissamme, koska se on uusin. Narratiivin konfliktikäsitys poikkeaa kahdesta edellisestä. Myös sen konfliktikäsitys poikkeaa edellä esitetystä perinteisestä

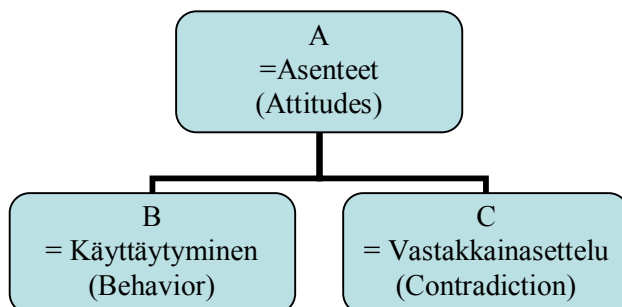
³⁶ Galtung 2002, 8.

³⁷ Interventiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä mitä tahansa kolmannen osapuolen väliintuloa – ei siis ainoastaan sotilaallista väliintuloa.

³⁸ Galtung 2002, 8-9.

³⁹ Galtung 2002,16.

käsityksestä. Johan Galtung ja John W Burtonin kolmatta narratiivia vastaavat määritelmät erottaa edellä esitetystä perinteisestä konfliktin määritelmästä laajuus, minkä vuoksi ne soveltuvat paremmin vallitsevaan globalisoituneen maailman todellisuuteen. John W Burtonin mukaan konfliktissa on kyse vastakkaisten voimien taistelusta. Käsiteltävät asiat ovat vakavuusasteeltaan suurempia kuin arkielämän erimielisyyksissä⁴⁰, ja kyseessä ovat usein *perustavaa laatua olevat inhimilliset tarpeet*, kuten identiteetti. Konfliktille on Burtonin mukaan ominaista, ettei sitä voida ratkaista dialogin tai kompromissiin pohjaavan pakotetun hyväksynnän keinoin, sillä perustavaa laatua olevien inhimillisten tarpeiden kohdalla on mahdotonta tinkiä – ainakaan milloin etsitään pitkällä tähtäimellä kestävää ratkaisua.⁴¹ Ajateltaessa Lähi-idän konfliktin moniulotteisuutta voidaan todeta lopullisen, pysyvän, molempia osapuolia tyydyttävän rauhan saavuttamisen vaativan molemminpuolista toimintaa. Yksipuolisilla toimilla tehdään helposti vain hallaa alueen muutoinkin räjähdysalttiille tilanteelle. Galtung on puolestaan esittänyt konfliktin kolmiona, jossa sen elementtejä kuvaavat kulmat A, B, ja C saavat seuraavanlaisen sisällön:

Otettaessa lähtökohdaksi, etteivät kaikki konfliktit ole väkivaltaisia⁴² voidaan kysyä, onko ratkaisemattomassa konfliktissa aina väkivallan uhka. Galtungin mukaan on. Hän toteaa: ”Jos väkivalta on savua – konflikti on tuli.”⁴³ Konfliktitilanteessa esiintyvä osapuolten välinen sosiaalinen etäisyys, polarisaatio, ei johda aina suoraan väkivaltaan⁴⁴. Rakenteellista väkivaltaa on kuitenkin kaikkialla. Väkivaltaisuudet

⁴⁰ Burton erottaa intresseihin liittyvät erimielisyydet konflikteista. Intressien suhteen on hänen mukaansa yleensä mahdollista saavuttaa välitetty kompromissiratkaisu. Ks. Burton 1996, s.7.

⁴¹ Burton 1996, 7-8.

⁴² Tässä viitataan suoraan väkivaltaan.

⁴³ Galtung 2002, 5.

⁴⁴ Galtung määrittelee suoran väkivallan fyysisiksi väkivallan teoksi. Väkivallan toista muotoa hän nimittää rakenteelliseksi. Sitä on hänen mukaansa vaikeampi ymmärtää ja hahmottaa, sillä se on sisään rakentunut sosiaalisiin, poliittisiin ja taloudellisiin järjestelmiin. Lisäksi hän puhuu kulttuurisesta väkivallasta, jossa väkivaltaa pidetään yleisesti hyväksyttävänä reaktiona konfliktiin. Syvemmällä tasolla

alkavat usein, kun ihmisten perustarpeiden tyydyttäminen estyy, ja jos ajatus väkivallasta on luonnollinen (ns. väkivallan kulttuuri).⁴⁵ ” Burton on samaa mieltä. Hänen mukaansa konfliktien todelliset syyt löytyvät rakenteista. Hän ei käytä termiä rakenteellinen väkivalta, mutta puhuu kuitenkin samasta ilmiöstä kuin Galtung⁴⁶. Burtonin mukaan yhteisöillä onkin taipumus työntää ongelmat syrjään ja käyttäytyä ikään kuin mitään ongelmia ei olisikaan sen sijaan, että niitä pyrittäisiin todella ratkaisemaan. Burton toteaa, ettei vallitsevaa uskalleta kyseenalaistaa ja etsiä ongelmiin todellisia syitä, jotka hänen mukaansa ovat usein rakenteellisia. Rakenteiden muuttaminen koetaan liian työlääksi – turvaututaan mieluummin kontrollin alituisen lisäämiseen sen sijaan.⁴⁷ Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta voidaan pitää Israelin parhaillaan rakentamaa turvallisuusaitaa, jonka he väittävät suojaavan itseään palestiinalaisilta. Ehud Jaarin mukaan israelilaiset ovat kyllästyneet palestiinalaisiin, ja haluavat vain elää rauhassa⁴⁸.

Galtung esittää ajatuksen lämpimästä ja kylmästä rauhasta. Lämmin rauha tarkoittaa tilannetta, jossa osapuolten suhteen ovat luontevat ja keskusteluyhteys toimiva. Kylmä rauha on hänen mukaansa väkivallaton (Tällä hän tarkoittaa suoran väkivallan puuttumista.) konflikti⁴⁹. Konflikti ei ole *ratkennut*, jos se on Galtungin määrittelemässä kylmän rauhan tilassa. Kolmas narratiivi on kolmiportainen ja pyrkii paneutumaan konfliktiin syvemmin: Konfliktin ratkaisuun ryhdyttäessä kuvitellaan haluttu lopputulos, ja pohditaan, miten siitä saataisiin kestävä ja kaikkien osapuolten hyväksymä. Väkivaltaisessa konfliktissa pyritään luomaan rauhanturvaamistoiminnalla olosuhteet, joissa osapuolten keskinäinen lähentyminen on mahdollista (depolarisaatio). Rauhanturvaaminen pyritään aina tekemään rauhanomaisesti tai hyvin pehmeillä väkivaltakeinoilla. Ideaalikuva luomisen jälkeen edetään ajatuksen tasolta tekemiseen ja sitä kautta kohti rauhanomaisempaa eloa.⁵⁰ Tämä ei ole lineaarinen prosessi, vaan näiden kolmen eri askeleen välillä saatetaan joutua kulkemaan edestakaisin useitakin kertoja ennen lopullisen rauhan saavuttamista. Liittyen

---

puhutaan dualistisesta kahtia jaottelusta hyvän ja pahan välillä. Ks. tästä esim. Galtung & Brand-Jacobssen 2002, s.17-18.

⁴⁵ Galtung 2002, 5.

⁴⁶ Ks. Burton 1996, 2-3.

⁴⁷ Burton, 1996, 2-3.

⁴⁸ Ulkopoliittisen instituutissa 24.3.2006 pidetty seminaari, jossa Ehud Jaari puhui aiheesta ”Israeli elections and the future of the peace process. Seminaariraportti löytyy osoitteesta <http://www.upi-fia.fi>.

⁴⁹ Conflict Outcome. Conflict Management Toolkit. www-dokumentti.

⁵⁰ Galtung 2002, 10–12.

viimeiseen narratiiviin rauhantutkijat pyrkivät edistämään rauhan kulttuuria vastineeksi vallitsevalle väkivallan kulttuurille. Galtungin kanssa yhteistyötä tehnyt Brand-Jacobssen peräänkuuluttaa myös entistä vaihtoehtoisempien konfliktimääritelmien ottamista mukaan konfliktinratkaisuun. Hän ottaa esimerkin Kiinan kielestä, jossa kirjoitusmerkki 'kriisi' muodostuu kahden symbolin, vaaran ja mahdollisuuden, yhdistelmästä⁵¹.

2.3 Kolmas osapuoli konfliktissa – oikea sovittelija, oikeassa paikassa, oikeaan aikaan

2.3.1 Kuka on se oikea?

Johan Galtungin mukaan Lähi-idän konflikti on kolmiulotteinen: Keskeisin on hänen mukaansa Israelin ja palestiinalaisten konflikti Palestiinan valtion muodostamiseen liittyen. Toinen on juutalaisten ja Israelia ympäröivien arabimaiden välinen konflikti. Viimeinen, tämän tutkielman kannalta merkittävin on konflikti siitä, kuka toimii välittäjänä ja konfliktinratkaisijana alueella: Yhdysvallat, muut suurvallat, YK, kaikki kolme yhdessä tai ei mikään edellä mainituista. Galtung painottaa, että ensimmäisen ulottuvuuden ratkaisu on kaiken avain. Ilman sen ratkeamista ei hänen mukaansa Lähi-idän alueelle rauhaa saada⁵². Kiistatta voidaan sanoa, ettei oikean kolmannen osapuolen ratkaisutoimintaan mukaan saaminenkaan ole konfliktin ratkaisun kannalta merkityksetön.

Kolmansien osapuolten toiminta konflikteissa on saanut varsin vähän huomioita kansainvälistensuhteiden tutkimuksessa. Modernit kansainvälistensuhteiden teoriat, erityisesti turvallisuussuhteita koskevat, ovat kehittyneet kylmän sodan kuluessa. Dominoiva paradigma on perustunut pelotteen olemassa oloon ja tinkimiseen perustuviin neuvotteluihin.⁵³ Monissa teorioissa kolmannen osapuolen oletetaan olevan epäpoliittisia, neutraaleja osapuolia, jotka menevät mukaan konfliktiin ratkaistakseen sen. Tässä tutkielmassa kolmansien osapuolten neutraaliusvaatimus on hylätty ja tilalle on otettu I. William Zartmanin ja Thomas Princenin ajatukset puolueellisesta ja omia

---

⁵¹ Galtung 2002, 16.

⁵² Galtung 1989, 39-40.

⁵³ Princen 1995, 18.

intressejä omaavasta kolmannesta osapuolesta. Ajatus samassa konfliktissa samanaikaisesti välittäjinä toimivien kolmansien osapuolten samankaltaisuusvaatimuksesta on myös hylätty Princenin ajatuksiin pohjautuen⁵⁴. Lähtökohdaksi on otettu edellä esitelty kehityksessä oleva konfliktinratkaisun uusi paradigma, sen mukainen laaja konfliktin määritelmä ja ajatus konfliktintutkimuksen narratiivien samanaikaisesta esiintymisestä käytännönvälitystoiminnassa. Tämä soveltuu hyvin Lähi-idän konfliktin toistaiseksi viimeisimpään ratkaisuyritykseen, Tiekarttaan: Siinä mukana oli neljä toisistaan poikkeavaa, erilaiset motiivit ja toimintatavat omaavaa välittäjää, joista EU:n tapaan perehdyimme tarkemmin luvussa kolme sen YUTP:n avulla. Seuraavassa kuitenkin pohditaan ensin lyhyesti kolmannen osapuolen tarvetta, sen osallistumisen vaikuttimia (intressit ja motiivit) sekä erilaisia kolmansia osapuolia ja niiden mahdollisia rooleja.

2.3.2 Kolmannen osapuolen tarve

Kolmannen osapuolen tarve nousee yleensä esille tilanteessa, jossa konflikti on ajautunut konfliktiosapuolten kannalta äärimmäisen epäedulliseen tilanteeseen. Normaali toiminta on käynyt käytännössä mahdottomaksi. I William Zartman kutsuu tällaista normaalin toiminnan estymistä *konfliktin kypsyydeksi* (englanniksi ripeness). Hänen kehittämiensä ripe moment - teoria indikoi konflikteja voitavan parhaiten käsitellä, kun ne ovat ajautuneet molempien osapuolten kannalta haitalliseen umpikujaan⁵⁵. Pattitilanne voi syntyä intensiteetiltään missä tahansa konfliktin vaiheessa. Usein miten umpikujaan ajaututaan kuitenkin konfliktin ollessa melko intensiivisessä vaiheessa⁵⁶. Konfliktin ylläpitokulujen ja siitä koituvien etujen hyötyhaitta – analyysin tekeminen, ja sitä kautta vallitsevan tilanteen uudelleen arvioiminen saattaa johtaa neuvotteluinnoituksen kasvuun. Toisen konflikti osapuolen ja / tai kolmannen osapuolen neuvotteluehdotuksesta kieltäytymisestä aiheutuisi tällaisessa tilanteessa suurempaa harmia kuin niihin ryhtymisestä. Melko usein näissä tilanteissa on ainakin osittain kyse omien kasvojen säilyttämisestä maailman näyttämöllä ja / tai mahdollisesti halukkuudesta parantaa suhteita välittäjäksi ehdotettuun tahoon.⁵⁷ Tämä

⁵⁴ Katso Princen 1995, 19 tai myöhemmin tässä samassa luvussa alaluku ”Kolmannen osapuolen mukaantulon vaikuttimet”.

⁵⁵ Zartmanin käyttämä englanninkielinen ilmaisu on ”mutually hurting stalemate”.

⁵⁶ Zartman 2000, 4.

⁵⁷ Touval & Zartman 1986, 9.

selittää toisinaan neuvottelujen alkamisen ilman konfliktiosapuolten aitoa rauhantahtoa ja on ilman muuta syy useiden neuvotteluiden kariutumiseen, myös Lähi-idässä.

Thomas Princen on pohtinut laajemmin kysymystä kolmannen osapuolen tarpeesta. Miksi sitä tarvitaan? Vastaus perustuu hänen mukaansa kansainvälisille suhteille luonteenomaiselle hajauttamisen ja institutionalisoitumisen vuorovaikutukselle: Jos jokin prosessi (esimerkiksi konfliktinratkaisu) ei ole minkään instanssin johtama, kansainvälisen areenan toimijoilla on taipumus toimia poliittisen realismin omanavun periaatteen mukaisesti, kuten tällä hetkellä Lähi-idän konfliktiosapuolet tekevät. Lähes kaikki toiminta alueella perustuu täyteen yksipuolisuuteen.

Princenin mukaan osapuolet neuvottelevat tehokkaammin kolmannen osapuolen johdolla. Etenkin, jos niillä on yhtäläinen käsitys neuvotteluja ohjaavista periaatteista ja säännöistä, sekä mahdollisimman kokonaisvaltainen tietoisuus tilanteesta. Princen yhtyy Galtungiin, Burtoniin ja Kaldoriin perinteisen valtiollisen (väki)vallan monopolin heikkenemisestä ja vallan hajaantumisesta. Hänen mukaansa kylmän sodan jälkeinen kansainvälisen systeemin ja konfliktien muutos on vaikuttanut myös kolmannen osapuolen merkityksen kasvamiseen neuvotteluprosesseissa; Neuvottelujen kohteina olevat asiat ovat monimutkaistuneet ja relevantteja neuvottelukumppaneita eivät ole enää yksinoikeutetusti vain valtioiden poliittiset johtajat. Myös muiden intressiryhmien mielipiteet on huomioitava, ja pyrittävä hahmottamaan entistä monimutkaisempaa toimintakenttää.⁵⁸

2.3.3 Kolmannen osapuolen osallistumisen vaikuttimet: intressit ja motiivit

Entä miksi kolmas osapuoli haluaa osallistua konfliktin, jossa se ei ole osallisena, ratkaisuun? Ideaalimaailmassa se lähtisi mukaan puhtaasta auttamisen halusta. Se haluaisi auttaa konfliktiosapuolia pysyvän rauhantilan saavuttamisessa. Näin harvoin kuitenkaan puhtaasti on. John W Burton varoittaa kolmansia osapuolia lähtemästä mukaan liian kepein perustein:

---

⁵⁸ Princen 1995, 7-9.

”Mikäli konfliktiin ei puututa harkitusti, interventio⁵⁹ voi olla enemmän haitaksi kuin hyödyksi⁶⁰.”

Tämä suhteutuu hyvin edellä esitettyihin Galtungin ajatuksiin toisen narratiivin mukaisen intervention seurauksista. Flora Kurikkalan mukaan toimijoilla on hyvin erilaisia intressejä niiden lähtiessä mukaan mitä erilaisimpiin tilanteisiin. Niiden toiminta riippuu yhtäältä niiden aikeista ja päämääristä kuin niiden käytettävissä olevista toiminnan instrumenteista. Instrumentteja käytetään hänen mukaansa yleensä joko halusta muokata kansainvälistä toimintaympäristöä tai omien intressien toteuttamiseen, mutta hän jatkaa, että toisinaan toiminnan taustalla saattaa olla vain toimintaan osallistuminen sinänsä. Kurikkala toteaa: joskus todellisuus määrittyy ainoastaan toiminnan kautta.⁶¹ Konfliktiin lähtevällä välittäjällä on Princenin mukaan oltava riittävän välitystoiminnan ja konfliktiteoreettisen taustatiedon tuntemuksen lisäksi soveltuvaa kokemusta välitystoiminnasta sekä kyky toimia mahdollisimman epätiteettisesti ilman liiallista laskelmointia ja pragmatismia⁶². Kuten todettu kolmannen osapuolen täydellinen epätiteettisyys on miltei mahdottomuus. Kolmannella osapuolella on aina taustallaan jokin pyrkimys tai ajava voima, joka saa sen osallistumaan. Puhtaasta rauhantahdosta toimivaa välittäjää ei liene olemassakaan, mutta aidon rauhantahdon ja sitä kautta epätiteettisten pyrkimysten tulisi Burtonin mukana olla välittäjän intressien ja sitä motivoivien tekijöiden joukossa - muutoin sen rooli kolmantena osapuolena on kyseenalainen.

Myös Touval ja Zartman ovat kolmannen osapuolen motiiveja käsittelevässä tutkimuksissaan todenneet puhtaan ja vilpittömän rauhantahdon ja konfliktialueen humanitaaristen olojen parantamisen olevan yleensä aina kolmannen osapuolen motiivien joukossa. Yksin ne eivät heidän mukaansa riitä.⁶³ He toteavat välittäjillä olevan rauhantahdon lisäksi kahdenlaisia, yleensä voimapolitiikasta juurensa juontavia intressejä koskien myös konfliktin lopputulosta. Ensimmäisiä näistä he nimittävät *puolustusellisiksi*. Niissä välittäjän intresseissä voi olla esimerkiksi alueellisen tasapainon saavuttaminen ja sitä kautta sen omien muiden intressien toteuttamisen

---

⁵⁹ Interventiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä mitä tahansa kolmannen osapuolen toimintaa.

⁶⁰ Burton 1996, 45.

⁶¹ Kurikkala 2003, 72–73.

⁶² Burton 1996, 45–46.

⁶³ Touval & Zartman 1986, 8.

mahdollisuuksien parantaminen alueella⁶⁴. Vuonna 1995 unionin aloittaman Barcelona-prosessin tavoitteet demonstroivat hyvin puolustuksellisen intressin läsnäoloa EU:n agendalla:

”Taloudellinen kumppanuus: Yhteisen vauraan ja hyvinvoivan alueen luominen”

”Poliittinen ja turvallisuuskumppanuus: Yhteisen rauhan ja vakauden alueen luominen”

”Sosiaalinen, kulttuurinen ja inhimillinen kumppanuus: Inhimillisten resurssien kehittäminen, kulttuurien välisen ymmärryksen ja kansalaisyhteiskuntien välisen vuorovaikutuksen lisääminen”⁶⁵

Tavoitteet ovat tiukasti toisiinsa kietoutuneita. Prosessin selkein konkreettinen tavoite on vapaakauppa-alueen perustaminen Välimeren alueelle vuoteen 2010 mennessä. Tämän tueksi tarvitaan selkeää myönteistä ja rauhanomaista poliittista ja kansalaisyhteiskunnan kehitystä Välimeren alueella. Unionin Lähi-itä – suhteita koskevilla sivuilla on usein kysytyjen kysymysten palsta⁶⁶. Kysymyksen ”Kuinka EU osallistuu Lähi-idän rauhanprosessiin?” vastauksesta näkyy myös unionin puolustuksellinen motiivi:

” Kestävän rauhan saavuttaminen [Israelin ja palestiinalaisten kesken] on elintärkeää konfliktialuetta ympäröivälle alueelle, jonka kanssa Euroopalla on pitkäaikaiset poliittiset, historialliset ja kaupalliset siteet, ja jonka vakaus ja turvallisuus ovat merkityksellisiä eurooppalaisille. Jäsenvaltiot ovat vakauden ja turvallisuuden saavuttamiseksi sitoutuneet rauhanprosessiin.”

Toisena merkittävänä osallistumissyynä Touval ja Zartman pitävät kolmannen osapuolen *halua lisätä omaa vaikutusvaltaansa konfliktialueella*, jollain alueella tai maailmanpolitiikassa yleensä.⁶⁷ Euroopan unionilla on halu nousta taloudellisesta toimijasta maailmanpoliittiseksi toimijaksi. Tämä käy ilmi muun muassa Maastrichtin sopimuksesta, jossa unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeimmäksi tavoitteeksi mainitaan sen (kansainvälis-)poliittisen arvo- ja vaikutusvallan kasvattaminen jo luodun talous- ja kauppapoliittisen vallan tueksi. Lähi-idän merkittävyys tuolla agendalla voidaan todentaa seuraavalla lainauksella:

⁶⁴ Touval & Zartman 1986, 8.

⁶⁵ Barcelona declaration. 27.-28.11.1995 [www-dokumentti](#).

⁶⁶ The EU & the Middle East. Frequently ask questions. [www-dokumentti](#).

⁶⁷ Touval & Zartman 1986, 8-9.

“ Eurooppa Neuvosto ja Euroopan Komissio ovat todenneet dialogin, yhteistyön ja vuorovaikutuksen alueen luomisen EU:lle strategisesti hyvin tärkeille Etelä- ja Itä – Välimerelle sekä Lähi-itään olevan yksi EU:n ulkosuhteiden avaintavoitteista. ⁶⁸”

Touval ja Zartman kumoavat ajatuksen välittäjän puolueettomuudesta; se ei heidän mukaansa ole välttämätöntä.⁶⁹ Perustellessaan väitettään he esittävät kysymyksen: Miten välittäjän intressit vaikuttavat hänen hyväksyttävyyteensä osapuolten silmissä ja hänen kykyynsä toimia? Puolueettomuutta tärkeämpää ovat sekä välittäjän että konfliktiosapuolten intressien toteutumismahdollisuuksien lisääntyminen kolmannen osapuolen mukaan lähdöstä päätettäessä. Princenin mukaan kolmannen osapuolen täytyy ollakseen tehokas arvioida omia intressejään ja peilata niitä vastapuolen intresseihin. Intressit on syytä erottaa tarkoin konfliktin kohteena olevista intresseistä. Princen jaottelee kolmannet osapuolet ryhmiin sen mukaan, millaiset intressit niillä on⁷⁰:

Kolmannen osapuolen roolit	Intressit
Neutraali osapuoli	Ei intressejä. Harkitsee välittäjäksi lähtemistä, mutta päättää jättää osallistumisen väliin.
Kolmas osapuoli kiistaosapuolena ⁷¹	Suorat intressit
Neutraali välittäjä	Ei intressejä. Lähtee mukaan ratkaistakseen konfliktin.
Ensisijainen välittäjä (principal mediator)	Epäsuorat intressit, esimerkiksi alueellinen turvallisuus.

Tämän jaottelun valossa niin EU kuin Yhdysvallatkin asettuvat viimeiseen kategoriaan. Yhdysvaltain kohdalla voidaan pohtia jopa sen roolia yhtenä kiistaosapuolista, niin voimakkaasti se aika ajoin asettuu Israelin puolelle.

2.3.4 Kolmannen osapuolen erilaiset mahdolliset roolit

Roolilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa yleisemmin toimijan osaa ja asemaa. Touvalin ja Zartmanin kolmannen osapuolen roolitutkimuksessa sillä tarkoitetaan

⁶⁸ The EU's Mediterranean & Middle East Policy. Creating an area of dialogue, cooperation and exchange. www-dokumentti.

⁶⁹ Touval & Zartman 1986, 14-16.

⁷⁰ Princen 1995, 20–21.

⁷¹ Princenin mukaan välittäjäksi lähtevä kolmasosapuoli, jolla on suoria intressejä konfliktin keskiössä oleviin asioihin / intresseihin, muuttuu itse mukaan astuessaan kiistaosapuoleksi (disputant / principal party).

toimijan tunnusomaista käyttäytymistä konfliktinratkaisutilanteessa, mikä on vain yksi osatekijä tutkittaessa kolmannen osapuolen osaa ja asemaa. Tämän tutkimuksen kannalta nämä Touvalin ja Zartmanin tutkimuksessaan tarkastelemat kolmannen osapuolen erilaiset roolit ovat siis vain yksi osatekijä Euroopan Unionin sovittelevan roolin rakentumisesta Lähi-idän konfliktissa. Touvalin ja Zartmanin roolijako perustuu kolmannen osapuolen toiminnan aktiivisuuteen. Heidän mukaansa kolmannen osapuolen osallistumisaste voi vaihdella neutraalista välittäjästä aktiiviseen konkreettisia ratkaisuehdotuksia tekevään toimijaan neuvotteluprosessin tilan ja kolmannen osapuolen omien ominaisuuksien ja resurssien mukaan.

Kolmas osapuoli voi toimia kommunikaatiokanavana. Tällöin sen rooli on passiivinen. Se toimii informaation välittäjänä osapuolten välillä puuttumatta varsinaisesti konfliktin tai sen ratkaisun kulkuun. Tällaista toimintaa tarvitaan tilanteessa, jossa konfliktiosapuolten välinen kommunikaatio on joko katkennut kokonaan tai ainakin merkittävästi heikentynyt. Tämän seurauksena ne ovat lukkiutuneet kommunikaatiottomaan tilanteeseen, josta ei ole ulospääsyä ilman kolmannen osapuolen apua.⁷² Tällä hetkellä Lähi-idän konfliktinratkaisun suurin haaste on Israelin ja Palestiinan sisäpoliittisten murrosten aiheuttaman kommunikaatiövälän tukkeuman aukaiseminen.

Toinen mahdollinen rooli, muotoilijan rooli on edellistä aktiivisempi. Muotoilija pyrkii tiedonvälityksen lisäksi luomaan innovatiivisia ehdotuksia lukittuneen tilanteen laukaisemiseksi pakottamatta osapuolia kuitenkaan mihinkään. Toiminta on hienotunteista ja täsmällistä, mutta selvästi aloitteellista. Muotoilijakaan ei puutu konfliktin kulkuun tai sen ratkaisuun.⁷³ Aktiivisinta kolmatta osapuolta Touval ja Zartman kutsuvat manipuloidiksi. Manipuloidjaa tarvitaan heidän mukaansa silloin, kun pelkkä kommunikaatiokanavien avaaminen ei riitä viemään konfliktinratkaisua eteenpäin. Manipulaattorilla on käytössään keppi ja porkkana, joiden avulla osapuolia houkutellaan neuvottelupöytään. Voidakseen toimia manipuloidjina, kolmannen osapuolen on oltava uskottava (konfliktin osapuolten silmissä), vaikutusvaltainen ja

---

⁷² Touval & Zartman 1986, 10–13.

⁷³ Touval & Zartman 1986, 10–13.

tarpeeksi vahva.⁷⁴ Tutkimuskysymystä selvitettäessä on mielenkiintoista nähdä, millaisena kolmantena osapuolena unioni itseään kuvaa.

Motiivien ja edellä esitetyn toiminnallisen valmiuden lisäksi kolmannen osapuolen roolia konfliktissa määrittävät sen suhteet konfliktiosapuoliin ja muihin kolmansiin osapuoliin. Näitä suhteita tarkasteltaessa korostuu suhteiden historioiden merkitys. Keskinäissuhteet voidaan esittää seuraavasti:

osapuoli1 $\leftrightarrow$ osapuoli2

osapuoli1 $\leftrightarrow$ välittäjä1

osapuoli1 $\leftrightarrow$ välittäjä2

osapuoli2 $\leftrightarrow$ välittäjä 1

osapuoli 2 $\leftrightarrow$ välittäjä2

Lähi-idän konfliktissa tämän tutkielman kannalta olennaiset keskinäissuhteet esitellään liitteessä 2, ja niihin perehdytään syvemmin Euroopan unionin ulkopoliittisen omakuvan muodostumisen käsittelyn lomassa.

---

⁷⁴ Touval & Zartman 1986, 10–13.

3 EU:N KANSAINVÄLINEN TOIMIJUUS

3.1 (Neo-)realismi - (neo-)liberalismi – debatti ja EU-tutkimus

Kansainvälisen politiikan tieteenalan teoreettista keskustelua on hallinnut pitkään realismin ja liberalismien välinen debatti. Realistisen teorian ydin kiteytyy kolmeen sanaan: self-help (oma-apu), statism (valtiokeskeisyys) ja survival (selviytyminen)⁷⁵. Realistit tarkastelevat maailmaa sellaisena kuin se on pohtimatta, millainen sen tulisi olla. Heidän maailmassaan valtiot ovat kansainvälisen areenan päätoimijoita ja valtiosuvereniteetti on toimintaa ohjaava periaate. Kansainväliset organisaatiot toimivat realistien mukaan aina valtiojärjestelmän ehdoilla.⁷⁶ Kenneth Waltzin⁷⁷ perustaman neorealistisen tradition mukaan kansainvälispoliittisen systeemin anarkistinen rakenne määrittelee ihmisluonnon sijaan valtioiden käytöstä.

Realismin vastapooli, liberalismi, perustuu edistysuskoon, ja se on hylännyt ajatuksen sodasta kansainvälisten suhteiden luonnollisena tilana. (Neo-)liberalismi hyväksyy realistien tavoin kansainvälisenjärjestelmän lähtökohdaksi valtiollisten toimijoiden ensisijaisuuden, ja anarkian suhteita määrittäväksi tekijäksi.⁷⁸ Kansainvälinen järjestelmä perustuu heidän mukaansa ajatukselle yhteistyöstä, jolle maailmaan olisi luotava mahdollisimman suotuisat olosuhteet. Kunkin toimijan autonomia ja yhteistyön seurauksena tapahtuva integraatio kulkevat käsi kädessä. Liberalismi näkee muun muassa kansainväliset järjestöt, terroristiryhmät ja monikansalliset yritykset merkittävinä toimijoina valtioiden rinnalla. Maailma on heidän mukaansa monikerroksinen keskinäisriippuvuuksien verkosto, jossa merkittäviä interaktioita tapahtuu kaikilla toiminnan tasoilla. John Burtonin mukaan realismin heikkous piileekin juuri siinä, että suurin osa kansainvälisten suhteiden interaktioista jää realistien huomion ulkopuolelle.⁷⁹ On huomattava, että liberalismi ei ole yksi teoria, vaan se on joukko teorioita, jotka jakavat samat edellä mainitut lähtökohdat.

---

⁷⁵ Dunne 1999, 109.

⁷⁶ Baylis & Smith 1999, 4.

⁷⁷ Hän hahmotteli neorealismin periaatteita teoksessaan *Theory of International Politics*.

⁷⁸ Keisala 2004, 71.

⁷⁹ Baylis & Smith 1999, 5.

Tämä tutkielma pohjaa niin sanottuihin (neo-)liberaalien institutionalisoitumisen teorioiden, joiden esi-isänä voidaan pitää liberaalia institutionalistia, funktionalismin isää, David Mitranya, pohjalta rakennetulle uudelle institutionalisoitumisen teorialle. Mitranya tutki teoksissaan valtioiden ulkopuolisen kansainvälisen hallinnon mahdollisuuksia. Hänen ideaalissaan suvereniteettia siirrettäisiin tietyillä toimialoilla vähitellen ylikansalliselle tasolle. Hänen keskeisin käsitteensä oli 'haarautuminen' (englanniksi ramification). Mitranya tarkoitti tällä hallitustenvälisen yhteistyön yhdellä sektorilla johtavan sen laajenemiseen myös muille toimintasektoreille. Yhteistyön laajettua riittävän monelle toimisaralle valtioille tulee kannattamattomaksi jättäytyä sen ulkopuolelle.⁸⁰

Erään neoliberaalin institutionalisoitumisen teorian, neofunktionalismin, mukaan integraatio syvenee kaikilla toiminnan tasoilla. EU:n integraatioprosessin etenemistä pidetään teorian pätevyyden koelaboratoriona. Integraatio perustuu siinä osallisina olevien prosessin edetessä saamaan absoluuttiseen etuun – (neo-)realisteille saavutetut edut mitataan aina suhteessa muiden etuihin.⁸¹ Ennen tämän tutkielman pohjana toimivan Michael E Smithin uuden institutionalisoitumisteorian esittelyä on tarpeen luoda katsaus EU:n kansainväliseen, ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimijuuteen, tarkkailla unionia osana kansainvälistä toimintaympäristöä.

3.2 EU toimijana kansainvälisessä toimintaympäristössä

Katja Keisala leikittelee nokkelasti sanoilla väitöskirjassaan pohtiessaan kansainvälisen politiikan luonnetta ja EU:n paikkaa kansainvälisellä kentällä:

”Hence, international politics is inter-national by definition.”⁸²

EU:n ulko- ja turvallisuus poliittisen omakuvan rakennuksen suurimpana ongelmana nähdään usein sen rooli kansainvälisen areenan yhä pitkälti valtioiden toimintaan perustuvassa rakenteessa. Keisalan mukaan valtioita pidetään areenan ensisijaisina toimijoina – kansainväliset järjestöt ja muut ei-valtiolliset entiteetit jäävät helposti

⁸⁰ Dunne 1999, 153.

⁸¹ Dunne 1999, 158–159.

⁸² Keisala 2004, 9.

toissijaiseen asemaan, koska niiden toiminta on riippuvaista valtioiden tahdosta, ja koska ne joutuvat toimimaan valtiollisten toimijoiden määrittelemien sääntöjen ympäristössä.⁸³ Valtiopohjaisella järjestelmällä on epäilijänsä ja tämä epäilijöiden joukko on maailmansotien jälkeisenä aikana kasvanut kasvamistaan.

EU – tutkimuksessa tutkijan on otettava kantaa, millainen kansainvälinen toimija Euroopan unioni on. Samalla hänen on otettava kantaa käsitykseensä kansainvälisestä järjestelmän toimijuuskysymyksiin yleisemmällä tasolla. Kysymykset eivät ole yksiselitteisiä, eivätkä ongelmattomia. Valtio EU ei sanan westfalisisessa merkityksessä ole, vaikka Keisalan mukaan sitä toisinaan verrataankin sellaiseen. Vertaus on katteeton, koitettaessa sovittaa Euroopan unionia perinteisen valtiokäsityksen muottiin. EU toimijana nähdäänkin eri tutkimuksissa eri tavoin. Brian Whiten mukaan toimijuustutkimuksessa on kaksi dominoivaa paradigmaa; Toinen paradigma tarkastelee unionia kansainvälisenä järjestönä keskittyen jäsenvaltioiden ja EU toimielinten yhteensopivuuden ja keskinäistoimintojen arviointiin.⁸⁴ Keisala toteaa, ettei Unioni ole puhtaasti kansainvälinen järjestökään, sillä sen toiminta sisältää järjestöille epätyypillisiä ylikansallisia elementtejä. Niinpä Keisala hyväksyykin Whiten esittämän kakkosvaihtoehdon tarkastelunsa lähtökohdaksi: *EU toimijana* - lähestymistapa keskittyy unionin maailmanpoliittisen vaikutuksen ja sen aikaansaamien tulosten analyysiin ja näkee Unionin yhtenäisenä (ulkopoliittisena) toimijana. Käsillä olevassa tutkielmassa unionin mielletään kehittyneen ensimmäisen paradigman mukaiseksi, yhtenäiseksi (ulkopoliittiseksi) toimijaksi seuraavassa luvussa käsiteltävän institutionalisoitumiskehityksen seurauksena.

EU nähdään uudenlaisena poliittisena toimijana, jonka on ansaittava asemansa – saatava kansainvälistä areenaa hallitsevien valtiollisten toimijoiden hyväksyntä omalle toimijuudelleen. Keisalan mukaan tämä edellyttää, että unionin on jossain määrin muistutettava valtioita. Hänen mukaansa kansainvälisen toimintaympäristön muutos globalisaatiokehityksen seurauksena tulee vaatimaan kansainvälisenjärjestelmän toimijoiden muuttumista ylikansallisiksi muuttuvien uhkakuvien ja muiden haasteiden seurauksena. Keisala kuitenkin korostaa, että valtiot tulevat toistaiseksi säilyttämään ensisijaisen toimijuutensa, sillä järjestelmätason muutokset ovat luonteeltaan

---

⁸³ Keisala 2004, 9.

⁸⁴ White 2004, 16–19.

toimintaympäristön muutoksia hitaampia. Toimintaympäristön muutos toimii hänen mukaansa Euroopan unionin eduksi: Unionilla on monia nyky-ympäristössä tehokkaasti toimimisen edellytyksiä, joita perinteisillä valtioilla ei ole⁸⁵. Unionin toimijuuden erityisluonteeseen palataan tarkemmin tuonnempana pohdittaessa sen kollektiivista toimijuutta.

3.3 Unionin ulko- ja turvallisuuspoliittinen institutionalisoituminen

3.3.1 Uusi institutionalisoitumisen teoria – vastaus neofunktionalismille

Unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan syntyprosessia tarkastellaan usein institutionalisoitumisteorioiden avulla. Kurikkalan mukaan institutionaalisen kehyksen luomista ei voida erottaa vakiintuneesta käytännön toimintaympäristöstä. EU:n kaltaisissa monimutkaisissa institutionaalisisissa toimintaympäristöissä suora kanssakäyminen on usein käytännössä mahdotonta, minkä vuoksi on tärkeää antaa joillekin tahoille toimintamandaatti jonkin tietyn tehtäväalueen hoitamiseen. Kurikkalan mukaan hyviä esimerkkejä tällaisista toimijoista ovat muun muassa ammattiliittojen puhemiehet tai kansalaisjärjestöjen edustajat.⁸⁶ EU:n Lähi-itä - politiikassa tällaisen mandaatin on saanut ulkosuhdekomissaarien ja korkean edustajan ohella sen Lähi-idän erityisedustaja. Kurikkalan mukaan, jotta voisi olla olemassa tällaisia edustajia, on oltava olemassa selkeä taho, mitä he edustavat. Edustajien tehtävänä on puhua koko tahon puheista, edustaa sitä. Hän jatkaa, R.P. Barstonia lainaten, että näiden edustajien tehtävänä on luoda edustamalleen taholle kansainvälisen toiminnan identiteetti.⁸⁷ Tämä tarkoittaa, ettei kollektiivinen toimijuus synny itsestään, vaan se on luotava institutionalisoitumisprosesseissa rakennettavan edustautumisjärjestelmän kautta.

Tässä tutkielmassa institutionalisoitumiseen perehdytään pääasiassa Michael E Smithin uuden institutionalisoitumisen teorian kautta. Smith määrittelee institutionalisoitumisen prosessiksi, jossa toimintaa ohjaavat normit ja yhteiset standardit syntyvät ja muuttavat muotoaan. Hänen teoriansa tarkoituksena on osoittaa

---

⁸⁵ Keisala 2004, 8–13.

⁸⁶ Kurikkala 2003, 99.

⁸⁷ Kurikkala 2003, 100.

unionin ulko- ja turvallisuuspoliittinen luonne, sen muuttuminen hallitusten toiminnasta kollektiiviseksi, yhteisen mielipiteen omaavaksi kansainvälisen kentän toimijaksi. Smith kritisoi perinteisiä institutionalisoitumista teoretisoineita edeltäjiään: Hänen mukaansa perinteiset teorit ovat kykenemättömiä selittämään unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen institutionalisoitumiskehityksen syvyyttä, unionia yhtenäisenä toimijana. Ne jäävät hänen mukaansa puoliteihen, eivätkä sen vuoksi näe, että alkuaikojen hallituksenvälisyydestä on siirrytty kohti uudenlaista toimijuutta.⁸⁸

Smith nostaa esiin esimerkkejä niin sanotun perinteisen tutkimuksen piiristä osoittaakseen niiden soveltumattomuuden EU – analyysiin. Erityisesti hän paneutuu vallitsevana paradigmana pitkään olleiden (neo-)funktionaalisten integraatioteorioiden kritisoimiseen. (Neo-)funktionalistien johtavana ajatuksena on, että institutionalisoitunut yhteistyö yhdellä toimintasektorilla johtaa yhteistyötarpeen lisääntymiseen muilla mahdollisilla sektoreilla. Tällöin puhutaan sektoreiden välisestä funktionaalisesta ‘spill overista’ eli yhteistyötarpeen ylläikkymisestä toisiinsa kytköksissä olevilla aloilla.⁸⁹ Flora Kurikkala toteaa väitöskirjassaan (neo-)funktionalismin olleen EU:n ylikansallista luonnetta korostavien integraatioteorioiden edeltäjä. Kurikkala yhtyy Smithin kritiikkiin: (Neo-)funktionalistit eivät teorioissaan ole huomioineet riittävästi kansainvälisen kentän todellisuutta – unionin suhdetta muihin kentän toimijoihin.⁹⁰ Smith ja Kurikkala kuuluttavat neofunktionalisteja laajempikatseista analyysia. Neofunktionaalinen johtopäätös, jonka mukaan integraatio etenee vääjäämättä kohti yhä kattavampia ylikansallisia rakenteita, on myös Jussi Koskelan mukaan yhtä kestävä kuin vastakkainen, poliittiseen realismiin perustuva nihilistinenkin kanta. Molempiin näkemyksiin sisältyy hänen mukaansa yksipuolinen tulkinta, jonka mukaan jäsenvaltioiden yhteiset tai kansalliset intressit ovat muuttumattomia⁹¹. Toimijan toimijuutta on tulkittava suhteessa sen ulkoiseen toimintaympäristöön, mutta samanaikaisesti sen omista sisäisistä lähtökohdista käsin – toisin sanoin tilanteita on arvioitava kokonaisuuksina.⁹²

---

⁸⁸ Smith 2004, 26–28.

⁸⁹ Smith 2004, 28.

⁹⁰ Katso Kurikkala 2003, 34–41.

⁹¹ Koskela 1999, 20–21.

⁹² Smith 2004, 29.

Toimijuus tarkoittaaakin kykyä toimia. Kurikkala toteaa toimijuuden edellyttävän läsnäoloa (englanniksi presence), minkä hän nimeää toimijuuden synnyn esiasteeksi. Itse toiminnan myötä syntyy toimijuus, joka elää ja kasvattaa identiteettiään toimiessaan suhteessa muihin kansainvälisen kentän toimijoihin. Toimijuus edellyttääkin kykyä ottaa oma paikkansa ulkoisten asioiden kentällä; kyetä yhteistyöhön ja puhua samaa kansainvälisten suhteiden kieltä kuin muut toimijat.⁹³

Smithin mukaan institutionalisoitumiskehitys sisältää kolme prosessia: funktionaalisen, normatiivisen sopivuuden ja sosialisatian logiikat. Funktionaalisessa logiikassa on kyse institutionalisoitumiskehityksen toimijoille tuomista eduista. Yhteistyö on hyödyllistä, minkä vuoksi sitä halutaan kehittää ja jatkaa. Normit, jotka ovat instituutioiden rakennusaineista, rakentuvat aina aiempien normien varaan joko niitä täydentäen tai muuttaen. Tämä muutos voi johtaa myös instituutioiden muutokseen. Sosialisatiota puolestaan tapahtuu sitä enemmän mitä pidemmälle institutionalisoituminen kehittyy, sekä yhteistyön jatkuessa. Toimijat ovat yhteistyön sujuessa ja hyödyttäessä niitä valmiita muokkaamaan omaa käytöstään instituution toimintaa paremmin tukevaksi.⁹⁴ Yhteistyö institutionalisoituu ja syntyy kollektiivinen toimijuus jollain saralla, koska mukana olevat toimijat saavat yhteistoiminnasta enemmän kuin ne yksin toimiessaan saavat. Yhteistyö tuo niille lisäarvoa, jota muuten ei saavutettaisi. Seuraavassa käsitellään EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimijuuden syntyä empiirisesti Smithin teorian kolmen peruspilarin valossa. Käytän tapaustutkimuksena EU:n Lähi-itä – politiikan muodostumista, sillä se on hyvin suurelta osalta ollut vaikuttamassa yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tarpeeseen.

3.3.2 Funktionaalinen logiikka: Kohti yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa

Institutionalisoitumista tapahtuu Smithin funktionaalisen logiikan mukaan silloin, kun yhteistyö tuo toimijoille, tässä tapauksessa EU:n jäsenvaltioille, etuja, joita ne eivät yksin toimiessaan kykenisi saavuttamaan. Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan oikeudellinen perusta luotiin myöhään johtuen jäsenvaltioiden haluttomuudesta siirtää perinteisen valtiosuvereniteetin piirissä olleita asioita unionin yhdessä käsiteltäviksi. YUTP:n institutionalisoituminen alkoi kuitenkin paljon ennen oikeudellisen perustan luomista. Varhaisimmat ulkopoliittiset yritykset koskivat yhteisen eurooppalaisen

⁹³ Kurikkala 42.

⁹⁴ Smith 2004, 33.

puolustuspolitiikan kehittämistä. Vuonna 1950 julkaistu Plévenin suunnitelma oli ehdotus yhteisesti komennettavan eurooppalaisen armeijan perustamisesta. Tarkoituksena oli perustaa *Euroopan poliittinen yhteisö*, joka olisi toimivaltuuksiltaan ja hallinnolliselta rakenteeltaan muistuttanut melko paljon nykyunionia. Hanke kaatui Ranskan vastukseen. 1960 – luvulla keskusteltiin kahdesta Fouchet´n suunnitelmasta, joissa oli myös tavoitteena tiivis poliittinen yhteistyö, valtioliitto ja yhteinen ulko- ja puolustuspolitiikka. Suunnitelmista ei tälläkään kertaa päästy yksimielisyyteen.⁹⁵ Smith toteaa näiden suunnitelmien epäonnistuneen, koska jäsenvaltioiden käsitykset Euroopan ulkopoliittisen yhteistyön välineistä ja päämääristä erosivat toisistaan fundamentaalisesti⁹⁶.

Lähi-idän kuuden päivän sodan alku vuonna 1967 osui EY:n Rooman huippukokouksen aikaan. Saksa näki yhteisön poliittisen tilaisuuden tulleen: Se ehdotti yhteisön muotoilevan kannan, jolla se voisi reagoida Lähi-idän tilanteeseen ”yhteisellä suulla”. Se ei osoittautunut helpoksi, sillä jäsenvaltioiden näkemykset tapahtuneesta olivat eriäviä⁹⁷. Ranska ehdottikin Saksan ehdotuksen sijaan neljän vallan rauhankokousta, jossa osallistujina olisivat sen lisäksi olleet Yhdysvallat, Neuvostoliitto ja Iso-Britannia. Ehdotus kaatui Yhdysvaltain torjuvaan reaktioon.⁹⁸ Kuuden päivän sodan jälkeinen epäonnistuminen yhteisen kannanoton luomisessa helpotti poliittisen yhteistyön kehittämistä⁹⁹. Vuoden 1970 ns. Davignon raportti¹⁰⁰ tuotti tulosta. Se erosi edeltäjistään, Plévenin ja Fouchet´n suunnitelmista, siinä mielessä, ettei sen tavoitteena ollut ylikansallinen tai federalistinen yhteistyö, muttei kuitenkaan täysin hallitustenvälinenkään, ja se oli erillinen Euroopan yhteisöstä. Se oli hyvä kompromissi, joka tarjosi jokaiselle jäsenvaltiolle jotakin¹⁰¹. Sillä käynnistettiin epävirallisesti *Euroopan poliittinen yhteistyö*, jonka yhteys Euroopan yhteisöihin oli pitkään epäselvä ja hieman häilyvä. Davignon raportti asetti tavoitteeksi, että jäsenvaltiot neuvottelivat keskenään ulkopoliittikkaa koskevista kysymyksistä. Yhteistyön tavoitteena oli paremman yhteisymmärryksen luominen merkittäviin

⁹⁵ Common Foreign & Security Policy (CFSP). Euroopan Unionin kotisivut. www-dokumentti.

⁹⁶ Smith 2004, 1.

⁹⁷ Ranska ja Italia olivat arabien kannalla, ja Hollanti Israelin. Saksa julistautui tilanteessa neutraaliksi. Belgia ja Luxemburg halusivat antaa tukensa YK:lle ja Natolle. Ks. Smith 2004, s.63.

⁹⁸ Smith 2004, 63.

⁹⁹ Smith 2004, 63.

¹⁰⁰ Raportti löytyy Bulletin of the European Communities 11-1970 s. 9 - 14.

¹⁰¹ Katso Smith 2004, 70.

kansainvälispoliittisiin tapahtumiin liittyen sekä keskinäisen solidaarisuuden lisääminen näkökantojen harmonisoinnin, asenteiden yhdenmukaistamisen ja yhteistoiminnan keinoin, milloin se oli mahdollista.¹⁰²

Lähi-itä oli 1970 – luvulla kansainvälisen politiikan keskiössä. Vuosikymmen voidaan nähdä merkittävänä eurooppalaisen Lähi-itä – politiikan, ja EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan muotoutumisen kannalta. Vuonna 1971 pidettyjen ensimmäisten poliittiseen yhteistyöhön liittyvien ulkoministeritapaamisten tavoitteina oli yhteisen Lähi-itä – paperin tuottaminen. Toinen tapaamisen seurauksena syntyi Schumanin paperina¹⁰³ tunnettu asiakirja siitä huolimatta, että jäsenvaltioiden kannat siitä, kenen puolella ollaan, olivat ennallaan.¹⁰⁴ Kurikkalan mukaan paperi ei ollut sisällöltään vakuuttava, vaan se on merkittävä, koska se voidaan nähdä ensimmäisenä kollektiiviseen Lähi-itä – kantaan pyrkivänä dokumenttina¹⁰⁵ ja siten eurooppalaisille itselleen sisäisesti merkittävä. Yhteistyön yhteinen, kaikkia osapuolia hyödyttävä, sävel oli löytymässä.

Vuonna 1973 käydyn Yom Kippurin sodan seurauksena Lähi-itä nousi yhdeksi ensimmäisistä tuoreen Euroopan poliittisen yhteistyön keskusteluaiheista¹⁰⁶. Sodan jälkeen EY löysi yhteisen sävelen; Se alkoi vähitellen muuttua Ranskan johdolla palestiinalaismyönteisemmäksi. Yhdysvallat asettui tässä vaiheessa Israelin kannalle. Brysselin huippukokouksessa vuonna 1974 pohdittiin euro – arabi – dialogin aloittamista. Dialogi alkoi vuonna 1976, ja sen seurauksena syntynyt kannanotto¹⁰⁷ raivostutti Israelin. Yhdysvaltain presidentti Henry Kissinger vihastui, sillä hän tulkitsee pyrkimyksen yhteisön sotkeutumisenä Lähi-idän rauhanprosessiin¹⁰⁸. Yhdysvallat oli

¹⁰² Common Foreign & Security Policy (CFSP). Euroopan Unionin kotisivut. www-dokumentti.

¹⁰³ Paperissa otettiin kantaa Jerusalemin statusta koskevaan kysymykseen, pakolaiskysymykseen, Israelin vetäytymiseen miehittämiltään alueilta ja demilitarisoitujen alueiden luomiseen. Schumanin paperia ei ollut tarkoitettu julkiseksi Saksan, Hollannin ja Italian toiveesta. Se kuitenkin vuodettiin julkisuuteen, mikä aiheutti epävakautta sekä EY - Israel – suhteissa että eurooppalaisen poliittisen yhteistyön kehityksessä. Saksa antoi vuoden jälkeen julkisuuteen tiedotteen, ettei Schumanin paperi ollut mikään julkinen kannanotto, vaan ainoastaan taustadokumentti (working document). Katso asiasta lisää Smith 2004, 86.

¹⁰⁴ Smith 2004, 86.

¹⁰⁵ Kurikkala 2003, 76.

¹⁰⁶ Kurikkala 2003, 74.

¹⁰⁷ EY julkaisi Lontoon huippukokouksen yhteydessä kannanoton, jossa se totesi palestiinalaisten oikeuden kotimaahan (englanniksi 'homeland') ja israelilaisten oikeuden turvallisiin rajoihin sekä sen, että rauhanneuvotteluihin olisi saatava oikeudenmukainen edustus myös palestiinalaisille. Katso asiasta lisää Smith 2004, 87–88.

¹⁰⁸ Smith 2004, 112.

muutenkin 1970 – luvun alkupuoliskolla suhtautunut kalseasti Euroopan pyrkimyksiin luoda yhteisiä ulkopoliittisia kantoja, eikä tämä huoli ollut liene turha, sillä eurooppalaiset olivat sangen tyytymättömiä joutuessaan alati toimimaan Yhdysvaltain tukena itsenäisen toiminnan sijaan¹⁰⁹. 1970- luku voidaankin aikana, jolloin Eurooppa pyrki lunastamaan paikkansa kansainvälisen kentän toimijana.

Vuonna 1980 laadittiin Ranskan aloitteesta Venetsian julistus, jolla vaadittiin kansainvälistä yhteisöä tunnustamaan Palestiinan kansan oikeus itsemääräämiseen ja vaadittiin Israelin ja palestiinalaisten alueiden välisten rajojen selkeää vetämistä ja tunnustamista. Molemmat konfliktiosapuolet käytännöllisesti katsoen hylkäsivät aloitteen, minkä vuoksi julistuksen merkityksellisyys nousee jäsenvaltioiden Lähi-itää koskevasta yksimielisyydestä. Samoihin aikoihin erinäisten maailmanpoliittisten tapahtumien seurauksena yhteisö huomasi olevansa menettämässä kansainvälistä vaikutusvaltaansa. Huolestumisen seurauksena Lontoon raportilla 1981 luotiin jäsenvaltioille neuvotteluelvoite: Niiden oli neuvoteltava keskenään ja Euroopan komission kanssa kaikista sellaisista ulkopoliittisista kysymyksistä, jotka koskivat niitä kaikkia. Raportti oli käänteen tekevä: Euroopan yhteisön ulkopoliittinen yhteistyö alkoi muotoutua sen seurauksena puhtaan koordinoivasta toiminnasta Euroopan maailmanlaajuisten intressien toteuttamisareenaksi tai kuten raportissa itsessään todetaan:

”...pyrkii vaikuttamaan tapahtumien kulkuun, ei vain reagoida niihin.”¹¹⁰”

Poliittisen yhteistyön muodollinen asema vahvistettiin Euroopan yhtenäisasiakirjalla 1987¹¹¹, mikä tarkoitti poliittisen yhteistyön elimellistä liittämistä Euroopan yhteisön osaksi ja institutionaalistumiskehityksen syvenemistä.

3.3.3 Normatiivinen sopivuus: Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan normiutumisen

Normit, jotka ovat instituutioiden rakennusaineista, rakentuvat aina aiempien normien varaan joko niitä täydentäen tai muuttaen. Tämä muutos voi johtaa myös

¹⁰⁹ Smith 2004, 87–88.

¹¹⁰ Lontoon raportti. Osa I. ” Report on European Political Cooperation ”. 13.10.1981.

¹¹¹ Common Foreign and Security Policy (CFSP). Euroopan unionin kotisivut.

instituutioiden muutokseen niin kuin on käynyt EU:ssa integraation syvetessä. Euroopan Unionista tehty Maastrichtin sopimus astui voimaan 1.1.1993. Sen V osasto korvasi Euroopan poliittisen yhteistyön uudella hallitusten välisellä unionin toisella yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sisältävällä pilarilla.¹¹² Maastrichtin sopimuksen kakkosartiklassa todetaan unionin pyrkimyksenä olevan unionin:

”...omalaatuisuuden korostaminen kansainvälisellä tasolla.”¹¹³”

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka ei ensimmäisinä toimintavuosinaan ollut niin tyydyttävää kuin jäsenvaltiot olisivat toivoneet. Lähi-idässä käytiin aktiivisesti rauhanneuvotteluita 1990 – luvun alkupuolella kylmän sodan päättymisen avaaman tilaisuuden seurauksena. Vuoden 1991 Madridin rauhankonferenssiin EY osallistui lähinnä taloudellisella panoksellaan. Myöskään vuoden 1993 Oslon neuvotteluihin unionin ei ollut mahdollista osallistua täysipainoisesti muutoin kuin taloudellisena toimijana. Poliittisena toimijana Euroopan rooli oli tässä vaiheessa lähinnä muita rauhanprosessin edistäjiä täydentävä – se ei ollut vielä onnistunut lunastamaan paikkaansa muiden kansainvälisten Lähi-itä – toimijoiden rinnalla. EU jätettiin kokonaan vuoden 1996 Washingtonin huippukokouksen¹¹⁴ ulkopuolelle, minkä seurauksena unioni ilmaisi tyytymättömyytensä vallitsevaa Yhdysvaltojen Lähi-itä – politiikkaa kohtaan. Unionia ei otettu mukaan neuvotteluihin yhtäältä Israelin vuodesta 1973 alkaneesta negatiivisesta Eurooppa – suhtautumisesta johtuen ja toisaalta siksi, että Yhdysvallat ei edelleenkään pitänyt unionin pyrkimyksistä vahvistaa poliittista rooliaan Lähi-idän rauhanprosessissa¹¹⁵.

Normittuminen jatkui ja unioni pyrki syventämään yhteistyötään, sekä lisäämään poliittista uskottavuuttaan kansainvälisellä areenalla. Sen toiminnan tehostamiseksi vuonna 1999 voimaanastuneella Amsterdamin sopimuksella vahvistettiin ulko- ja turvallisuuspolitiikan operationaalista puolta yhtenäistämällä välineitä ja tehostamalla päätöksentekoa sekä annettiin mahdollisuus määräenemmistöpäätöksiin. Amsterdamin sopimuksessa tarkennettiin myös eurooppalaisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa

¹¹² Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteiksi on asetettu mm. unionin turvallisuuden lujittaminen ja sisäisen rauhan säilyttäminen sekä kansainvälisen turvallisuuden parantaminen.

¹¹³ Maastrichtin sopimus. Euroopan unionin kotisivut.

¹¹⁴ Washingtonin kokouksen seurauksena päästiin sopimukseen 1997. Sopimuksesta käytetään nimitystä Oslo II.

¹¹⁵ Kurikkala 2003, 87.

(ETPP) koskevia muotoiluja.¹¹⁶ Kölnin Eurooppa Neuvosto totesi 1999 kriisinhallinnan olevan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämisen kulmakivi. Kaksi vuotta myöhemmin pidetty Göteborgin huippukokous asetti konfliktineston yhdeksi unionin ulkosuhteiden päätavoitteeksi. Vuodesta 1999 jokainen Eurooppa Neuvosto onkin pyrkinyt kehittämään unionin itsenäisiä valmiuksia toteuttaa ETPP:aa, joka on erottamaton osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.¹¹⁷ Ulkopoliittisen instituutin erikoistutkija Hanna Ojanen toteaa raportissaan: ”...jos vielä tässä vaiheessa ajatus yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta tuntuikin utopistiselta, Amsterdamin sopimuksessa EU:lle annettiin jo valmius sotilaallisiin tehtäviin.¹¹⁸”.

3.3.4 Sosialisatio: Monta suuta - Yksi ääni?

Unioni on vajavaisuuksistaan huolimatta kollektiivinen ulkopoliittinen toimija. Vuonna 1973 luotu eurooppalaista identiteettiä koskeva dokumentti, jonka tavoitteena oli määritellä jäsenvaltioiden suhteita kolmansiin maihin ja niiden paikkaa maailmanpolitiikassa yhteisönä, voidaan nähdä sosialisatioprosessin ensiaskeleena. Kurikkala toteaa, että huolimatta viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana tapahtuneesta integraatio- ja institutionalisoitumiskehityksestä huolimatta EU on vain harvakseltaan kyennyt esiintymään ’yhtenä’.¹¹⁹ Tästä huolimatta voidaan todeta yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan on institutionalisoituneen pisteeseen, jossa EU hyväksytään ja tunnustetaan kansainvälisen areenan legitimiiksi toimijaksi. Tärkeämpää on todeta, että yhteistoiminta on myös mahdollista – ja ajoittaisista epäonnistumisista huolimatta kollektiivinen edustautuminen on muuttumassa yhä vallitsevammaksi.

Smithin mukaan toiminnan instrumentit ja yhteistyötehtävien suorittamista edistävien erillisten toimijoiden synty kuvaavat edellä esitettyjen yhteisten toimintojen lisääntymisen ja funktionaalisen laajenemisen ohella yhteistyön

¹¹⁶ Se muodostuu kolmesta osatekijästä. Kahta ensimmäistä, sotilaallista ja siviilikriisinhallintaa, kutsutaan Petersburgin tehtäviksi¹¹⁶. Kolmas osatekijä on konfliktinesto. Samana vuonna Helsingin Eurooppa Neuvosto asetti tavoitteeksi sellaisten unionin kriisin hallinta joukkojen, jotka pystyvät toteuttamaan Petersburgin tehtävät, perustamisen vuoteen 2003 mennessä (ns. Helsinki Headline Goal”).

¹¹⁷ Common Foreign and Security Policy (CFSP). Euroopan unionin kotisivut.

¹¹⁸ Ojanen 2003, 14.

¹¹⁹ Kurikkala 2003, 64 – 65.

institutionalisoitumisastetta.¹²⁰ Reilu vuosikymmen perustamisensa jälkeen EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka elää vielä murrostaan, mutta sen toiminta ulottuu jo kaikille niille saroille, joilla kansallisvaltioiden ulkopoliittikat toimivat, ja sillä on käytössään laaja joukko instrumentteja ja ulko- ja turvallisuuspoliittisia toimijoita¹²¹. Ulkopoliittisen instituutin erikoistutkija Hanna Ojasen mukaan EU toimii jossain määrin jopa laajemmalla ulkopoliittisella spektrillä kuin kansallisvaltio.¹²² Kehityksestä huolimatta perustaltaan YUTP on kuitenkin yhä hallitusten välinen järjestelmä, joka viime kädessä perustuu jäsenvaltioiden poliittiseen tahtoon sitoutua yhteiseen politiikkaan (solidaarisuus). Jäsenvaltioiden eriävät intressit heikentävät unionin kykyä puhua ”yhdellä äänellä”, mutta Koskelan mukaan ei voida kuitenkaan olettaa, että jäsenvaltioiden kansalliset edut olisivat lähtökohtaisesti yhteismitattomia yhteisen ulko- ja turvallisuus politiikan päämäärien kanssa, onhan ulkopoliittinen yhteistyö edennyt merkittävästi sitten 1970 – luvun¹²³.

Smithin teorian valossa on tapahtunut paitsi yhteistyön syvenemistä sen hyödyllisyyden seurauksena ja normiutumista myös sosialisatiota. Tämän kehityksen edellytys on ollut, että jäsenvaltiot yhdessä toimiessaan ovat hyväksyneet tiettyjä yhteisiä periaatteita, arvoja ja tavoitteita, joiden varaan yhteistyöjärjestelmä on rakennettu.¹²⁴ Sosialisatiota tapahtuu sitä enemmän mitä pidemmälle institutionalisoituminen kehittyy, ja yhteistyön jatkuessa. Toimijat ovat yhteistyön sujuessa ja hyödyttäessä niitä valmiita muokkaamaan omaa käytöstään instituution toimintaa paremmin tukevaksi.¹²⁵ Hyvä osoitus tapahtuneesta sosialisatiosta on Lähi-idän konfliktin ratkaisuun osallistuminen. Se on noussut Tiekartta –

¹²⁰ Smith 2004, 49–57.

¹²¹ Toimintainstrumentteja ovat mm. yhteistoimintamenettely ja yhteiset kannat, joista kolme on koskenut Lähi-itää. Nämä molemmat sitovat jäsenvaltiot tietyn toimintatavan tai kannan taakse. Jäsenvaltioiden ulkoministereistä ja ulkosuhdekomissaarista koostuu Eurooppa Neuvoston yhteisten asiain ja ulkosuhteiden neuvosto, joka tekee päätökset edellisiin liittyen., luo yhteiset strategiat, joita on tähän mennessä laadittu neljä (yksi Lähi-itään liittyen). Se määrittelee myös YUTP:n yleiset linjat. Prosessiin osallistuu lukuisia muitakin toimijoita. Näitä ovat Eurooppa neuvosto, ulkoasioiden ministerineuvosto, poliittisten ja turvallisuusasioiden komitea, Euroopan kirjeenvaihtajien ryhmä sekä muita toimijoita, unohtamatta parlamentin ja komission käyttämää valtaa. Ulospäin unionin vaikutuskeinoja ovat päätökset, kansainväliset sopimukset, julkilausumat ja yhteyksien luominen EU:n ulkopuolisiin maihin. Amsterdamin sopimuksella luotiin EU:n korkeanedustajan virka, jota hoitaa Javier Solana. Perusmekanismien lisäksi EU on poliittisesti läsnä kriisi- ja konfliktialueilla. Se on nimittänyt erityisasiantuntijoita kuudelle kriisialueelle, joista yksi on Lähi-itä. Lisää aiheesta Common Foreign & Security Policy (CFSP). Euroopan unionin kotisivut.

¹²² Ojanen 2004, 9.

¹²³ Koskela 1999, 20–21.

¹²⁴ Koskela 1999, 20–21.

¹²⁵ Smith 2004, 33.

rauhansuunnitelman ja yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan myötä korkeammalle EU:n agendalla. Tiekartta on ollut Euroopan Unionille merkittävä merkkipaalu riippumatta toteutuvatko sen tavoitteet vai eivät, sillä sen myötä Unioni on saanut itselleen ensimmäistä kertaa poliittisen roolin taloudellisen roolin rinnalle rauhanprosessissa. Se on saavuttanut itselleen kansainvälisen toimijan statuksen. Se on käynyt läpi konstruktivistisen tien ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan olemassaolon mielikuvan luomisesta YUTP:n nimeämisen kautta muiden kansainvälisen areenan hyväksymäksi toimijaksi.¹²⁶ Se on ennen kaikkea saavuttanut yksimielisyyden yhteisestä poliittisesta Lähi-itä linjastaan. Euroopan unioni on lisäksi 2000 – luvun kuluessa saavuttanut myös konfliktien käsittelyvalmiuden, jollaista sillä ei aiempien vuosikymmenten aikana ollut: Unionilla on nykyään valmius kollektiivina *varhaisvaroitukseen, kriisin- ja konfliktinhallintaan, konfliktinhelpottamiseen, rauhanturvaamiseen ja rauhanrakentamiseen (Liite 3)*. Konfliktinratkaisun uuden paradigman ja Euroopan unionin valmiuden tarkastelu tukee seuraavassa esitettyä premissiä, jonka mukaan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimijuus perustuu erilaiselle arvopohjalle kuin perinteisistä realistisista lähtökohdista lähtevien toimijoiden.

3.4 EU siviilivaltana: Unionin ulko- ja turvallisuuspoliittinen luonne

”Eurooppalaiset väittävät suhtautuvansa ongelmiin hienovaraisemmin [kuin Yhdysvallat]. He e ovat valmiita toimimaan epäsuorasti ja vaivihkaa. He sietävät paremmin epäonnistumisia ja ovat kärsivällisempiä, jos nopeaa ratkaisua ei ole näköpiirissä. He suosivat rauhanomaista lähestymistapaa ja valitsevat mieluummin neuvottelut, diplomatian ja taivuttelun kuin rauhaan pakottamisen. He turvautuvat hanakammin kansainväliseen oikeuteen, kansainvälisiin käytäntöihin ja kansainväliseen mielipiteeseen kiistojen ratkaisemiseksi. He yrittävät lujittaa valtioiden suhteita kaupallisin ja taloudellisin sitein. Heille liike on usein tärkeämpi kuin päämäärä, ja he uskovat, että liikkeellä voi lopuksi olla myös pysyvää arvoa.¹²⁷”

EU:n ulkopoliittisesta luonteesta käydään jatkuvaa debattia. Millainen kollektiivinen ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimija EU on tai millainen se pyrkii olemaan? Tutkija Kari Laitinen on todennut EU:n edustaneen alusta asti jotakin erilaista¹²⁸. Tällä Laitinen viittaa unionin syntyhistoriasta kumpuavaan väkivaltaa kaihtavaan ja

¹²⁶ Omakuvan konstruktivistisesta rakentamisesta tarkemmin Kurikkala 2003, 45.

¹²⁷ Kagan 2003, 9.

¹²⁸ Laitinen 2002, 1-2.

kansainvälisiin normeihin pohjaavaa arvomaailmaan. Maastrichtin sopimuksessa puhutaan unionin omalaatuisesta luonteesta (katso edellä). Samaan viittaa myös Robert Kaganin käsitys EU:sta ulkopoliittisena toimijana olkoonkin, että hänen kirjoitustensa sävy on usein hieman ironinen:

"Valta ei enää kiinnosta eurooppalaisia, tai jos asia ilmaistaan hieman toisin, heidän tavoitteenaan on lakien ja sääntöjen ja valtioiden välisten neuvotteluiden maailma, jossa valtopoliitikkaa ei enää tarvita. Eurooppa on astumassa järjestyksen ja hyvinvoinnin jälkihistorialliseen paratiisiin, jossa vallitsee Immanuel Kantin "ikuinen rauha".¹²⁹

Viimeaikaiset yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityslinjat ovat nostaneet Laitisen mukaan kuitenkin esiin kysymyksen EU:n suunnasta; Pakottavatko kansainvälisen järjestelmän valtopoliittiset rakenteet EU:n perinteisen valtiotoimijan kaltaiseksi itsekääksi toimijaksi vai onko sillä kykyä (tai halua) säilyttää oma rauhanomainen erityisluonteensa?¹³⁰ Johan Galtung näkee ainakin EU:n korkean edustajan, Javier Solanan, olevan taipumassa kohti realismia;

"EU kuvittelee olevansa "erilainen", mutta ainakin sen korkean edustajan Javier Solanan politiikassa on näkyvissä amerikkalaistyylinen turvallisuusanalyysiin konfliktianalyysin sijaan pohjaava linja. Hän haluaa entistä enemmän resursseja puolustuksen rakentamiseen - ja puhuu entistä vähemmän rauhanrakentamisesta¹³¹."

Maastrichtin sopimuksen tavoitteissa asetetaan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeimmäksi tavoitteeksi unionin (kansainvälis-)poliittisen arvo- ja vaikutusvallan kasvattaminen jo luodun talous- ja kauppapoliittisen vallan tueksi¹³². Tämä tavoite voisi olla minkä tahansa kansallisvaltion ulko- ja turvallisuuspoliittiselta agendalta. Realistisen kansainvälisen politiikan teorian eri versiot eivät Smithin mukaan pysty selittämään unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, sillä ne eivät kykene kunnolla huomioimaan sen kaikkia avainkysymyksiä. Smithin mukaan syy siihen, että unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa usein käsitellään kuin minkä tahansa valtion vastaavaa, on kahtaalla: Realistiset teoriat soveltuvat hyvin unionin muiden pilarien toiminnan kuvaamiseen silloin, kun kuvataan esimerkiksi yhteisen

¹²⁹ Kagan 2003, 7.

¹³⁰ Laitinen 2002, 1-2.

¹³¹ Galtung.12.07.2004.

¹³² Common Foreign and Security Policy (CFSP). Euroopan Unionin kotisivu.

talouspolitiikan vaikutuksia kansallisvaltion sisäpolitiikalle. Toinen syy on useiden jäsenvaltioiden omat realistisiin näkökulmiin nojaavat politiikat.¹³³

EU:n kohdalla kuulee usein puhuttavan unionista siviilivaltana, millä tarkoitetaan toimijaa, jonka valta perustuu sen toiminnan ei-sotilaallisiin aspekteihin: taloudellisiin, diplomaattisiin ja kulttuuripoliittisiin toimintoihin. Tämän lisäksi siviilivallan toiminnan tavoitteet ja keinot ovat rauhanomaisia. Hanns Maullin mukaan siviilivalta...

- a) *...hyväksyy yhteistyön välttämättömyyden kansainvälisten tavoitteidensa saavuttamisessa.*
- b) *...keskittyy ei-sotilaallisiin, pääasiassa taloudellisiin keinoihin omien päämääriensä tavoittelussa jättäen sotilaalliselle voimalleen ainoastaan muun kansainvälisen kanssa käymisen vartijan roolin.*
- c) *...on halukas kehittämään ylikansallisia rakenteita kansainvälisen hallinnon käyttöön.¹³⁴*

Vuonna 2003 perustettujen EU:n kriisinhallintajoukkojen perustaminen, kuten myös edellä esitettyjen muiden konfliktinkäsittelymenetelmien luominen, tulee erottaa armeijan perustamisesta. Unioni ei ole tavoittelemassa poliittista ja sotilaallista suurvalta-asemaa perinteisessä poliittisen realismin mielessä, kuten Kagankin antaa yllä olevassa sitaatissaan ymmärtää. Ulkoasianministeriön Eurooppa-linjan yksikköpäällikkö Risto Piipponen mukaan on ajateltava eurooppalaisiin arvoihin (demokratia, ihmisoikeudet...) liittyviä tavoitteita ja periaatteita, joiden kautta voidaan vaikuttaa myönteisesti maailman kehitykseen: Unionin tulee hänen mukaansa pyrkiä konfliktin ennaltaehkäisyyn ja väkivallan eskaloitumisen estämiseen niiden sotilaallisen ehkäisyn sijaan¹³⁵. Smithin mukaan on tärkeää huomata jäsenvaltioiden itsekkyys, mutta olla sekoittamatta sitä ja unionin kollektiivisen roolin luonnetta keskenään¹³⁶.

3.5 EU konfliktinratkaisijana

Mitä voidaan sanoa unionista konfliktinratkaisijana edellä esitettyjen konfliktinratkaisua ja kolmatta osapuolta koskevien teorioiden ja unionia ulko- ja

---

¹³³ Smith 2004, 20.

¹³⁴ Maull 1993, 92–93.

¹³⁵ Piipponen 2003, 27.

¹³⁶ Smith 2004, 20.

turvallisuuspoliittisena toimijana teoretisoivan aineiston pohjalta? Miten näiden pohjalta voidaan kuvata EU:n mahdollisuuksia rakentaa sovittilevää roolia Lähi-idässä? Mitkä ovat roolin rakennusta helpottavat tekijät? Mitkä puolestaan asettavat haasteita rakennusprojektille?

Kurikkala esittää, että EU:n Lähi-itä – toimijuutta tarkasteltaessa on vaikea arvioida sen toiminnan todellisia seurauksia tai merkitystä¹³⁷. Tarkasteltaessa sen toimia Lähi-idässä, se näyttäisi toimivan selkeästi siviilivallan tavoin: Se tukee Tiekarttana tunnettuun rauhansuunnitelmaan sisältyvää palestiinalaishallinnon uudistusta taloudellisella avulla. Komissio osallistuu Palestiinan oikeusjärjestelmän uudistusta vuonna 2003 aloitetulla oikeuslaitoksen ja perustuslain rakentamisprojektilla, missä koulutetaan tuomareita ja syyttäjiä. Lisäksi EU on mukana kansainvälisessä ”Task Force on Palestinian Reform¹³⁸” ryhmässä, joka perustettiin heinäkuussa 2003 valvomaan ja tukemaan Palestiinan hallinnollisia reformeja. Sen toiminta tapahtuu ryhmän jäsenten muodostamien paikallisreformin tukiryhmien kautta. Ryhmiä on yhteensä seitsemän. Niistä kolmessa (oikeuslaitos, taloudellinen luotettavuus ja vaalit¹³⁹) Unionilla on puheenjohtajan ja ryhmän vetäjän rooli.¹⁴⁰

Edellisestä huolimatta EU on yhä kiistatta pääasiallisesti taloudellinen toimija, myös Lähi-idässä. Kurikkalan mukaan unionin toiminnan päämuodot liittyvät taloudelliseen avustustoimintaan ja kauppaan¹⁴¹. Myös sen poliittiset intressit alueella pohjautuvat pitkälti taloudellisiin seikkoihin. Yksi unionin päätavoitteista on luoda Välimeren alueelle vapaakauppa-alue. Toteutumisen vakavin este on Israelin ja palestiinalaisten keskinäisen konfliktin luoma alueellinen epävakaus. Unioni onkin Lähi-idän alueen suurin taloudellinen avunantaja, minkä vuoksi sen on ollut mahdollista esiintyä Lähi-idän toimintakentällä altruistisena siviilivaltana voimapolitiikkaan nojaavaa politiikkaa esittävän Yhdysvaltojen rinnalla. Mielikuvaa vahvistaa EU:n sitoutuminen alueen ympäristö- ja pakolaisasioiden hoitoon¹⁴².

¹³⁷ Kurikkala 2003, 73.

¹³⁸ Ryhmän muina jäseninä ovat Yhdysvallat, Venäjä, YK, Norja, Japani, Kanada, Maailman Pankki ja Kansainvälinen Valuuttarahasto.

¹³⁹ Muut ryhmät käsittelevät lainsäädäntöä, markkinataloutta, julkishallintoa & virkamiehiä sekä paikallishallintoa.

¹⁴⁰ The EU 's relations with West Bank and Gaza Strip – Overview. Euroopan unionin kotisivu.

¹⁴¹ Kurikkala 2003, 73–77.

¹⁴² Hollis 1994, 119.

Analyysiluvun tehtäväksi jää ratkaista, pyrkiikö EU rakentamaan ulko- ja turvallisuuspoliittista omakuvaansa retoriikassaankin siviilivallan suuntaan vai onko siviilivaltana toimiminen sille vain välivaihe kohti jotain muuta.

4 SOVITTELEVAN LÄHI-ITÄ – ROOLIN RAKENNUSPROJEKTI – ULKOSUHDEKOMISSAARIEN PUHEIDEN RETORINEN ANALYYSI

4.1 Tutkimusaineiston valinta ja rajaus: Primaari- ja sekundaariaineistojen esittely

Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan muodostumista lähestytään tässä tutkimuksessa laadullisen tutkimuksen keinoin. Kyseessä on dokumenttianalyysi, millä tarkoitetaan kaiken sellaisen todennettavissa olevan, usein sosiaalisia tekijöitä sisältävän tutkimusaineiston analyysia, jota ei saada kokoon suorien, välittömien havaintojen teolla. Tutkimusaiheen luonteen huomioiden valmiin aineiston käyttö oli ainoa mahdollisuus saada koottua relevanttia tietoa tutkittavasta ilmiöstä.¹⁴³ Dokumenttiaineisto voidaan jakaa primaari – ja sekundaariaineistoihin, joiden valintaprosessin ja aineistorajauksen esittelen seuraavassa.

Primaariaineistona toimivat Euroopan unionin ulkosuhdekomissaarien Chris Pattenin ja Benita Ferrero-Waldnerin Lähi-itä - puheet vuosina 2003–2005, sekä niitä ja unionin Lähi-itä – politiikkaa yleisemmällä tasolla kommentoivat Europe Information – tiedotuslehden artikkelit. Puheaineiston valinta oli luonteva tutkimuskysymystä ajatellen: Retoriikkaa käytetään politiikassa usein roolin rakennusvälineenä. Lehden valinta puheiden rinnalle on puolestaan perustelua, sillä sen voidaan artikkeleillaan olettaa tukevan unionin ulkopoliittisen johdon linjaa. Koska tutkielmassa tarkastellaan Euroopan unionia kollektiivisena toimijana, jätetään tutkimuksessa yksittäisten jäsenvaltioiden ulkopoliittisten johtajien lausunnot irrelevantteina sivuun. Sekundaariaineisto eli toisen käden lähde toistaa alkuperäistä dokumenttia¹⁴⁴. Sekundaariaineistona toimii tutkimuskirjallisuus sekä satunnaisesti silmiin sattuneet artikkelit ja Euroopan unionin kotisivujen materiaali.

¹⁴³ Methodix. Tieteellisen ja soveltavan tutkimuksen, menetelmien ja niiden oppimisen verkkoympäristö.

¹⁴⁴ Methodix. Tieteellisen ja soveltavan tutkimuksen, menetelmien ja niiden oppimisen verkkoympäristö.

4.2 Chaïm Perelmanin uusi retoriikka EU:n sovittelevan roolin rakennuksen analyysivälineenä

Tulkinnan välineenä toimii Chaïm Perelmanin uusi retoriikka. Se soveltuu tutkimuskysymyksen vastauksen selvittämiseen, sillä retoriikkaa käytetään niin politiikassa kuin tieteissäkin, joissa erilasten kertomusten avulla luodaan maailmankuvaa sekä määritellään eri toimijoiden asemaa ja roolia¹⁴⁵. Jos politiikkaa tyypitellään poliittisen toiminnan perspektiivistä, voidaan puhua policy-, polity-, politikointi- ja politisointiretoriikoista. Nimitykset viittaavat siihen, kuinka monenlaisista näkökulmista retoriikalla on merkitystä politiikalle. Näistä EU:n sovittelevaa roolia koskevaa argumentointia tarkasteltaessa esiintyy sen sisäisessä keskustelussa paljon policy – retoriikkaa, jota tarvitaan tilanteissa, joissa monista tiettyä kysymystä vaihtoehdoista on valittava yhtenäinen linja. Myös polity – retoriikkaa käytetään yhteyksissä, joissa unionin kollektiivista toimijuutta on haluttu korostaa: Tällöin poliittisuus näyttäytyy vakiintuneiden toimintatapojen, normien ja rakenteiden merkityskenttänä. Eniten esiintyy kuitenkin politisointiretoriikkaa, jolla pyritään osoittamaan toiminnan pelivaraa tai avaamaan peli jonkun toiminnan suhteen.¹⁴⁶

Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittinen omakuva rakentuu jäsenvaltioiden kesken unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen johdon puheiden pohjalle. Tutkielmassa käsitellään unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan muodostumista. Käsiteltävät puheet on suunnattu sekä unionin sisäisille että ulkopuolisille yleisöille. Niitä yhdistää kuitenkin se, että yleisöt koostuvat korkean tason poliittisista vaikuttajista. Kunkin jäsenvaltion ulkopoliittiset edustajat vievät tätä kuvaa eteenpäin omille kansalaisilleen osallistuen siten yhteisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen identiteetin rakennusprojektiin kansallisella ja Euroopan ulkopuolisella tasolla.

Perelmanin uusi retoriikka kuuluu retoriikan kunnianpalautuksen 1950- luvulla tehneiden teorioiden joukkoon yhdessä Kenneth Burken ja Stephen Toulminin

---

¹⁴⁵ Kuusisto 1996, 271.

¹⁴⁶ Palonen; Summa 1996, 11 – 13.

teorioiden kanssa. Perelmanin uusi retoriikka tutkii argumentointia. Sen pyrkimyksenä on vastata kysymykseen mahdollisuudesta arvioida järjellisesti arvopäätelmien hyvyyttä tai huonoutta. Hän pohtii arvo- ja tosiasiapäätelmien vastakkainasettelua ja niiden asettamista keskinäiseen arvojärjestykseen, joissa tosiasiat ovat aina ensi sijaisia, mikä kieltää arvopäätelmiltä samalla rationaalisen perustan. Kuitenkin esimerkiksi yhteiskunnallisten instituutioiden tai toimijoiden legitiimiys nojaa käsitykseen, että myös tällaisista kysymyksistä voidaan tehdä ja (yleensä) tehdään järkeen perustuvia ratkaisuja.¹⁴⁷ Ajateltaessa Euroopan unionin toimintaa ulkopoliittisena toimijana kyse on sen toiminnan legitiimiydestä muiden kansainvälispoliittisten toimijoiden, jäsenvaltioiden ja viime kädessä sen omien kansalaisten silmissä.

Perelmanin suurin ansio on siinä, että hän kumosi retoriikan pelkkään kaunopuheisuuteen rajoittuvan merkityksen ja toi sen takaisin klassiseen merkitykseensä päättelyn ja vakuuttamisen tutkimukseksi. Hänen ratkaisunsa arvopäätelmien rationaalisen perustan ongelmaan oli tutkia luonnollista argumentaatiota sellaisena kuin sitä erilaisissa elämäntilanteissa harjoitetaan. Hän perustelee projektinsa seuraavasti: Yhteisymmärrys arvoista syntyy argumentoinnin (väitteiden, vastaväitteiden ja niiden perustelemisen) kautta. Arvioitaessa jonkin arvoasetelman järjellisyttä, on tutkittava, miten sitä puoltavia tai vastustavia kantoja todellisuudessa perustellaan ja miten ne saavuttavat uskottavuutensa. Päätelmien hyvyyden arviointi pohjattaisiin siihen johtaneen argumentoinnin ”laatuun”.¹⁴⁸

Analyysiosion pyrkimyksenä on todistaa, että Lähi-itä – puheillaan Euroopan unioni pyrkii tietoisesti rakentamaan itselleen voimakkaampaa poliittista roolia alueella, ja sitä kautta voimakkaampaa roolia myös kansainvälisessä politiikassa yleensä. Pyrkimyksenä on myös osoittaa, ettei unioni pyri roolinsa vahvistamiseen perinteisen valtopoliittisen realismin keinoin, vaan sen pyrkimykset ovat luonteeltaan pehmeämmät. Se, mitä unionin roolista kansainväliselle yleisölle ja unionin omassa piirissä puhutaan, rakentaa sitä, millainen rooli unionilla todellisuudessa on.

---

¹⁴⁷ Summa 1996, 63.

¹⁴⁸ Summa 1996, 63 – 64.

4.2.1 Kannanottojen esisopimukset: Puhujan suhde yleisöönsä

Perelmanin lähtökohdiana logiikan päteväksi hyväksymän demonstratiivisen päättelyn ja luonnollisen argumentaation erottaminen toisistaan. Demonstraatio on aksiomaattisista lähtökohdista alkava ja ennalta lukkoon lyötyjen päättelysääntöjen kautta etenevä väitteiden todeksi osoittamisen menetelmä, jossa päädytään varmasti oikeaan lopputulokseen, kunhan sääntöjä noudatetaan. Argumentaatiossa sen sijaan liikutaan ”todennäköisyyksien maailmassa” pyrkien lisäämään tai vähentämään jonkin väitteen uskottavuutta, kun sekä lähtökohdista että päättelysäännöistä voidaan jatkuvasti kiistellä.¹⁴⁹

Demonstraatio on tapa todistaa, mikä on oikea päätelmä riippumatta siitä, onko kukaan valmis hyväksymään sen; Argumentaatio sitä vastoin tähtää järjellisen päättelyn kautta tapahtuvaan ”ajatusten yhtymiseen” ja sitoutumiseen tiettyyn väitteeseen tai ehdotukseen. Argumentoinnin ja loogisen päättelyn tai demonstraation ratkaiseva ero on yleisölähtöisyydessä: Argumentoinnin tavoitteena on joko määritellyn tai määrittelemättömän yleisön hyväksynnän saaminen.¹⁵⁰ Sen, joka puhuu, on tunnettava yleisönsä, arvioitava oma asemansa suhteessa siihen, valittava sanansa tarkoin ja määriteltävä tavoitteensa ja tyyliinsä yleisön mukaan. Eri yleisöille puhutaan eri tavoin. Puhujan on kyettävä perustelemaan oma näkökantansa vakuuttaakseen yleisönsä. Argumentoinnilla pyritään taivuttelemaan yleisö oman näkemyksen kannalle.¹⁵¹ Jokainen yleisö hyväksyy ennalta tietyt asiat (kannanottojen esisopimukset). Puhujan on puhettaan valmistellessaan pohdittava, mitkä ovat ne tavat, arvot ja uskomukset, jotka kulloisenkin yleisön asenteita ja valintoja ohjaavat. Yhteisymmärrys näistä esisopimuksista toimii varsinaisen argumentoinnin perustana. Sitä ilman ei puhujan esittämä väite voi tulla hyväksytyksi.¹⁵²

Koska argumentaatiolla pyritään vaikuttamaan yleisöön, muuttamaan sen vakaumuksia tai taipumuksia ja hakemaan sen kannatusta – sen sijaan, että oma tahto yritettäisiin toteuttaa pakon tai painostuksen avulla - se jo sinänsä merkitsee tietyn kiistattoman arvon antamista yleisölle. Puheissaan Euroopan parlamentille tai Eurooppa neuvostolle ulkosuhdekomissaarit Chris Patten ja Benita Ferrero-Waldner

¹⁴⁹ Summa 1996, 65 – 66.

¹⁵⁰ Summa 1996, 66.

¹⁵¹ Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 11–44.

¹⁵² Kuusisto 1996, 277.

aloittavat lauseensa toistuvasti sanoilla ”Me kaikki tiedämme...” tai ”Meidän täytyy...” . He voivat olettaa EU:n sisäisten yleisöjen jakavan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan suunnan. Vaikka joku taho olisikin erimielinen, puhujien on edellä mainitussa kontekstissa turvallista luottaa yleisön yleiseen hyväksyntään. Sama pätee, kun he vetoavat puheissaan Euroopan unionin parlamentille usein unionin yhteisiin arvoihin: toiminnan läpinäkyvyyteen, rehellisyyteen ja yhtenäisyyteen. Ferrero-Waldner nostaa puheessaan yhdysvaltalaisille politiikan vaikuttajille esiin kansainvälisen yhteisön toiminnan rehellisyys- ja kestävyysvaatimuksen.

Unionin ulkopoliittisen johdon puheissa käytettiin paljon toistoa (lokuksia). Erityisesti korostettiin kerta toisensa jälkeen oman puolen tekemiä aloitteita ja oman puolen toimintaa. Riikka Kuusiston mukaan määrän toivotaan osoittavan toiminnan taustalla olevien pyrkimysten aitouden ja kestävyuden. Chris Patten ja Benita Ferrero-Waldner toistavat lähes kaikissa Lähi-itä – puheissaan samaa mantraa:

”Euroopan unionin toimet palestiinalaishallinnon uudistamiseksi ovat olleet merkittäviä.”

Mantraan sisällytettiin joko suoraan tai epäsuorasti ajatus hallinnon uudistusten vaikutuksista pysyvän rauhan saavuttamista edistävästä vaikutuksista¹⁵³.

4.2.2 Kannanottojen argumentaatiotekniikat

Toisin kuin selkeästi määritellyn järjestelmän puitteissa toteutuva todistaminen, argumentaatio nojaa yleensä sangen huonosti määriteltyihin ja puutteellisesti rajattuihin premiseihin, ja sen perustana olevat väitteet voivat Perelmanin mukaan olla vain osittain ymmärrettäviä tai implisiittisiä.¹⁵⁴ Argumentaatiotekniikoita on hänen mukaansa kahta eri päätyyppiä: assosiatiivisia ja dissosiatiivisia. Ensimmäisellä tarkoitetaan erilaisten asioiden yhdistelemistä toisiinsa ja toisella erotellaan ennen yhteenkuuluviksi nähtyjä tai vastustajan yhdistelemiä asioita. Näitä prosesseja ei voida käsitellä toisistaan täysin erillisinä, sillä psykologisesti ja loogisesti nämä prosessit sisältävät toisensa ja ovat toisiaan täydentäviä. Ilman erottelemisen mahdollisuutta ei

¹⁵³ Esimerkiksi Patten 21.4.2004, Ferrero-Waldner 1.3.2005.

¹⁵⁴ Perelman 1996, 57.

voida yhdistellä asioita, eikä päinvastoin. Assosiativisia argumentaatiotekniikoita on Perelmanin mukaan kolmea alalajia: kvasiloogisia, todellisuuden rakenteeseen pohjaavia ja todellisuuden rakennetta muokkaavia. Dissosiativiset argumentit perustuvat puolestaan niin sanottujen filosofisten parien termien erottamiselle: argumentoidessa voidaan tällöin esimerkiksi väittää, ettei ulkomuoto vastaa syvempää olemusta tai teoria käytäntöä, näennäinen todellisuutta tai abstrakti konkreettista.¹⁵⁵

Kvasiloogiset argumentit ovat epäjohdonmukaista päättelyä, jossa vedetään yhtäsuuruusmerkit kahden näennäisesti yhteisiä piirteitä sisältävän tapahtuman tai asian välille. Kvasiloogisessa argumentissa vertailukohde määritellään vain harvoin vakuuttavasti, sillä tavoitteena on vaikutuksen tekeminen, eikä informaation välittäminen¹⁵⁶. Jos kvasilooginen argumentointi tehdään hyvin, kuulijalta saattavat jäädä kokonaan huomaamatta verrattujen tapausten väliset erot tai ainakin erot voivat menettää merkityksensä. Asioiden yhteensopivuus vaihtelee Perelmanin mukaan tilanteittain tavasta, jolla asia esitetään tai tilanteet kuvataan, riippuen. Ne voivat joko näyttäytyä yhteensopivina tai yhteen sopimattomina. Asianesittäjän on huolehdittava, ettei yhdessä esityksessä ole yhtä heikosti yhteensopivaan vertaukseen perustuvaa argumenttia enempää, sillä tämä voi johtaa hänet pulmatilanteeseen. Pahimmassa tapauksessa se johtaa naurunalaiseksi joutumiseen.¹⁵⁷

Myös puhtaan muodollinen samuus eli identiteetti ei Perelmanin mukaan voi olla argumentaation kohteena. Arkikielessä samuutta voidaan kuitenkin käyttää Perelmanin mukaan kvasiloogisesti. Määritelmä, jossa määrittelijä ja määritelty samaistetaan toisiinsa, edustaa samuuden argumentatiivista eli sen kvasiloogista käyttöä. Kiistanalaiselle arvolle annettava määritelmä on filosofiassa perusteltava argumentaatiolla, ja määritelmän hyväksyminen merkitsee sen kvasiloogisen argumentin tunnustamista, jonka nojalla määrittelevä ja määriteltävä esitetään, vaihdettaviksi. Leibnizin määritelmän mukaan kaksi oliota ovat samanlaisia, jos kaikki yhtä koskevat lausumat ovat yhtäpitäviä toista koskevien lausumien kanssa. Osittaisessa samaistamisessa oikeutuksena on, että eroja voidaan pitää toissijaisina ja

---

¹⁵⁵ Kuusisto 1996, 277–278.

¹⁵⁶ Perelman 1996, 88.

¹⁵⁷ Perelman 1996, 62–69.

yhtäläisyyttä puolestaan oleellisena. Toissijaisuus riippuu tavoiteltavasta päämäärästä
158

Jos siitä seikasta, että määrätyn muodollisen rakenteen ensimmäisen ja toisen sekä toisen ja kolmannen jäsenen välillä vallitsee sama suhde, seuraa, että tämä suhde vallitsee myös ensimmäisen ja kolmannen jäsenen välillä, kyseistä rakennetta kutsutaan transitiiviseksi. Tämä ei Perelmanin mukaan päde aina; Ystävieni ystävät ovat minunkin ystäviäni. Kykeneekö se, joka kykenee paljon myös vähään?¹⁵⁹ Perelmanin mukaan kvasiloogiset argumentit riittävät harvoin yksinään vakuuttamaan kuulijoita. Niitä onkin usein täydennettävä todellisuuden rakenteeseen nojaavilla argumenteilla.¹⁶⁰ Hän toteaa:

” Kun tietyt todellisuuden tekijät on liitetty toisiinsa tunnustetulla sidoksella, voidaan kehitellä argumentaatiota, joka mahdollistaa siirtymisen yleisesti hyväksytystä sellaiseen, mikä halutaan saada hyväksytyksi.”

Todellisuuteen nojaavia assosiatiivisia argumentteja voidaan Perelmanin mukaan rakentaa seuraavien elementtien varaan: peräkkäisyysiteiden, rinnakkaisuussiteiden, symbolisen siteen, kaksoishierarkioiden ja järjestyserojen avulla.

Peräkkäisyysiteissä on kyse syy-seuraus – suhteesta. Toiminnan ollessa tahallista toiminnan syyn toteamiseen liittyy myös teon motiivin toteaminen. Pragmaattisessa argumentissa tosiseikkaa arvioidaan sen seurausten perusteella. Jos se näyttää pelkistävän syyn arvon sen seurauksiin, se sijoittaa kaikki arvot tavallaan samalle tasolle. Siten ajatuksen totuutta voidaan pragmatismissa arvioida ainoastaan sen vaikutuksilla. Pragmatismien vaikeus Perelmanin mukaan on todellisen teon erottamisen vaikeus päätymättömästä sarjasta. Joskus seuraukset voivat kuitenkin olla täysin toisenlaiset kuin teon päämäärä. Teot johtavat tiettyihin seurauksiin vain, jos niitä ei ymmärretä keinoiksi tai välineiksi. Keino voi muuttua päämääräksi tai päämäärä keinoksi. Niiden arvo voi samalla kasvaa tai kutistua. Keino - päämäärä - suhteella on perustava merkitys mm. tuhlausta, ylimäärää tai ratkaisevuutta koskevissa argumenteissa.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ Perelman 1996, 70–75.

¹⁵⁹ Perelman 1996, 81–83.

¹⁶⁰ Perelman 1996, 89.

¹⁶¹ Perelman 1996, 93–100.

Rinnakkaisuussiteellä Perelman tarkoittaa henkilön ja hänen tekonsa välistä suhdetta. Käsitksemme henkilöstä ja tapamme ymmärtää hänen käyttäytymistään ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Oleellinen on Perelmanin mukaan teon intentio, josta henkilön merkitys ja paino määräytyvät, minkä vuoksi intension tarkasteleminen on tärkeää. Auktoriteettiin vetoava argumentti on mielipide asioissa tärkeä, kun ei ole kyse todistamiskelpoisesta asiasta. Auktoriteettia voidaan arvioida toimijan pätevyyttä, tilanteeseen liittyviä perinteitä, menneisyyttä ja universaaliutta tarkastelemalla. Pidättämistekniikoilla teon ja merkityksen vaikutusta henkilöön tyydytään rajoittamaan (myönteiset / kielteiset ennakkokäsitykset ja niiden mukaiset tekojen tulkinnat).¹⁶²

Todellisuuden rakennetta luovat argumentit käyttävät yksittäistapauksia esimerkkeinä, havainnollistajina tai mallina tai turvautuvat analogiseen päättelyyn. Esimerkkien avulla pyritään yleistykseen. Hyväksytyjä yleistyksiä puolestaan taas havainnollistetaan yksittäistapausten avulla. Mallin antamisella pyritään saamaan aikaan mallin mukaista toimintaa, ja antimallia käyttämällä yritetään sanktoida epätoivottuja toimintavaihtoehtoja. Metafora perustuu kahden toisistaan täysin erilaisen ilmiön suhteen välisen samankaltaisuuden näyttämiseen ja hyödyntämiseen.¹⁶³

4.3 Sovittelevan roolin rakennuspalikat

4.3.1 Sovittelijana toimimisen haasteet

EU:n osallistumista Lähi-idän rauhanprosessiin sovittelijana määrittelevät tietyt unionin ulkopoliittisen johdon tunnustamat puitteet, jotka heidän kannanotoissaan jakautuivat kahtia ulkoisiin ja sisäisiin. Ulkoisilla määreillä tarkoitetaan tässä yhteydessä unionista riippumattomia ulkoa päin määräytyviä tekijöitä, jotka lausunnoissa jakautuivat kahteen pääkategoriaan: toiminnan monenkeskisyyden välttämättömyyteen tai yksin toimimisen mahdottomuuden toteamiseen sekä hyväksytyksi tulemiseen muiden rauhanprosessin osapuolten silmissä. Erityisesti ulkoisissa tekijöissä korostuivat Yhdysvaltain vankka historiallinen rooli Lähi-idän alueella ja EU:n toimiminen monenkeskisesti mm. kvartetin, YK:n sekä

---

¹⁶² Perelman 1996, 103–110.

¹⁶³ Kuusisto 1996, 284.

kansalaisyhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. Hyväksyntään liittyen unionin hallintoa huolettivat Israelin ja Yhdysvaltain hyväksynnän EU:n osallistumiselle asettamat rajat. Sisäisinä tekijöinä esiin nousi prosessiin osallistumisen jatkuva perusteleminen ja yksimielisyyden saavuttaminen osallistumiseen liittyen.

Monenkeskisyysvaatimus tuli esiin niin taloudellisesta kuin poliittisestakin rauhanprosessiin osallistumisesta puhuttaessa. Argumenteille oli yhteistä niiden todellisuuden rakenteeseen nojaava luonne: EU esitettiin kommentoissa osana laajempaa kokonaisuutta, kansainvälistä yhteisöä. Niiden toiminnan välille vedettiin usein yhtäläisyysmerkit, millä pyrittiin toisaalta korostamaan yhteistyön tärkeyttä kansainvälisellä areenalla ja ehkä toisaalta peittelemään EU:n omien, itsenäisten saavutusten toistaiseksi varsin vaatimatonta roolia. Molemmat alla olevat esimerkki puheet on suunnattu unionin ulkopuolisille yleisöille: kvartetille ja amerikkalaiselle tutkijayhteisölle.

“We, the international donor community, must ensure that our actions are complementary and that we discuss these with a broad range of Palestinian partners. We must also live up to our commitments – past and present. This year, our assistance will be in the order of €250 million, including: Support for political and financial reform in the Palestinian Authority, partly through an early contribution of €70 million to the World Bank Reform Trust Fund; and a substantial contribution to the UN Relief and Works Agency (UNRWA)”¹⁶⁴”

“On the Palestinian side we have obtained firm commitments to reform. In return, we have undertaken to continue our support, much of which is now being channelled through the World Bank Trust Fund.”¹⁶⁵ “

Unionin sisällä puhuttaessa omat rajat tuotiin esiin:

“To be realistic, we should not expect too much - except alas more death and destruction – until after the US presidential elections. And even then I think it would be unwise to expect miracles”¹⁶⁶”

“As I said before, we are willing to help. But it is up to the parties - Israel and Palestinians - to take the first step. Without their political will and commitment nothing will change and the killings will go on”¹⁶⁷”

---

¹⁶⁴ Ferrero-Waldner, 1.3.2005.

¹⁶⁵ Ferrero-Waldner 13.1.2005.

¹⁶⁶ Patten 12.10.2004.

¹⁶⁷ Patten 18.6.2003.

Unionin maailmanpoliittisen vaikutusvallan rajoihin suhtaudutaan sisäisessä argumentoinnissa realistisesti. Yhdysvaltain ylivoima rauhanprosessin pääsovittelijana tunnustetaan. Pattenin ensimmäinen lausunto on annettu ennen Arafatin kuolemaa, Yhdysvaltain vaalitaistelun aikaan. Lausunto on voimakkaasti todellisuuden rakenteisiin nojaavaa ja siinä samaistetaan toimija (Yhdysvallat) ja toiminta (rauhanprosessin eteneminen) toisiinsa. Lähi-itää koskevissa kommenteista paistaa rivien välistä hienoinen turhautuminen: Unioni haluaisi rakentaa rauhaa, mutta sillä ei ole keinoja pakottaa tai taivutella osapuolia neuvottelupöytään tai edes oman mielensä mukaiseen toimintaan: Lähi-idän konfliktin ratkaisussa, mutta käytännössä sen kädet ovat sidotut niin kauan kuin konfliktiosapuolten intresseissä ei ole rauhanprosessin käynnistäminen ja unionin aktiivisempi mukaan ottaminen rauhanprosessiin. Lausunto nojaa myös todellisuuden rakenteisiin: Unionin tekemättömyys yhdistetään osapuolten haluttomuuteen. Oman itsenäisen toiminnan rajallisuus tunnustetaan myös seuraavassa Europe Informationin pääkirjoituksen katkelmassa:

” Lyhyellä tähtämellä komission rooli palestiinalaisten vaalien valvonnassa nousee. Pidemmällä tähtämellä kehitys kohti rauhaa tullaan johtamaan suurimmaksi osaksi EU:n ulkopuolisten tahojen toimesta – pääasiassa Washingtonista ja Tel Avivista. EU:n kyky vaikuttaa ajatteluun edellä mainituissa pääkaupungeissa vaatii sovittelijana toimimisen uskottavuuden lisääntymistä ja EU:n ulkopoliittikan entistä suurempaa koordinaatiota.¹⁶⁸ ”

Katkelmalla on monta retorista ulottuvuutta. Sen pääsanoma on, ettei unionilla sellaisena toimijana kuin se tällä hetkellä on, ole mahdollisuutta istua neuvottelupöydässä ratkaisevan rauhanhetken koittaessa Lähi-idässä, ellei jokin muutu. Lausunto onkin luonteeltaan todellisuuden rakenteita luovaa, niitä muuttamaan pyrkivää. Siinä pyritään esittämällä konfliktin ratkeavan pääosin Israelin ja Yhdysvaltain toimesta luomaan eurooppalaisiin taistelutahtoa. Halutaan saada aikaan sellaista toimintaa, että EU:n olisi mahdollista lunastaa paikka auringossa sovinnon aikaan saamisen hetkellä. Kirjoitus on kehotus pohtia, miten me emme putoaisi rauhankelkasta, vaan pääsisimme mukaan – ja saisimme kenties samalla ajettua myös palestiinalaisten intressien toteutumista yksipuolisen sanelurauhan sijaan.

Samaan tematiikkaan ja omien rajojen toteamiseen keskitytään myös seuraavassa todellisuuden rakenteita luomaan pyrkivässä argumentoinnissa:

---

¹⁶⁸ European Information, nro 2912. Pääkirjoitus. 13.11.2004.

“I also hope that our friends across the Atlantic are recognising that our long-term, consensus-building approach has some value, based as it is, on building common agendas that respect differences of approach in different countries and regions¹⁶⁹”

“We cannot and need not compete with the US effort, but we should...do more than today¹⁷⁰.”

Puhe on osoitettu palestiinalaishallinnolle. Sen intentiona on etsiä legitiimiä pohjaa EU:n tavalle lähestyä konfliktinratkaisua – ei pelkästään palestiinalaishallinnon silmissä vaan laajemminkin. Argumentoinnilla luodaan kaksi eri tavoin toimivaa vastapoolia: EU ja Yhdysvallat, mutta korostetaan kuitenkin näiden kahden välistä ystävyyttä ja sitä, ettei EU ole vapaa toimimaan ilman Yhdysvaltoja. Patten pyrkii vakuuttamaan palestiinalaiset EU:n toimintatavan hyvydestä ja hyödyllisyydestä. Toiveissaan saada aikaiseksi mallin mukaista toimintaa, lobata unionin puolesta: Rauhanneuvotteluiden ajankohtaistuessa hän toivoo palestiinalaisten vaativan EU:n ottamista mukaan prosessiin. Toinen Pattenin kommentteista on suunnattu amerikkalaiselle tutkijayhteisölle. Argumentissa yhdistyvät todellisuuden rakenteisiin nojaava mentaliteetti ja niitä luomaan pyrkivä: EU:lla todetaan olevan sovitteleva rooli Lähi-idässä, mutta sen todetaan olevan Yhdysvaltoja heikompi. Se, ettei unioni [tällä hetkellä] kykene kilpailemaan amerikkalaisten kanssa, ei tarkoita, ettei EU olisi halukas osallistumaan [rauhanprosessiin] nykyistä suuremmalla panoksella. Argumentilla pyritään myös aikaansaamaan mallin mukaista toimintaa, missä Yhdysvallat ei kokisi unionin yrittävän astua omalle reviirilleen, vaan kokisi sen haluavan aidosti osallistua yhteistyössä heidän kanssaan. Seuraavassa käsitellään tarkemmin, mitä rauhanprosessiin liittyvistä keskinäissuhteista on sanottu unionin sovittelevan roolin rakennuksessa.

4.3.2 Suhteet konfliktiosapuoliin ja muihin välittäjiin

Yksi kolmannen osapuolen rooli konfliktissa määrittelevistä tekijöistä on sen suhde konfliktiosapuoliin ja muihin alueella välittäjinä toimiviin tahoihin.

Suhteet konfliktiosapuoliin: Yleisenä linjana kannanotoissa on hyvien palestiinalaissuhteiden korostaminen. Useissa kannanotoissa hyvä suhde nähdään sovittelijana toimivan unionin valttina:

---

¹⁶⁹ Patten 30.4.2004.

¹⁷⁰ Patten 7.11.2003.

”EU:n vaikutus voi olla todellinen sen palestiinalaisten ja arabimaiden kanssa vallitsevien suhteiden vuoksi...”¹⁷¹”

Palestiina – suhteet nousivat esiin yleensä todellisuuden rakennetta muokkaavien lausuntojen muodossa. Hyvä suhde palestiinalaisiin kuvattiin lausunnoissa yhtenä EU:n sovittävän roolin vahvistamisen tekijänä: Usein näihin lausuntoihin sisältyi kuitenkin varaus Yhdysvaltain hyväksynnän saamisesta muulle kuin taloudellisessa viitekehyksessä tapahtuvalle toiminnalle. Yllä oleva esimerkkilauseen ”voi olla todellinen” ilmaisu voidaan Perelmanin valossa tulkita samalla todellisuuden rakenteisiin nojaavaksi kuin niitä luovaksikin. ”Voi olla” indikoi, että näin ei vielä ole, mutta luodulla syy-seuraus – suhteella ”voi olla todellinen...hyvien suhteiden vuoksi” luodaan mielikuva, että EU on palestiinalaisten silmissä sekä hyväksyttävä, että toivottava sovittelija. Sama mantra toistui useissa kannanotoissa. Pattenin viittaa puheessaan EU-parlamentille hyviin suhteisiin, mutta lausunnon punainen lanka kulkee kuitenkin toisaalla:

“We have been encouraged in private to do more, to give more help. We have been criticised in public for doing anything at all. Some have argued - could there be a more serious accusation? - that the attempt to promote reform and to sustain some sort of life in Palestine has bankrolled terrorism”¹⁷².”

Kyse on Euroopan tuntemuksesta rauhanprosessin sivuraiteelle jäämisestä hyvistä Palestiina – suhteista huolimatta. Jälleen yleisön merkitys korostuu suhteessa lausunnon sisältöön. Osallistumisen tärkeyttä hän perustelee ”konfliktiosapuolen, erityisesti palestiinalaisten, parista kumpuavalla tarpeella. Perelmanin mukaan tällainen argumentointi on todellisuuden rakenteisiin nojaavaa, ja siinä pyritään osoittamaan kausaalisuhde, jonka mukaan EU:n toiminta Lähi-idän konfliktinratkaisussa on ollut merkittävää, minkä vuoksi sen on pyydetty jatkavan toimiaan. Tarkoituksena on osoittaa EU:n aktiivisuuden epäilijöille, että sen toiminnalla on todella merkitystä – ja saada Parlamentti pohtimaan miten sovittavaa roolia saataisiin vahvistetuksi.

Unionin toiminnan merkittävyyttä palestiinalaisten kannalta korostettiinkin useissa kannanotoissa: Erityisesti pinnalle nousivat EU:n avustamat hallinnon ja lainsäädännön uudistukset, sekä palestiinalaisilta niiden toteuttamisessa auttamisesta

¹⁷¹ European Information, nro 2914. Uutinen. 20.11.2004.

¹⁷² Patten 21.4.2004

saatu kiitos. Argumentit olivat luonteeltaan todellisuuden rakennetta luovia. Kuulijan huomio kiinnitettiin omiin saavutuksiin ja omiin lämpimiin Palestiina – suhteisiin luoden täten mielikuvaa eurooppalaisten merkittävästä roolista Lähi-idän konfliktin sovittelijana.

Israel – suhteen kuvailussa merkittävää oli selkeämmin kuin palestiinalaisten kohdalla se, kenelle puhe oli suunnattu. Suhteesta paistoi läpi toisaalta kunnioitus, toisaalta turhautuminen siihen, etteivät israelilaiset 'kuuntele tai tottele' Euroopan unionia. Ferrero-Waldnerin Washington D.C.:ssä antamassa lausunnossa alleviivataan Israelin hyväksyvän EU:n osaksi kvartetia ja sitä kautta rauhanprosessia:

“Israel clearly acknowledges the role of the EU in the Quartet and the need to take into account the viability of a future Palestinian state in counter-terrorist activities. Israel has never been willing to make such commitments in writing to any other partner.”¹⁷³

Lausunnossa on huomioitava yleisö, pohjoisamerikkalainen tutkijayhteisö. Ferrero-Waldner pyrkii luomaan kuvaa EU:sta uskottavana, jo rauhanprosessissa mukana olevana konfliktiosapuolten hyväksymänä kolmantena osapuolena. Kuvan rakennus edustaa assosiativista todellisuuden rakenteita muokkaamaan pyrkivää argumentointia, jossa yksittäistapauksen pohjalta ”Israel ei ole koskaan [aiemmin] tehnyt vastaavia sitoumuksia kirjallisesti yhdellekään kumppaneistaan” yleistetään EU:n ja Israelin välisen suhteen hyvyys – ja alleviivataan unionin Israelilta saama rauhanprosessiin osallistumisen hyväksyntä. Jää kuulijoiden omien uskomusten varaan, uppoaako puhujan yksittäistapauksen pohjalta tekemä yleistys heihin – toisin sanoen, onko puhuja uskottava. Toinen huomioitava seikka on Ferrero-Waldnerin intentio: Pyrkimys vahvistaa EU:n sovitteluvaa roolia Lähi-idässä Israel – suhteiden korostamisen kautta. Europe Informationin yleislinja oli selvästi ulkosuhdekomissaarien lausuntoja pessimistisempiä (tai realistisempia). Niiden argumenteissa nojattiin voimakkaasti historialliseen todellisuuteen:

”Tähän päivään saakka EU:n rooli alueella on ollut minimaalinen: Israel on jättänyt EU:n yritykset omaan arvoonsa pitäen sitä vihamielisenä itseään kohtaan – Yhdysvallat on pitänyt EU:n osallistumista rauhanprosessiin epäolennaisena, minkä vuoksi Bryssel on ollut läsnä lähinnä taloudellisesti.”¹⁷⁴

¹⁷³ Ferrero-Waldner 13.1.2005.

¹⁷⁴ European Information, nro 2912. Pääkirjoitus. 13.11.2004.

Suhde Yhdysvaltoihin ja kvartettiin: Yhdysvaltoja käsittelevä retoriikka perustui pitkälti samuuden (yhteinen arvopohja) ja yhteisten päämäärien korostamiseen. Näiden argumenttityyppien erityinen korostuneisuus tutkimusaineistosta johtuu maailmanpoliittisesta tilanteesta, jossa Pattenin aikaan elettiin Yhdysvaltain presidentinvaalikampanjan aikaa ja Ferrero-Waldnerin kauden alkupuolella George W Bushin uuden hallinnon kansainvälispoliittisten linjausten muodostamisen aikaa. EU:n ulkosuhdekomissaarien tiedossa oli, että Bush tulisi uudelleenvalintansa seurauksena korostamaan monenkeskisyyttä ensimmäistä presidenttikauttaan enemmän. Myös Lähi-idän konfliktin tiedettiin alueen tapahtumien vuoksi nousevan jälleen Yhdysvaltain hallinnon agendalla kärkijoukkoon:

”Jos EU on vakavissaan puhuessaan demokratian, ihmisoikeuksien, vapaakaupan, monenkeskisyyden, rauhan ja turvallisuuden edistämisestä, sen on tehtävä yhteistyötä maailman ainoan suurvallan, Yhdysvaltojen, kanssa George W Bushin uudelleen valinnan jälkeenkin¹⁷⁵.”

Toteamus on todellisuuden rakenteeseen nojaava, kuten asiaa EU:n sovittävän roolin ulkoisia ja sisäisiä edellytyksiä pohtivassa osiossa tarkemmin perusteltiin: Yhteistyötä muiden sovittelijoiden kanssa pidetään EU:n osallistumisen yhtenä lähtökohtana. Yhteistyön rakentamiseksi on löydettävä yhteinen toiminnan pohja:

“The importance of this demonstration factor has been revealed time and time again, not least in the Balkans and Afghanistan, where the EU and US have been working together in promoting the core values both hold so dear.¹⁷⁶”

“On a global level we are both major powers, and as such we have global responsibilities. Exercising that power and responsibility effectively inevitably means working together.¹⁷⁷”

“The EU and the U.S. share the objective of bringing stability and prosperity not only in Israel and Palestine, but also across the wider, broader Middle East¹⁷⁸.”

“Many of the EU’s objectives for the region are shared by the US, and we are more likely to achieve them together. Working in parallel, reinforcing our common objectives, the EU and US will have a greater degree of persuasion and political influence in the region than we would separately.¹⁷⁹”

¹⁷⁵ European Information, nro 2914. Uutinen. 20.11.2004.

¹⁷⁶ Ferrero-Waldner, 7.12.2004.

¹⁷⁷ Ferrero-Waldner, 13.1.2005.

¹⁷⁸ Ferrero-Waldner.Puhe. 9.2.2005.

¹⁷⁹ Ferrero-Waldner, 23.2.2005.

Toiminnan pohjaa haetaan samankaltaisuudesta: EU ja Yhdysvallat jakavat paitsi yhteisen läntisen arvomaailman myös yhteiset tavoitteet Lähi-idän alueen rauhaa koskien. Yllä olevat lainaukset ovat kaikki Ferrero-Waldnerin puheista. Yleisöstä riippumatta (Kaksi ensimmäistä on suunnattu ei-eurooppalaiselle yleisölle, kolmas sekä eurooppalaiselle että amerikkalaiselle ja neljäs EU – parlamentille.) viesti näyttäisi olevan sama. EU:lla ja Yhdysvalloilla on yhteiset intressit. Niiden tulisi toimia yhdessä. Puheen intentioiden voidaan kuitenkin nähdä vaihtuvan eri yleisölle puhuttaessa, sillä niiden lähtökohtaiset oletukset asioiden tilasta ovat erilaiset. Täten myös niiden EU - Yhdysvallat - keskinäissuhdetta kuvaava merkitys muuttuu. Kaksi ensimmäistä lausuntoa pyrkivät luomaan uudenlaista todellisuutta, jossa EU olisi tasavertainen suurvalta Yhdysvaltain rinnalla. Ferrero-Waldner esittää EU:n ja Yhdysvallat analogisina, samankaltaisina voimakkaina maailmanpoliittisina toimijoina. Hän myös samaistaa niiden intressit ja edut ja tiivistää niiden voivan toteutua parhaiten yhteistyön kautta. Puhujan intentio on selvä. Hän haluaa käynnistää amerikkalaisen tutkijayhteisön keskuudessa keskustelun EU:n maailmanpoliittisesta asemasta toteamalla unionin jo olevan suurvalta. Puhuessaan euro - amerikkalaiselle yleisölle Ferrero-Waldner on ottanut suurimman mahdollisimman nimittäjän argumenttinsa pohjaksi todeten yhteisen intressin olevan laajemman Lähi-idän vakaus jättäen mainitsematta, minkä vuoksi sitä tavoitellaan. Tässä hän jälleen luo analogian EU:n ja Yhdysvaltojen välille. Samankaltaisuuden vuoksi yhteistyö on mahdollista ja kannattavaa. Tarkemmassa tarkastelussa näiden toimijoiden intressit ja tavoitteet alueella ovat varsin erilaiset, eivätkä niiden preferoimat toimintatavatkaan ole välttämättä linjassa keskenään, mikä ilmenee jo analyysiosion alussa esitetyssä lausunnossa. Huomioitavaa on, että missään vaiheessa yhteistyön mantrasta ei luovuta.

“I also hope that our friends across the Atlantic are recognising that our long-term, consensus-building approach has some value, based as it is, on building common agendas that respect differences of approach in different countries and regions”¹⁸⁰

Kvartettia koskevat maininnat ovat harvassa ja ne koskevat pääasiassa sen roolin vahvistamista. Yhdysvaltoja lukuun ottamatta muita kvartetin jäseniä ei käsitelty rauhanprosessiin liittyen lainkaan erillisissä kannanotoissa. Tämä kertoo paljon unionin tarpeesta saada nimenomaan Yhdysvaltojen, maailman ainoan suurvallan, hyväksyntä toimilleen.

---

¹⁸⁰ Patten 30.4.2004.

”We must seize the moment; re-invigorate the Quartet; and provide the necessary political attention, support, and financial assistance to ensure the Road Map’s full implementation. Together we have a serious possibility to contribute to peace.”¹⁸¹ “

Tämänkin lausunnon yleisö koostui amerikkalaisista tutkijoista. Ferrero-Waldner käyttää ”me” ilmaisua tarkoittaen Yhdysvaltojen ja EU:n yhteispanoksen tarpeellisuutta kvartetin toiminnan herättelyssä. Kyse on jälleen todellisuuden rakenteita luovasti argumentoinnissa, jossa voidaan taas nähdä olevan taustalla pyrkimys luoda kuvaa EU:sta tasavertaisena suurvaltana Yhdysvaltain rinnalla. Annetaan ymmärtää ikään kuin Yhdysvallat tarvitsisivat Euroopan unionia yhtä paljon kuin Euroopan unioni tarvitsee sitä saadakseen rauhanprosessin ovea raotettua ja päästäkseen sisälle itse prosessiin.

4.3.3 EU itsenäinen sovittelija

EU:ta kuvattiin voimakkaana rauhanprosessin ja sitä kautta maailmanpolitiikan toimijana myös Yhdysvalta – suhteesta irrallisissa yhteyksissä. Ulkopoliittisella johdolla näyttäisikin olevan tarve luoda kuvaa myös itsenäisesti ja omapäisesti toimivasti sovittelijasta. EU pyrki paitsi omia saavutuksiaan korostamalla myös aktiivisella palestiinalaishallinnon legitimeettiä kansainvälisen yhteisön silmissä vahvistamaan pyrkineillä lausunnoillaan esiintymään itsenäisenä sovittelijana.

Esitellyt omat saavutukset olivat luonteeltaan pääasiassa taloudellisia, mutta myös palestiinalaishallinnon rakennuspolitiikasta ja unionin omien poliittisten prosessien (Barcelona – prosessi, EuroMed - ohjelma ja naapurustopolitiikka) puhuttiin osana rauhanprosessia. Nimenomaan palestiinalaisista saatettiin puhua ilman mainintaa laajemmasta viitekehyksestä korostaen EU:n itsenäisen Lähi-itä - toimijuuden olemassaoloa. Esimerkiksi Patten toistaa useammassa unionin ulkopoliittista roolia käsittelevässä puheessaan¹⁸² esimerkin palestiinalaishallinnon talousministeri Salam Fayyadin Euroopan unionille osoittamasta kiitollisuudesta hänen maansa julkishallinnon rakenteen ja käytäntöjen luomisesta. Argumentit olivat luonteeltaan todellisuuden rakennetta luovia. Kuulijan huomio kiinnitettiin omiin saavutuksiin ja lämpimiin Palestiina – suhteisiin ja haluttiin sitä kautta luoda kuva EU:sta rauhanprosessin todellisena, itsenäisenä toimijana. Kuva unionista itsenäisenä sovittelijana, puitteiden luoja, nousee esiin myös seuraavissa esimerkeissä:

¹⁸¹ Ferrero-Waldner, 13.1.2005.

¹⁸² Katso esimerkiksi Patten 18.6.2003 & Patten 21.4.2004.

*”Lähentymisen merkinä israelilaiset ja palestiinalaiset **päätivät** tavata [Euroopan unionin] valvonnan alaisina lupautuen yhteiskonferenssiin...¹⁸³”*

Tämä todellisuuden rakenteita luova argumentaatio käyttää yksittäistapausta unionin roolin havainnollistajana. Sen avulla voidaan nähdä pyrittävän yleistyksen: Euroopan unioni on rauhanprosessin etenemisen kannalta merkittävä tekijä. Huomion arvoista lausunnossa on tapahtumien kulun esittäminen syy-seuraussuhteena: Israel ja palestiinalaiset ovat lähentyneet, minkä seurauksena he päättivät *itse* tavata [EU:n suostuttelemina] lupautuen yhteiskonferenssiin. Tällaisten peräkkäisyysiteiden luomisella pyritään Perelmanin mukaan sellaisen argumentaation, joka mahdollistaa siirtymisen yleisesti hyväksytystä sellaiseen, mikä halutaan saada hyväksytyksi, kehittämisen. Tässä yhteydessä neuvotteluiden aloittamiselle avoin tilanne halutaan ikään kuin esittää EU:n ansioksi. Itsenäisyyden korostamisella pyritään luotaamaan tulevaisuuteen: Luomaan kuvaa unionista merkittävänä sovittelijana Lähi-idässä. Seuraavissa lausunnoissa samaa tehdään omaa suuruutta korostaen:

*“The Union **has done far more than anyone else**, this Parliament has voted for and supported far more assistance than anybody else has provided, and I guess this Parliament is going to start to ask itself some searching questions about the continuation of assistance on the present scale. Let me make one obvious point, **we’re the biggest supporters** of the World Bank Development Fund for Palestine¹⁸⁴. “*

*“**We have done more than anyone else** to put in place reformed institutions in Palestine, and I salute the work of people like Mr. Salam Fayyad, who has been bravely trying to ensure that Palestine has a decent and transparent government¹⁸⁵. “*

*“I would add here that **Europe is the most significant player**. The Community now spends close to €1 Billion a year in the region in promoting economic reforms, sectoral reform, institutional and political reform and supporting sustainable development across the region including our specific funds for supporting the Palestinians and for the reconstruction of Iraq.¹⁸⁶”*

*”Komissio lähettää 7 miljoonan euron humanitaarisen apupaketin haavoittuneille palestiinalaisille. **Tämä avustus tekee EU:sta**, joka on avustanut aluetta 155 miljoonalla eurolla intifadan jälkeen, **alueen suurimman humanitaarisen avun lähettäjän**.¹⁸⁷”*

¹⁸³ European Information, nro 2936. Uutinen. 12.2.2005.

¹⁸⁴ Patten 12.10.2004.

¹⁸⁵ Patten 12.10.2004.

¹⁸⁶ Patten 30.4.2004.

¹⁸⁷ European Information, nro 2919. Uutinen. 8.12.2004.

Kaksi ensimmäistä Pattenin lausuntoa on suunnattu Euroopan Parlamentille. Kolmas palestiinalaishallinnolle ja viimeinen lausunto on ote Europe Informationin EU:n ja palestiinalaisten suhteita käsittelevästä uutisesta¹⁸⁸. Esimerkkien argumentointi on todellisuuden rakenteisiin perustuvaa. EU on kiistatta suurin palestiinalaisalueen rahoittaja ja panostanut merkittävästi tiekartan viitekehyksessä alueen hallinnollisten rakenteiden luomisessa. Toimija ja teot yhdistetään ja todetaan implisiittisesti, että ilman EU:ta palestiinalaisalueen kehitys ei olisi mahdollista samassa määrin kuin nyt. Todetaan EU:n olevan hyvä sovittelija, koska edellä mainitut teot tuovat hyvää alueelle. Toisaalta argumenteissa korostetaan määrää ja omia saavutuksia. Perelmanin mukaan tällaisessa todellisuuden rakenteisiin nojaavassa argumentoinnissa on kiinnitettävä huomiota keino-päämäärä – suhteeseen, jolla on hänen mukaansa perustava merkitys tällaisessa ylivoimaa koskevassa argumentoinnissa¹⁸⁹. Onko suuri taloudellisen ja hallinnollisen avun antaminen EU:lle keino vai päämäärä? Onko taloudellisen ylivoiman saavuttaminen toiminnan päämäärä sinänsä vai keino jonkin toisen päämäärän saavuttamiseen? Unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen kehityksen ja sen päämäärien valossa taloudellisen voiman korostaminen voidaan nähdä ennemmin voimakkaamman maailmanpoliittisen aseman tavoittelun keinona tai välineenä kuin päämääränä sinänsä.

Joissain, erityisesti palestiinalaisia koskevissa, tapauksissa EU haluaa esiintyä rauhanprosessia eteenpäin vievänä voimana. Tämä näkyy esimerkiksi seuraavissa Ferrero-Waldnerin Mahmud Abbasia legitimiinä neuvottelukumppanina korostavissa katkelmissa, sekä Europe Informationin rauhanprosessin uudelleen aloittamista koskevassa uutisessa:

“Abu Mazen [=Mahmud Abbas] is a credible partner for peace and a capable interlocutor for Palestinian institution-building, including reform of the security structures¹⁹⁰.”

“Mr Abbas has set out the PA’s programme and reform goals. Let me highlight three areas that I see as priorities and where we will be actively supporting him.¹⁹¹”

¹⁸⁸ Aiheesta lisää myös Ferrero-Waldner 9.2.2005.

¹⁸⁹ Perelman 1996, 93–100.

¹⁹⁰ Ferrero-Waldner, 25.1.2005.

¹⁹¹ Ferrero-Waldner, 1.3.2005.

”Unionin pitää käydä toimiin välittömästi pysähtyneen rauhanprosessin uudelleen käyntiin potkaisemiseksi” totesi Solana.¹⁹²”

Kaksi ensimmäistä lausuntoa pyrkivät osoittamaan, että EU:n näkökulmasta Jasser Arafatin kuoleman jälkeen alueen johtoon astunut Mahmud Abbas on uskottava ja legitiimi yhteistyökumppani. Ensimmäisen EU – parlamentille osoitetun lausunnon intentiona on pyrkiä vakuuttamaan jäsenvaltioiden euroedustajat neuvotteluiden mahdollisuudesta ja niiden kannattavuudesta tilanteessa, jossa EU:n johto oli matkustamassa Lähi-itään palestiinalaisia ja israelilaisia tapaamaan. Ferrero-Waldnerin voidaan nähdä hakeneen yleisönsä hyväksyntää toiselle lausunnonlelle, jossa hän puhuu palestiinalaishallinnolle EU:n tuesta. Molemmat argumentit ovat todellisuuden rakenteita luovia: Niissä pyritään vakuuttamaan kuulija puhujan kannalle. Palestiinalaisten kohdalla tämä tarkoittaa lupaa rauhanprosessin jatkoon osallistumisesta. Europe Informationin uutisessa puolestaan pyritään jälleen kerran luomaan uutta todellisuutta. Solanan sitaatilla pyritään luomaan kuva, että EU:n on mahdollista vaikuttaa rauhanprosessin uudelleen käynnistymiseen, yksittäisen lausunnon pohjalta. Argumentointi on myös todellisuuden rakenteita luovaa.

” EU:n kasvava kunnianhimo rauhan ylläpitäjänä saattaa johtaa siihen, että se saa lähettää alueelle ruohonjuuritason tarkkailijoita. Syntymässä oleva naapurustopolitiikka saattaa auttaa alueen mielialojen [rauhanomaisemmiksi] muuttamisessa.¹⁹³”

Puheet EU:n kasvavasta kunnianhimosta ja naapurustopolitiikan Lähi-idän – tilannetta mahdollisesti stabiloivasta vaikutuksesta edustavat myös todellisuuden rakenteita muokkaamaan pyrkivää argumentointia tavoitteenaan kuvata yksittäistapausten pohjalta unionia itsenäistä vaikutusvaltaa rauhanprosessissa omaavana toimijana.

4.3.4 Toiminnan arvopohja: Rauhanomaisuus valttikorttina

Unionin ulkopoliittisen johdon Lähi-itä - lausunnoissa heijastui unionin aiemmin tutkielmassa esitetty siviilitoimintaa korostava ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvopohja: EU:n oma rauhanomaiseen yhteiseloön johtanut historiallinen kehitys esitettiin legitimitettä konfliktinratkaisijana luovana tekijänä. EU esitetään

¹⁹² European Information, nro 2913. Uutinen. 17.11.2004.

¹⁹³ European Information, nro 2912. Pääkirjoitus. 13.11.2004.

esimerkkinä – me teimme sen, teidänkin on mahdollista meidän avullamme saavuttaa rauha. Tätä kategoriaa lähellä ovat lausunnot, joissa korostetaan rauhanomaista lähestymistapaa, osapuolten omaa sisäistä rauhantahtoa, sekä pyrkimystä kestäväan rauhaan. Pyritään luomaan rauhandiskurssia turvallisuusdiskurssin sijaan. Kolmas toiminnanarvopohjaa kuvastava mantra koski toiminnan monenkeskisen viitekehyksen korostamista.

EU esimerkkinä – oma erityisluonne arvona: Chris Patten toteaa israelilaisanomalteen kirjoittamassa artikkelissaan ”From Europe with Love”:

”Euroopan integraatio osoittaa, että kompromissit ja sovinto ovat mahdollisia sukupolvia kestäneiden ennakkoluulojen, sotien ja kärsimysten jälkeen.”¹⁹⁴

Tiedotuslehti Europe Information nostaa esiin saman näkökulman:

”Parasta, mitä EU voi pitkällä tähtäimellä tehdä Lähi-idän alueelle, joka on tällä hetkellä konfliktien ja jännitteiden kotikenttä, on tarjota esimerkin rauhanomaisen rinnakkaiselon mahdollistumisesta poliittisen tahdon avulla – jopa perivihollisten välillä.”¹⁹⁵

Molempien argumentaatio on samanaikaisesti sekä todellisuuden rakenteisiin nojaavaa, että niitä luovaa. Ne nojaavat todellisuuteen, jossa EU:n toimintamahdollisuuksien tunnustetaan olevan rajalliset, mutta samaan aikaan kuitenkin todetaan EU:n esimerkin saattavan olla merkityksellinen konfliktin ratkaisua etsittäessä. Euroopan puolen vuosikymmenen takainen tilanne esitetään kvasiloogisena analogiana Lähi-idän konfliktitilanteelle, vaikka tosiasiallinen analogisuus voidaankin asettaa kyseenalaiseksi. Tällainen määritelmä, jossa määrittelijä ja määritelty samaistetaan toisiinsa, edustaa samuuden argumentatiivista eli sen kvasiloogista käyttöä¹⁹⁶. Todellisuudessa EU:n toisen maailman sodan jälkeinen tilanne ei ensinnäkään edustanut tilannetta, jossa rauhaan olisi päästy rauhanomaisin keinoin; totaalisen sodan hävinneet alistettiin voittaneiden tahtoon mitä sotakorvauksiin ja aluejakoon tulee. Myöhempi (integraatio-)kehitys on asia erikseen, ja vastaava toimintamalli saattaisi toimia Lähi-idänkin konfliktissa tilanteessa, jossa alueelliset ja

¹⁹⁴ Patten 28.10.2002.

¹⁹⁵ European Information, nro 2912. Pääkirjoitus. 13.11.2004.

¹⁹⁶ Perelman 1996, 88.

muut avainkysymykset, kuten vesikysymys, olisi saatu Israelin ja palestiinalaisten väliltä ensin ratkaistua.

Pattenin kirjoituksen intentio voidaan tulkita yhdessä itse tekstin kanssa pyrkimykseksi luoda rauhantoivoa israelilaisiin, mutta samaan aikaan sen taustalla vaikuttaa toinen intentio EU:n tulemisesta hyväksytyksi sovittelijaksi israelilaisten silmissä. EU:n ja Lähi-idän tilanteiden näennäisen yhtäläisyyden esiintuominen on epäjohdonmukaista argumentointia: ”Koska me EU:ssa pystyimme luomaan keskuuteemme rauhan, on se teillekin mahdollista meidän avullamme.” Kyseinen ajatusrakennelma on transitiivinen. Siinä oletetaan, että määrätyn muodollisen rakenteen ensimmäisen ja toisen sekä toisen ja kolmannen jäsenen välillä vallitsee sama suhde, seuraa, että tämä suhde vallitsee myös ensimmäisen ja kolmannen jäsenen välillä. Argumentointi on epäjohdonmukaista¹⁹⁷. Tekstin vaikuttavuutta arvioidessa on muistettava, että kvasiloogisella argumentilla ei pyritä välittämään todenmukaista tietoa, vaan sen käyttö tähtää vaikutuksen tekemiseen. Tätä vasten tarkasteltuna Pattenin argumentointi ajanee asiansa. Se pyrkii osoittamaan sekä EU:n ystävällismielisyyden israelilaisia kohtaan, että unionin kyvykkyyden toimia rauhanomaisia keinoja käyttävänä sovittelijana. Myös Ferrero-Waldner on käyttänyt useissa puheissaan¹⁹⁸ ”EU rauhanomaisena esimerkkinä” – argumentointia. Puheessaan amerikkalaiselle Transatlantic Policy Networkin yleisölle¹⁹⁹ hän toteaa:

”It is here that Europe can act as an example and an inspiration to those parts of the world which face challenges today every bit as daunting as those which faced our predecessors half a century ago²⁰⁰.”

Puhujan intentio vastaa Pattenin kirjoituksen intentiota; Sillä pyritään vakuuttamaan paikalla olijat, amerikkalaiset, unionin hyödyllisyydestä Lähi-idän konfliktin ratkaisussa. Unionin integraatiokehitykseen viittaaminen on tässä yhteydessä edellisiä esimerkkejä voimakkaammin metafora rauhanomaisen ratkaisun mahdollisuudesta. Myös puhujan intentio on erilainen kuin aiemmissa; Pyritään vakuuttamaan paikalla

¹⁹⁷ Perelman 1996, 81–83.

¹⁹⁸ Katso myös Ferrero-Waldner 13.1.2005.

¹⁹⁹ Transatlantic Policy Network on EU:n ja Amerikan akateemikkojen, taloudellisten ja poliittisten vaikuttajien sekä virkamiesten verkosto, joka pyrkii määrittelemään Atlantin ylikäyviä suhteita eri toimintasektoreilla kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Lisää yhteisöstä <http://www.tponline.org/>

²⁰⁰ Ferrero-Waldner, 7.12.2004.

olevat amerikkalaiset tahot unionin hyödyllisyydestä Lähi-idän konfliktin ratkaisussa. Konfliktin tutkimuksen narratiiveissa rauhanomaisuuden korostaminen edustaa ajatusta rauhankulttuurin ja rauhanrakenteiden rakentamisesta pinnallisen väkivallan poistamisen sijaan. Robert Kaganin mielestä Euroopan ihmeen toistamisesta maailmalla on tullut Euroopan 'mission civisatrice'. Hän toteaa teoksessaan *Paratiisin vartijat*:

”Aivan, kuten amerikkalaiset ovat uskoneet löytäneensä inhimillisen onnen salaisuuden ja halunneet jakaa sen kaikkien maailman kansojen kanssa, myös eurooppalaisilla on nyt tehtävä, jonka he ovat löytäneet saavutettuaan ikuisen rauhan²⁰¹”.

Yleistäen tämän kategorian argumentoinnista voidaan Perelmanin pohjalta todeta, että välillä näyttää ikään kuin argumentoijat liukuisivat pessimismin puolelle ja tyytyisivät toteamaan: Paras (ja ainoa) toimintavaihtoehto on tarjota unionin omaa mallia malliksi; pyrkiä rauhaan rauhanomaisin keinoin. Argumentaatio on samanaikaisesti sekä todellisuuden rakenteisiin nojaavaa, että niitä luovaa. Se nojaa todellisuuteen, jossa EU:n kansainvälispoliittisten ja konfliktinratkaisullisten toimintamahdollisuuksien tunnustetaan olevan rajalliset, mutta samaan aikaan kuitenkin todetaan EU:n esimerkin saattavan olla merkityksellinen konfliktin ratkaisua etsittäessä.

Rauhaan rauhanomaisesti osapuolten omasta tahdosta: Puheissa korostui paitsi EU:n historiallisen kehityksen käyttäminen avuksi ratkaisua haettaessa myös unionin toiminnan siviilivaltuusluonne, pyrkimys luoda rauhaa rauhanomaisesti väkivaltaa kaihtaen ja osapuolten omaan vapaaseen tahtoon perustuen. Rauha nähtiin useimmissa puheissa konfliktin sisältä käynnistyvänä prosessina, eikä nopean rauhan mahdollisuuteen uskottu. Väkivalta ulkopoliittikan välineenä tuli esiin vain kahdessa puheenvuorossa. Konfliktinkäsittelymetodeista paistoi läpi Galtungin konfliktimäärittelmän mukainen konfliktin ymmärtäminen sanan laajassa merkityksessä.

---

²⁰¹ Kagan 2003, 61.

Unionin ‘mission civisatricea’ kuvaa sen osana EuroMed - ohjelmaa²⁰² ja naapurustopolitiikkaa kesäkuussa 2005 EU – vetoisesti ja sen valvomana järjestetty Israelin ja Palestiinan talous – ja sosiaaliasioista vastaavien komiteoiden tapaamisen nimi: Rauha on mahdollinen ilman väkivaltaa. Mielenkiintoista tapaamista koskevissa lausunnoissa oli osapuolten vapaan tahdon toistaminen ja unionin oman sovittelevan roolin korostaminen. Nämä edustavat perelmanilaisittain todellisuuden rakenteita luovaa argumentointia ja niissä pyritään antamaan kuulijoille käsitys EU:sta vakavasti otettavana rauhanprosessin tekijänä, jonka toiminta perustuu osapuolten vapaaseen tahtoon, ei pakottamiseen. Myös seuraava Ferrero-Waldnerin amerikkalaiselle tutkijayhteisölle osoitettu lausunto korostaa osapuolten vapaata tahtoa:

“Democracy cannot be imposed from outside, but in the EU we have a wealth of experience in helping countries transform themselves, both politically and economically.”²⁰³

Lausunnolla on Perelmanin valossa tarkasteltuna muitakin ulottuvuuksia. Ilmaisuuksien ”demokratiaa ei voida pakottaa ulkoa päin” vaatii rivien välistä lukemista. Se edustaa toisaalta todellisuuden rakenteeseen nojaavaa argumentaatiota: Maailmanpoliittisella areenalla on olemassa kaksi erilaista diskurssia, joista toinen, amerikkalaistenkin toiminnan taustalla oleva, uskoo pakkokeinoihin ja demokratian pakottamisen mahdollisuuteen. Toinen, eurooppalaisten edustama, puolestaan uskoo vapaaehtoisuuteen ja asioiden rakentamiseen ilman pakkokeinoja. Tällä rinnastuksella Ferrero-Waldner pyrkii paitsi oikeuttamaan EU:n tavan toimia, myös nostamaan esiin maailmanpoliittisella areenalla kylmän sodan päättymisen jälkeen tapahtuneet muutokset, ja niiden vaatiman uuden tavan toimia. Hän rakentaa syy-seuraus – ketjun, jossa nostetaan epäsuorasti esiin amerikkalaisen toimintatavan kylmänsodan jälkeisen ajan epäonnistumiset ja esitetään tulevaisuuden epäonnistumisten välttämiseksi vaihtoehtoinen toimintamalli – lausunto pyrkii siis myös muuttamaan todellisuuden rakenteita. Hänen puheensa intentiona on herätellä amerikkalaista tutkijayhteisöä näkemään tapahtunut muutos ja saamaan sitä kautta epäsuorasti Yhdysvaltain hallinnonkin ymmärtämään paremmin omaa toimintaansa – näkemään EU:n arvon maailmanpoliittisena toimijana.

---

²⁰² EuroMed on vuonna 1995 käynnistetyn Barcelona-prosessin tueksi perustettu taloudellinen ohjelma, jonka tavoitteena on Välimeren alueen maiden taloudellisten rakenteiden uudistaminen. Lisätietoa http://europa.eu.int/comm/external_relations/euromed/etn/index.htm

²⁰³ Ferrero-Waldner, 13.1.2005.

Puheessaan palestiinalaishallinnolle myös Patten korostaa konfliktinratkaisun uutta paradigmaa ja rauhandiskurssin rakentamista turvallisuusdiskurssin sijaan:

“ First of all, our approach is a long term one which bears fruit incrementally, but I would venture that working on the basis of partnership, consultation and ownership of the reform process by reformers in the region will give us more solid and sustainable results than any attempts to impose democracy from the outside, whether through persuasion or through the barrel of a gun.”²⁰⁴

Hänen lausunnossaan asettuvat vastakkain osapuolten vapaatahto ja pakottaminen ulkoa päin, sekä pysyvä ja väliaikainen ratkaisu. Perelmanin mukaan tällaiset vastakkain asetellut, arvolatauksen sisältämät sanaparit ovat tyypillisiä dissosiativiselle eli erottelemaan pyrkivälle argumentoinnille, jossa sanaparit jaotellaan kahtia siten, että toinen edustaa syvempää totuutta ja oikeaa tapaa toimia, toinen virheellisyyttä ja näennäisesti toimivaa mallia. Lausunnossa halutaan todistaa, että unionin tapa lähestyä konfliktinratkaisua on ‘oikea’, se joka kulkee pysyvän rauhan tiellä. Pattenin intentiona on vahvistaa rauhanomaisen EU:n asemaa palestiinalaisten silmissä hyvänä kumppanina ja potentiaalisena konfliktinratkaisijana.

Puheissa ei kuitenkaan suljeta kokonaan pois unionin turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden kehittämisen merkityksellisyyttä. Tämä on nähtävissä Pattenin puheessa Overseas Development – instituutissa. Puolustuspolitiikkaa tutkivasta yleisöstä johtuen unionin Lähi-itä – politiikkaa lähestytään edellisiin kannanottoihin nähden eri tavoin(kannanottojen esisopimukset):

”...(O)ur allies, ...will consider European defence and security policy as something, which Thomas Aquino referred as “an idea in the mind of God”. There are times when diplomacy needs to be backed up by credible threat of force to carry weight.”²⁰⁵

”Unless we... are prepared to spend more on defence, our foreign policy will be all strong nouns and weak verbs.”²⁰⁶

Patten käyttää todellisuuden rakenteeseen nojaavaa argumentointia: Ollakseen ulko- ja turvallisuuspoliittisesti uskottava (Yhdysvaltain silmissä) EU:n tulisi kehittää

---

²⁰⁴ Patten 30.4.2004.

²⁰⁵ Patten 7.11.2003.

²⁰⁶ Patten 7.11.2003.

sotilaallista ulottuvuuttaan, jottei sitä voida syyttää vapaamatkustamisesta. Kyse ei kuitenkaan ole todistuskelpoisesta asiasta, joten on kysyttävä, mikä on Pattenin intentio? Miksi muissa puheissaan säännönmukaisesti rauhanomaista lähestymistapaa korostava Patten korostaa nyt puolustuksen tärkeyttä? Kyse voi olla sopeutumisesta maailmassa vallitsevaan todellisuuteen niin sanottuun kaksoisstandardiin totuttelemisesta, kuten Robert Cooper on asian esittänyt; Vaikka postmodernissa maailmassa (tämän päivän Eurooppa) ei ole turvallisuusuhkia perinteisessä mielessä, muualla maailmassa, jonka Cooper jakaa moderneihin ja esimoderneihin vyöhykkeisiin, uhkia on riittämiin. Jos Eurooppa ei suojele itseään, se voidaan tuhota. Keskenään Euroopan valtiot voivat noudattaa lakeja ja luottaa sen avoimen yhteistoiminnan turvallisuutta luovaan vaikutukseen. Oltaessa tekemisissä ulkopuolisen maailman kanssa on hänen mukaansa turvaututtava perinteisen realismin mukaisiin menettelytapoihin, kuten voimankäyttöön, ennaltaehkäiseviin iskuihin, petokseen - kaikkeen, mikä on tarpeen.²⁰⁷ Kyseessä olisi siis varautuminen pahimman varalle ja sopeutuminen ympäröivän maailman realiteetteihin.

Lausunnossa on kyse maailman realiteetteihin sopeutumisesta, mutta hieman toisella tavoin kuin Cooper väittää. Perelmania soveltaen Pattenin lausunnossa tietyt todellisuuden tekijät on liitetty yhteen tunnustetulla sidoksella: Tarvitsemme Yhdysvaltain tunnustuksen ja arvostuksen tasavertaisena kumppanina pystyäksemme luomaan itsellemme vahvemman roolin maailmanpolitiikassa, ja Lähi-idän konfliktin ratkaisussa. Todellisuuden tekijöiden toisiinsa tunnustetulla sidoksella liittämisen jälkeen, voidaan kehittää argumentaatiota, joka mahdollistaa siirtymisen yleisesti hyväksytyistä sellaiseen, mikä halutaan saada hyväksytyksi. Tällaisen pragmaattisen ajatuksen totuutta voidaan arvioida vain sen vaikutuksilla: Puheet puolustuksellisen ulottuvuuden kehittämisen tärkeydestä on suhteutettava Atlantin ylikäyviä suhteita työkseen tutkivaan yleisöön. Pattenin voidaan enemminkin nähdä heittävän tutkijoille ilmaan kysymyksen: ”Millainen puolustuksellisen ulottuvuuden kehittäminen olisi riittävä luomaan uskottavuutta amerikkalaisten silmissä?” kuin pyrkivän edistämään eurooppalaisen sotilasvallan syntyä. Unionin sovittelevaa roolia ja EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ohjaa siviilivallalle luonteenomainen keskittyminen ei-sotilaallisiin, pääasiassa taloudellisiin keinoihin omien päämääriensä tavoittelussa -

---

²⁰⁷ Cooper, artikkeli, Observer. 7.4.2002.

sotilaalliselle voimalle on jätetty muun kansainvälisen kanssa käymisen vartijan rooli.²⁰⁸ Tämä näkyy Pattenin ajatuksessa voimasta diplomatian taustalla vaikuttavana tekijänä – ei ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ohjaavana pääroolia näyttelevänä tekijänä. Muutoinkin unionin ulkopoliittisen johdon lausunnoista kuultaa läpi neo-liberalistinen arvopohja: Maailmassa pärjää vain tekemällä yhteistyötä, ja tuolle yhteistyölle on pyrittävä varmistamaan mahdollisimman suotuisat olosuhteet. Kunkin toimijan autonomia ja yhteistyön seurauksena tapahtuva integraatio kulkevat käsi kädessä. Voidakseen toimia itsenäisesti, on sopeuduttava muiden toimijoiden vaatimuksiin.

“Whatever the criticisms of the European approach to the dispute, one thing we can say is that we have sustained throughout the weeks, months and years of bloodshed and hopelessness, institutions which can one day form the basis for a reformed Palestinian government²⁰⁹”

“We have been encouraged in private to do more, to give more help. We have been criticised in public for doing anything at all. Some have argued - could there be a more serious accusation? - that the attempt to promote reform and to sustain some sort of life in Palestine has bankrolled terrorism²¹⁰.”

Kannanotoissa korostetaan EU:n sitkeyttä ja peräänantamattomuutta. Korostetaan oman toiminnan hyvyttä ja kannattavuutta; pitkäkestoisen rakennuksen merkityksellisyyttä. Oma rauhanomainen, instituutioiden luomiseen ja taloudelliseen apuun perustuva toimintamalli halutaan osoittaa oikeaksi. Lausunnoissa on dissosiativisia piirteitä: Väitetään, ettei näennäinen vastaa todellisuutta – EU tekee ja on tehnyt paljon sitoutunutta ja tuottavaa työtä rauhan edistämiseksi, vaikka sitä julkisesti on arvosteltu aikaansaamattomuudesta. Toisen lausunnon ensimmäisellä lauseella halutaan osoittaa, että arvostelusta huolimatta EU:n toimintaa arvostetaan ja sen toivotaan jatkavan samoilla linjoilla. Tämä on puolestaan Perelmanin mukaista todellisuuden rakenteita luovaa argumentointia, jonka pyrkimyksenä on osoittaa unionin toiminnalle olevan tilausta kentällä.

---

²⁰⁸ Katso esimerkiksi EU Conflict Prevention, Management and Resolution in Africa. Rome. 2003. International Alertin kotisivut <http://www.international-alert.org>, jossa esitellään unionin ulkopoliittikan konfliktinratkaisun sanastoa ja arvopohjaa unionin omiin dokumentteihin ja konkreettiseen toimintaan pohjaten.

²⁰⁹ Patten 21.4.2004.

²¹⁰ Patten 21.4.2004.

4.3.5 Yhteinen lehmä ojassa: Intressien korostaminen

Laajin argumenttiryhmä unionin sovittelevasta roolista puhuttaessa olivat intressejä ja päämääriä painottavat kommentit, mitä selittää rauhansaavuttamisen merkitys unionin muun Lähi-itä – politiikan tavoitteiden täysimittaiselle toteuttamiselle: Barcelonan prosessi ja unionin naapurustopolitiikka voivat toteutua täydessä potentiaalissaan vain ja ainoastaan, mikäli Israelin ja palestiinalaisten välillä saadaan aikaan pysyvä rauha.

”I have a personal interest in seeing the EU develop closer relations with the Mediterranean. Not only is the region strategically important for Europe, it is also our neighbourhood. We share common bonds of geography, history, trade, migration, and culture²¹¹.”

“Ihre strukturelle Modernisierung ist absolut entscheidend - auch für unsere eigene Sicherheit. Die EU fördert daher seit Jahren mit Hilfe wirtschaftlicher Anreize und regionaler Integration Sicherheit, Stabilität und Reformen - seit den Neunziger Jahren im so genannten Barcelona-Prozess, und nun, darauf aufbauend, mit unserer Nachbarschaftspolitik.²¹²“

Edellä olevissa lausunnoissa korostetaan unionin samuutta Lähi-idän konfliktiosapuolten kanssa: Olemme naapureita. Meillä on yhteinen menneisyys, mistä johtuu, että ymmärrämme toisiamme. Niissä korostetaan kvasiloogisesti EU:n ja sen naapurialueiden muodollista samuutta, niiden yhteenkuuluvuutta. Samuutta on Perelmanin mukaan peilattava puhujan intentiota vasten: Miksi sitä halutaan korostaa? EU:n ulkosuhdekomissaarien puheista käy suoraan kirjoitettuna ilmi halu ja tarve stabilisoida unionin naapurusto sen oman turvallisuuden parantamiseksi. Ottaen huomioon puheiden yleisöt, EU:N sisäiset tahot, Ferrero-Waldnerin voidaan ajatella pyrkivän samuuden korostamisella perustelemaan unionin tiiviimpää läsnäoloa Lähi-idässä – nyt, kun sillä on olemassa YUTP:n muotouduttua kollektiivisen toiminnan instrumentit, ja tiekartta – suunnitellaan osallistumisen myötä mahdollisuus luoda taloudellisen roolin rinnalle poliittista roolia.

“We, the European Union, - and much more so the peoples in the Middle East - cannot afford losing the opportunity for peace created by the Roadmap, small though it may be.²¹³”

---

²¹¹ Ferrero-Waldner, 23.2.2005.

²¹² Ferrero-Waldner, 24.1.2005.

²¹³ Patten 18.6.2003.

Pattenin lausunnossa kvasilooginen samuus kumpuaa siitä, että meillä ja heillä on samat intressit, sillä käynnissä oleva konflikti estää niin meitä kuin heitäkin toteuttamasta itseään täyteen potentiaaliin. Tämän vuoksi tiekartta on molemmille viimeinen tarttumisen mahdollistava oljenkorsi. Samuuden argumentatiivisuus ilmenee esimerkkitaapauksessa osittaisena samaistuksena, jossa samaistettavien välisiä eroja pidetään toissijaisina ja yhtäläisyyttä oleellisena. Toissijaisuus riippuu Perelmanin mukaan tavoiteltavasta päämäärästä.²¹⁴ Pattenin puheen päämääräksi voidaan nähdä ensisijaisesti tiekartta – suunnitelman toimeenpanon ylläpito ja EU:n säilyttäminen rauhanprosessin keskiössä. Toissijaisesti puheen päämääränä voidaan pitää edellisissäkin lausunnoissa esitettyä, rauhanprosessin loppuun viemisen merkityksellisuyttä unionin muiden Lähi-itä tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Lähi-itä – politiikan muiden elementtien toteutumisen intressin ohella argumentoinnissa korostettiin rauhan saavuttamisen turvallisuuspoliittista ulottuvuutta. Välimeri, mare nostrum, on EU:lle historiallisesti, strategisesti ja geopolittisesti tärkeä vesialue, jolla on taloudellisen merkityksen ohella oma turvallisuusulottuvuutensa unionin rajavyöhykkeenä.

*“Time will tell, but whatever the results, the EU should focus on developing its own strategic partnership with the region. If we are successful, I believe we can make a significant contribution to fighting terrorism in Europe and in the region, one that is **as important as the proposals to strengthen the EU's internal security that you will discuss tomorrow.** It will take us another step down the road towards a central **objective of the EU's Security Strategy, namely: "to promote a ring of well-governed countries ... on the borders of the Mediterranean with whom we can enjoy close and co-operative relations.**”²¹⁵*

Puhuessaan EU – parlamentille Patten yhdistää EU:n sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden toisiinsa kvasiloogisesti. Käyttämällä terrorismia turvallisuuden eri osa-alueita yhdistävänä sidoksena hän pyrkii osoittamaan, ettei unioni voi katsoa pelkästään sisälle päin omasta sisäisestä turvallisuudestaankaan puhuessaan, sillä nyky maailman turvallisuusuhat ovat luonteeltaan usein valtioiden ja alueiden rajat ylittäviä. Hänen intentiokseen voidaan nähdä Lähi-itä – politiikan tai laajemmin lähialuepolitiikan edistäminen, ja sen tärkeyden ylläpitäminen unionin muiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

---

²¹⁴ Perelman 1996, 70–75.

²¹⁵ Patten 30.3.2004.

4.3.6 Konfliktinratkaisun edellytykset EU:n näkökulmasta

Viimeinen tarkasteltava argumenttikategoria ovat unionin ulkopoliittisen johdon kannanotoissa esiinnousseet konfliktinratkaisun edellytyksiä käsittelevät puheet. Pääasiassa nämä argumentit keskittyivät oikean ajankohdan ja osapuolten neuvotteluhaluutta korostaviin.

“But I have to say, that without political progress, without an improvement in the security situation, without a more effective dialogue with Israel, it’s going to be incredibly difficult to continue to justify that sort of help and that sort of expenditure²¹⁶.”

“..we are willing to help. But it is up to the parties...to take the first step. Without their political will and commitment nothing will change...²¹⁷”

Molemmat yllä olevat Pattenin lausunnot on suunnattu EU - parlamentille. Ensimmäisessä lausunnossaan hän luettelee joukon ehtoja, joiden puitteissa Lähi-idän alueelle suunnattua avustustoimintaa on mahdollista jatkaa. Tässä todellisuuden rakenteisiin nojaavassa rakennelmassa Patten toteaa implisiittisesti EU:n käsien olevan sidotut. Se ei ole pystynyt vaikuttamaan tilanteen positiiviseen edistymiseen. Tällä Patten pyrkii saamaan myös aikaan poliittista toimintaa taloudellisen tueksi, missä tulee ilmi lausunnon todellisuuden rakenteita luomaan pyrkivä ulottuvuus. Hänen sanomansa on: ” Voidaksemme perustella jäsenvaltioille Lähi-itään suunnattavan rahallisen avustuksen mittavuuden, meidän on tehostettava poliittista toimintaamme mainitsemieni esteiden poistamiseksi rauhanprosessin / alueen poliittisen tilanteen edistämiseksi”. Toisessa lausunnossaan hän toteaa jälleen todellisuuden rakenteisiin nojaavalla argumentoinnilla unionin toimintamahdollisuuksien rajallisuuden. Ilman osapuolten vapaata tahtoa prosessia ei ole mahdollista jatkaa. Perelmanilaisittain tulkittuna hänen voidaan nähdä vetoavan todellisuuden rakenteisiin samaistaen rauhanprosessin etenemisen ja osapuolten vapaan tahdon toisiinsa luoden täten kuvan unionista ei pakkokeinoin toimivana toimijana.

---

²¹⁶ Patten 12.10.2004.

²¹⁷ Patten 18.6.2003.

5 SOVITTELEVAN ROOLIN RAKENNUSPROJEKTI – MIHIN OLLAAN MATKALLA?

Vastaus moniulotteiseen tutkimuskysymykseen, millaista sovittelevaa roolia Euroopan Unionin ulkopoliittinen johto pyrkii yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan viitekehyksessä itselleen Lähi-idän konfliktin sovitteluprosessissa rakentamaan, on yhtä moniulotteinen kuin kysymys itse. Tutkimusaineiston analyysia kirjoitettaessa nousi jopa mieleen kysymys, onko edellä esitetyn tutkimuskysymyksen kysyminen ennen aikaista. Johdon argumentaatio keskityttiin niin voimakkaasti sovittelevan roolin rakennuksen sijaan sovittelijana toimimisen legitimitettiin etsimiseen. Olisiko sittenkin pitänyt kysyä, *miten* Euroopan unioni sovittelevaa rooliaan rakentaa, sillä rooli ei näytä millään muotoa olevan vakiintunut? Ei. Se olisi ollut asioiden turhaa yksinkertaistamista. Tällöin vastaus olisi kuulunut legitimitettiin etsimisen kautta. Yksi tutkimuksen premisseistä oli teoriaosiossakin alleviivattu EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeneräisyyden oletus, sen prosessiluonteisuus. YUTP ei hae pelkästään muotoaan, vaan se on legitimoitava kerta toisensa jälkeen käytännön politiikan kautta sekä unionin ulkoisissa että sisäisissä retorisisissa prosesseissa. Tämä näkyy voimakkaasti sovittelevan Lähi-itä – roolin rakennusprojektissakin.

Keisalan mukaan EU on uudenlainen poliittinen toimija, jonka on ansaittava asemansa – saatava kerta toisensa jälkeen kansainvälistä areenaa hallitsevien valtiollisten toimijoiden hyväksyntä omalle toiminnalleen. Unionin ulkosuhdekomissaarien lausunnoissa heijastui huoli vastasyntyneen EU:n kollektiivisen Lähi-itä roolin säilyttämisestä. Huoli on Keisalan ajatuksia vasten peilattuna aiheellinen, ja sen voidaan ajatella heijastelevan laajemminkin EU:n kansainvälisellä kentällä nauttimaan arvostusta. EU kyllä tunnustetaan kansainvälisen kentän poliittiseksi toimijaksi, mutta sen arvovalta ja asema ovat hyvin epävakait, ja sen painoarvo maailmanpolitiikassa on vielä tapauskohtaista. Toiset argumentoivat tämän johtuvan EU:n siviilivaltaluonteesta – toiset puolestaan näkevät poliittisen roolin maailmanpolitiikassa vahvistuvan ulko- ja turvallisuuspoliittisen omakuvan selkiytymisen myötä. Toimijan toimijuutta onkin aina Smithin ja Kurikkalan mukaan tulkittava suhteessa sen ulkoiseen toimintaympäristöön, mutta samanaikaisesti sen omista sisäisistä lähtökohdista käsin.

Ulkosuhdekomissaarit ovat kannanotoissaan suurlähettiläs Patokallion tavoin kuitenkin pääasiassa optimistisia: He uskovat päivän paistavan EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiselle, laajemmin sen maailmanpoliittiselle olemassa ololle ja vaikutusvallalle vielä joku päivä Lähi-idässä rakenteilla olevan sovittävän roolin kehityksen myötä. Skeptikko voisi tosin todeta heidän tekevän niin ainoastaan virkansa puolesta, sillä viime kädessä on juuri heidän tehtävänsä yhdessä EU:n korkeaedustaja Javier Solanan kanssa, pitää huoli ulkosuhteiden ohella jäsenvaltioiden välisestä ulko- ja turvallisuuspoliittisesta hyvinvoinnista, siitä että ne kokevat YUTP:n mielekkääksi ja itselleen hyödylliseksi, ja siitä että EU kykenee näyttäytymään ulospäin yhtenäisenä toimijana. Tämä voi tapahtua ainoastaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan institutionalisoitumisprosessia syventämällä. Ulkosuhdekomissaarien puheista käy ilmi, että nielemättä jäsenvaltiot eivät ulko- ja turvallisuuspoliittisia asioita niele. He joutuvat perustelemaan niin parlamentille kuin jäsenvaltioiden ulkosuhdeasioista vastaaville ministereillekin EU:n Lähi-itä - politiikan merkitystä ja tarvetta. Eri jäsenvaltioilla on hyvin eri lähtökohdat suhteessa Lähi-itään niin historiallisesti, geopoliittisesti kuin kauppapoliittisestikin.

Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityksen kannalta on merkittävää, että EU pystyy löytämään yhteisen edun huolimatta siitä, missä päin maailmaa toimitaan. Tämä edellyttää jäsenvaltioilta uudenlaisen ajattelun hyväksymistä: On siirryttävä kansallisvaltiokeskeisestä ajattelusta EU:n luomaan synergiaan luottavaan ajatteluun. Tämä tapahtunee pikkuhiljaa ulkopoliittisten onnistumisten kautta. Ulkopoliittisen johdon on yhdessä pyrittävä toimimaan siten, että jäsenvaltiot uskovat yhteistyön voimaan, ja ovat sen sujuessa ja hyödyttäessä niitä valmiita muokkaamaan omaa käytöstään YUTP:n toimintaa paremmin tukevaksi. Vain tällöin unionin sovittelu Lähi-itä – rooli voi muuntua passiivisesta läsnäolosta aktiiviseksi toiminnaksi.

Uskottava toimijuus edellyttää kykyä ottaa oma paikkansa ulkoasioiden kentällä; kyetä yhteistyöhön ja puhua samaa kansainvälisten suhteiden kieltä kuin muutkin toimijat.²¹⁸ Yksi sovittävän roolin rakennuksen pääpalikoista oli pyrkimys tämän paikan lunastamiseen. Kannanotoissa heijastui pyrkimys monenkeskiseen toimintaan, monenkeskisyys unionin toimintaa ohjaavana arvona. Näkyykö tässä unionin pyrkimys

---

²¹⁸ Kurikkala 42.

luoda itsestään kuvaa siviilivaltana, jolle yhteistyön tekeminen on välttämätöntä kansainvälisten tavoitteiden saavuttamiseksi? Puhuttaessa muista kansainvälisen kentän toimijoista kuin Yhdysvalloista EU esitetään ulkopoliittisen johdon kannanotoissa siviilivaltana, yhteistyöhaluisena kansainvälisen yhteisön osana, jolle monenkeskinen toimintakehys on luontevin. Mielenkiintoista oli, ettei puheissa viitattu juuri lainkaan kvartettiin, vaan ainoastaan sen jäsenistä Yhdysvaltoihin. Suhde siihen näyttäytyikin argumentaatiossa Euroopan unionin paikkaa maailmanpolitiikan kentällä voimakkaimmin määrittelevänä tekijänä: Yhdysvaltoja, maailman ainoa suurvaltaa, pyrittiin miellyttämään. Sen edessä kuljettiin varpaisillaan peläten väärin liikkeiden kenties terminoivan EU:n kehittymässä olevan sovittävän Lähi-itä - roolin. Tämä heijastelee luontevasti EU:n Lähi-itä – politiikan varhaisempia kehitysvaiheita, joissa sen rooliksi jäi usein sivusta katsominen. Tähän rooliin ei haluta palata, ja sen vuoksi on annettava Yhdysvaltojen ymmärtää, ettei EU tällä hetkellä pysty kilpailemaan sen kanssa. Yhteistyöhalukkuutta korostettiin pohjaten muodolliseen samuuteen. Näiden yhteiset intressit & arvot keskinäissuhteen rakennuspalikoina. Tällä haluttiin saada amerikkalaiset uskomaan, että EU kannattaa pitää prosessissa mukana, onhan se samanmielinen kumppani.

Monenkeskisyyden viitekehyksen rakennuksen ja Yhdysvaltojen myötäilyyn rinnalla näkyi myös pyrkimys vai vihkaa rakentaa yhä vahvempaa ja itsenäisempää roolia. Tämä ilmeni monin paikoin omien heikkouksien peittelynä – haluna näyttäytyä todellisuutta vahvempana. Yksittäistapausten kautta vedettiin laajalle vietyjä yleistyksiä. Pyrittiin muistuttamaan kuulijoita EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisesta olemassa olost, ja siitä että sen sovittava rooli Lähi-idässä on suorastaan välttämätön. Tätä korostettiin erityisesti suhteessa konfliktiosapuoliin sekä puheissa amerikkalaiselle tutkijayhteisölle. Erityisesti palestiinalaisten annettiin ymmärtää tarvitsevan unionia. Sisäisessä argumentoinnissa heräteltiin puolestaan kysymystä, kuinka lisätä Euroopan unionin vaikutusvaltaa Lähi-idässä? Vastaukseksi esitettiin ulko- ja turvallisuuspoliittisen viitekehyksen vahvistamista, integraation syventämistä. Tähän liittyy myös keskustelu puolustuksellisen ulottuvuuden kehittämisen tarpeellisuudesta maailmanpoliittista roolia rakennettaessa. Keskustelu ei ole ristiriidassa näkemyksen, jonka mukaan unioni on luonteeltaan, ja haluaa jatkossakin olla, siviilivalta. Hans Maullin määritelmässä siviilivalta on toimija, joka pyrkii ensisijaisesti käyttämään muita kuin puolustuksellisia toimintakeinoja.

Siviilivalta-ajatusta tukee myös ulkopoliittisen johdon argumentaatiossa korostunut rauhanomaisuuden ja konfliktiosapuolten vapaan tahdon korostaminen rauhanprosessin käynnistämisessä. Rauhanomaisuuden ja kestäväen ratkaisun löytämisen korostamisessa voidaan nähdä taustalla Galtungin uuden konfliktinratkaisun narratiivin mukaista ajattelua, jonka konfliktimääritelmään sisältyy ajatus rakenteellisen väkivallan jatkuvan läsnäolon poistamisen tarpeesta kylmän rauhan tavoittelun sijaan. Konfliktiosapuolten vapaan tahdon korostamisen taustalla puolestaan vaikuttanee I William Zartmanin luoma ajatus siitä, että konflikti voidaan ratkaista kestävästi ainoastaan sen ollessa ”kypsä” – toisin sanoen osapuolten ollessa rauhantahtoisia. Ongelmallista sovittelevan roolin rakennusprojektin kannalta tässä ajattelutavassa on se, etteivät ainakaan Yhdysvallat ja Israel jaa sitä, vaan pohjaavat toimintansa ja ajatuksensa valtiopohjaisen poliittiseen realismiin ja turvallisuusdiskurssin rakentamiseen rauhandiskurssin sijaan. Tämä kuulu jättää EU:n helposti syrjään rauhanprosessissa nykyhetken kaltaisen Lähi-idän suhteen vallitsevan yksipuolisten toimien politiikan tilanteessa. Rauhanomaisen, siviilivallalle tyypillisen lähestymistavan omaavalle toimijalle voi tässä monien narratiivien maailmassa olla tilaa rauhanprosessissa vain monenkeskisen toimintatavan ollessa pinnalla. Muissa tilanteissa kyseisen toimijan kohtaloksi koituu helposti sivuutus ja idealistiksi leimautuminen.

Miksi EU sitten argumentoi niin kuin argumentoi, jos sen agendalla on todella luoda vahvempi sovitteleva Lähi-itä – rooli? Todennäköisesti siksi, ettei sen auktoriteetti kyseisellä näyttämöllä ole toistaiseksi riittävän vahva itsenäiseen toimintaan, vaikka se rakennusprojektinsa puitteissa niin toisinaan haluaakin uskotella. Se argumentoi niin, koska sillä ei ole nykyisen luonteensa mukaisesti mahdollisuutta muunlaiseen toimintaan. Sillä ei ole myöskään mahdollisuutta itsenäiseen toimintaan muutoin kuin rauhanprosessin etenemiselle suotuisassa ilmapiirissä – ainakaan niin kauan, kun toinen kiistaosapuolista ei hyväksy EU:ta sovittelijaksi, mistä päästään jälleen legitimeettiin. Tällä kertaa rauhanprosessin tasolla.

Unioni pyrki puheissaan esiintymään motivoituneena sovittelijana, millä se pyrkii vakuuttamaan konfliktiosapuolet rauhantahtonsa aitoudesta. Ulkopoliittisen johdon lausunnoissa alleviivattiin unionin pitkäaikaista kiinnostusta alueen

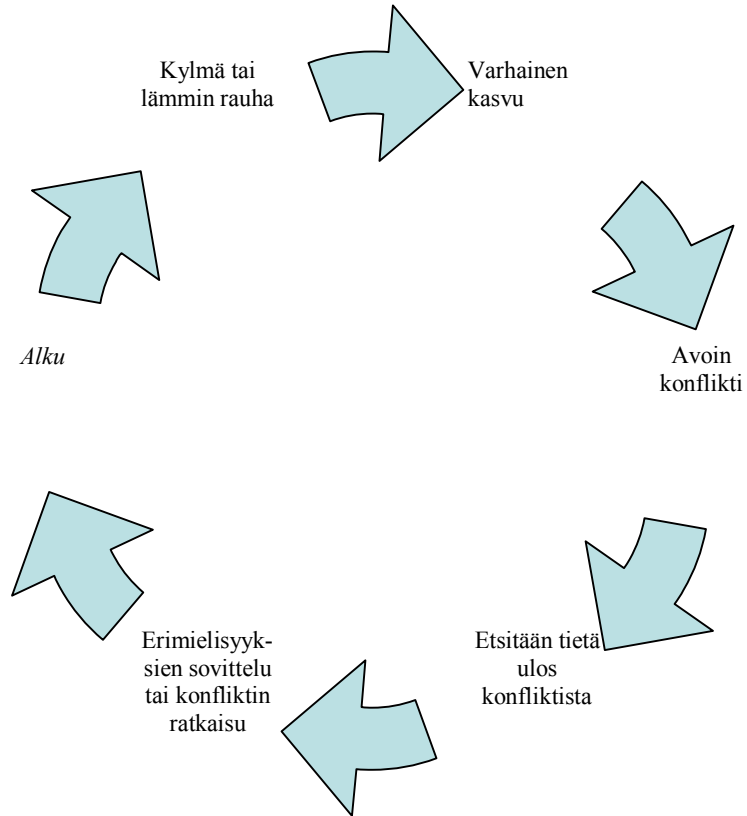
kehitykseen, sen sitkeyttä ja peräänantamattomuutta Lähi-idän uudistusprosesseissa. Kun intressit nostettiin esiin, korostettiin Välimeren alueellista tasapainoa EU:ta ja konfliktiosapuolia yhdistävänä tekijänä. Yhteisen intressin esiin tuomisella pyrittiin luomaan kuvaa välittäjästä, jolle itselleenkin rauha on merkittävä. EU:n intressit ovat epäsuoria ja Princenin jaotteluun sijoitettuna se sijoittuu ensisijaisen välittäjän kategoriaan alueellisen turvallisuuden ja yhteisen talousalueen luomisen motiiveineen.

Unioni ei argumentoinnissaan asetu selkeästi kenenkään puolelle, muttei toisaalta tuo myöskään suoraan esiin mahdollisia puolueettomuuspyrkimyksiään. Menneisyyden valossa sen kuitenkin usein tulkitaan olevan palestiinalaismyönteisempi. Princenin mukaan puolueellisuus tai puolueettomuus kysymys ei ole tärkeä kolmannen osapuolen roolin rakennuspalikka. Sitä tärkeämpää on, että kolmannen osapuolen mukaan tulo parantaa sekä osapuolten, että sen omien intressien toteutumismahdollisuuksia. Hän huomauttaa, että nämä intressit on kuitenkin tärkeää erottaa tarkoin konfliktin kohteena olevista, kuten EU:n ulkopoliittinen johto näyttäisi argumentoinnissaan tekevän. Ulkosuhdekomissaarien, Pattenin ja Ferrero-Waldnerin, kannanotoista käyvät ilmi molemmat Princenin määrittelemät viimekätiset kolmansien osapuolten intressiryhmät: kansainvälisen vallan saavuttaminen ja unionin vaikutusvallan lisääminen konfliktialueella.

On huomattava, että unionin toiminta kolmantena osapuolena Lähi-idän konfliktissa riippuu sen aikeiden ja päämäärien ohella käytettävissä olevista toimintainstrumenteista. Toimintainstrumenttien kehitys on ollut nopeaa yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan institutionalisointumisprosessin myötä. Ulkosuhdekomissaarien puheissa nousivat esiin muihin Lähi-itä -yhteyksiin kuin Lähi-idän rauhanprosessiin suoranaisesti luodut instrumentit, kuten Barcelona – prosessi ja naapurustopolitiikka. Näitä toimintainstrumentteja ei voida erottaa sovittelevan roolin rakennuksesta, sillä niiden toteutumisen taustalla on vaatimus rauhan saavuttamisesta. Kannanottojen perusteella voidaan todeta, että muita ulko- ja turvallisuuspolitiikan instrumentteja käytetään, jotta saataisiin jalka israelilaisten ja palestiinalaisten oven väliin. Niitä käytetään halusta muokata kuvaa EU:sta alueesta aidosti kiinnostuneena toimijana, jonka kanssa konfliktiosapuolilla on paljon yhteistä. Voidaan toki pohtia, kuinka suuri rooli rauhanprosessin ulkopuolisten instrumenttien käytössä on ajatuksella, että toisinaan todellisuus määräytyy ainoastaan toiminnan kautta. Kenties niiden käyttö

onkin toisinaan vain toimintaa toiminnan vuoksi johtuen EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen uskottavuuden heikkoudesta?

Tutkielman keskeisiä tuloksia on havainto unionin kansainvälisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen arvovallan tapauskohtaisuudesta – EU:n on kerta toisensa jälkeen legitimoitava toimintansa niin sisäisissä kuin ulkoisissakin prosesseissa. Tämä värittää voimakkaasti sen sovittävän Lähi-itä – roolin rakennusprojektia. Tutkimustulosten perusteella unioni esiintyy sovitteluprosessissa monenkeskisyttä ja toiminnan rauhanomaisuutta korostavana siviilivaltana, mutta sen siviilivaltaluonnetta ei voida lyödä lukkoon YUTP:n keskeneräisyyden vuoksi. Aineiston pohjalta näyttäisi kuitenkin epätodennäköiseltä, että jatkossa suunnattaisiin kohti sotilaallisempien toimintatapojen luomista. Kolmantena osapuolena EU ei korosta puolueellisuuttaan / puolueettomuuttaan, vaan keskittyy yhteisten intressien ja päämäärien painottamisen avulla vakiinnuttamaan osaansa rauhanprosessin keskiössä. Myös historiaan ja pitkäaikaisiin suhteisiin sekä Välimeren yhdistävänä seikkana vedotaan. Se näyttäisi haluavan painottaa ennaltaehkäisevän toiminnan ohella toiminnan kestävyyttä ja rakenteellisten ongelmien poistamista pinnallisen väkivallan poistamisen sijaan. Lähi-idän tilanteen nykyvalossa heijastuvat voimakkaasti EU:n toimintamahdollisuuksien rajallisuus. Se on tilanteessa selkeästi läsnä, muttei kykene ottamaan itsenäisiä rauhanprosessia edistäviä poliittisia askeleita ilman muiden Lähi-itä – toimijoiden myötävaikutusta. Niinpä se toimii taloudellisesti, kunnes monenkeskisyys astuu jälleen muotiin alueella.

Konfliktin elinkaarimalli:

Konfliktisyklille on ominaista, että liike ei kulje suoraan vaiheesta toiseen, vaan välillä saatetaan ottaa takapakkia. Palataan edelliseen vaiheeseen. Konfliktinratkaisu on mahdollista konfliktin ollessa osapuolten kannalta molemmille osapuolille äärimmäisen haitallisessa patti-tilanteessa tai konfliktitilanteen muunnuttua muusta syystä neuvotteluille avoimeksi.

Lähde: Conflict Management Toolkit. SAIS. Washington. <http://cmtoolkit.sais-jhu.edu>

EU:n sovittävän roolin rakennusprojektin kannalta merkitykselliset keskinäissuhteet

Euroopan unioni ↔ Israel

Euroopan Unionin ja Israelin keskinäissuhde on asiallinen. Niiden välillä vallitsee tiivis taloudellinen yhteistyö, mutta kun puhe kääntyy rauhanprosessiin, Israelin suhtautuminen muuttuu viileämmäksi. Se näkee unionin Palestiinalle puolueellisena välittäjänä.

Euroopan Unioni ↔ palestiinalaiset

Suhde on myös pitkälti taloudellinen. Palestiinan alue kuului Ison Britannian siirtomaamandaattiin, mikä on yksi syistä, jonka vuoksi unionin suhde palestiinalaisiin on kiinteämpi kuin sen suhde israelilaisiin. Palestiinalaisten näkökulmasta EU on sopiva välittäjä. Francois Duschene on esittänyt ajatuksen EU:sta siviilivaltana, jonka toimintakeinoihin kuuluu mm. taloudellinen vaikuttaminen. Vuosien 1994 - 2002 aikana Unioni on antanut noin miljardin euron arvosta lainoja palestiinalaisille, minkä lisäksi siltä menee Barcelona – prosessin taloudellisen kehikon, MEDA -ohjelman, kautta rahaa alueen kehitykseen.

Euroopan unioni ↔ Yhdysvallat

Edellisessä luvussa käsiteltiin Yhdysvaltojen suhtautumista Euroopan ensimmäisiin pyrkimyksiin päästä mukaan Lähi-idän konfliktin ratkaisuun. Ennen George W Bushin ensimmäistä presidenttikautta Yhdysvaltain ei voida sanoa olleen innostunut ottamaan EU:ta mukaan neuvotteluprosessiin. Presidentti Bill Clintonin kaudella Yhdysvallat ei nähnyt Euroopan Unionin osallistumista Lähi-idän rauhanprosessiin tarpeellisena, sillä israelilaisten ja palestiinalaisten välinen konflikti oli tuolloin maan ulkopoliittisen prioriteettilistan kärjessä. Bushin ensimmäisellä kaudella EU:lle annettiin ensimmäistä kertaa virallisesti sovittava rooli alueella, sillä muut asiat veivät Yhdysvaltojen poliittisen huomion. Euroopan Unioni on ollut halukas ottamaan vahvemman poliittisen roolin Lähi-idässä, mutta se ei halua tai kykene tekemään sitä yksin: Se on ulkopoliittisten linjaustensa mukaisesti korostanut monenkeskisen toiminnan merkitystä. Sille yhteistyö monenkeskinen yhteistyö kvartetin viitekehyksessä on ollut tähän saakka optimaalinen vaihtoehto.

EU:n konfliktinkäsittelyn välineet

Unionin konfliktinratkaisutoiminnan keskiössä on *konfliktien ennaltaehkäisy*, millä tarkoitetaan

"... pitkän aikavälin toimia, joiden tavoitteena rakenteellisten jännitteiden vähentäminen tai väkivaltaisuuksien (uudelleen) puhkeamisen estäminen. Konfliktin ennaltaehkäisyyn keinovalikoimaan kuuluvat varhaisen varoituksen systeemi, kriisin / konfliktin hallinta, rauhanturvaaminen, konfliktin helpottaminen ja konfliktin transformaatio."

EU Conflict Prevention, Management and Resolution in Africa. Rome. 2003.

Konfliktin ennaltaehkäisy on luonteeltaan väkivallatonta toimintaa, jota voidaan toteuttaa konfliktisyklin erivaiheissa eri keinoilla. Keinovalikoima määritelmiseen on esitetty seuraavassa taulukossa.

VÄLINE

VÄLINE KÄYTÄNNÖTOIMINTANA

Varhaisvaroituksella tarkoitetaan (potentiaaliselta) kriisialueelta tulevan tiedon systemaattista kokoamista ja analysointia, jotta voitaisiin ennakoita väkivaltaisuuksien puhkeamista, kehitellä suunnitelmallisia toimintatapoja ko. kriisien eskaloitumista ja kriisitilanteeseen liittyvien toimintamallien /-vaihtoehtojen esitleminen kriisin tärkeimmille toimijoille. Tätä toimintaa unionissa koordinoi Javier Solanan johtava toimintatapojen suunnittelun ja varhaisvaroituksen yksikkö.

Kriisin hallinta EU:n mandaatissa on koordinoitua poliittista, taloudellista, diplomaattista ja /tai turvallisuuteen liittyvää tiettyyn rauhaa uhkaavaan tilanteeseen suunnattua akuuttiapua, jonka tavoitteena on vähentää jännitteitä, estää konfliktin eskaloitumista ja ohjata alueen tilannetta sellaiseen suuntaan, jossa (väkivaltaisen) konfliktin rauhanomainen ratkaisu mahdollistuu. Ollakseen tehokasta kriisin hallinnan on oltava hyvin suunniteltua ja se on toteutettava osana pidempi kestoista konfliktin ennaltaehkäisyä.

Konfliktin hallinta puolestaan määritellään yritykseksi vähentää ja estää osapuolten välistä väkivaltaa yltymästä ja sitouttaa ne konfliktin ratkaisuprosessiin sekä väkivallan lopettamiseen

Konfliktin helpottaminen puolestaan liittyy kriisin jälkeiseen rauharakentamiseen. Se määritellään prosessiksi, joka muuntaa konfliktin pysyvästi eli ei pelkästään pyritä sovitteluun ristiriitoja ja tukahduttamaan erimielisyyksiä. Toimitaan inhimillisten perustarpeiden huomioimiseen ja kestävien keskinäissuhteiden pohjan luomiseen rakenteellisiin epäkohtiin puuttuen. Pyritään edistämään monikulttuurisuutta, tasa-arvoisuutta konfliktin osapuolten välillä sekä kaivautumaan konfliktin todellisiin syihin.

Rauhanturvaamisella kuvataan monen erilaista toimintaa, jonka tavoitteena voi olla konfliktin eskaloitumisen estäminen, sotilaallisten toimien estäminen tai pysäyttäminen, lain ja järjestyksen ylläpito konfliktialueella, humanitaaristen toimien suorittaminen, sellaisten poliittisten tai sosiaalisten instituutioiden toiminnan elvyttäminen, joiden toiminta on kriisin vuoksi häiriintynyt tai kokonaan estynyt tai peruselinolosuhteiden palauttaminen alueelle.

Rauhan rakentaminen pitää sisällään sellaiset toimet, joiden tavoitteena on ylläpitää rauhanomaisia suhteita ja luoda sellainen ympäristö, joka ei ruoki konfliktin syinä olleita tekijöitä. Sen päämääränä on vahvistaa yhteisöjen kykyä hallita konfliktia ilman väkivaltaa, jotta voitaisiin saavuttaa kestävä inhimillisen turvallisuuden ilmapiiri.

Unionin käyttämästä konfliktinratkaisun keinovalikoimasta voidaan juontaa unionin käsitys siitä, milloin konflikti on ratkennut: unioni pyrkii toiminnallaan saavuttamaan konfliktiosapuolten välille lämpimän rauhantilan kylmän rauhantilan sijaan. Lämmin rauha tarkoittaa tilannetta, jossa osapuolten suhteen ovat luontevat ja keskusteluyhteys toimiva. Kylmä rauha on väkivallaton tilanne, jossa konfliktia itseään ei ole ratkaistu.

LÄHDELUETTELO

Primaarilähteet

A. Ulkosuhdekomissaarien puheet ja kirjoitukset:

Ferrero-Waldner:

http://europa.eu.int/comm/commission_barroso/ferrero-waldner/speeches/index_en.htm

Ferrero-Waldner, Benita Kannanotto Palestiinan vaaleihin. 26.1.2006.

Ferrero-Waldner, Benita *Speech to the London Meeting on Supporting the Palestinian Authority*. Lontoo. Puhe /05/126. 1.3.2005.

Ferrero-Waldner, Benita *Euro-Mediterranean Relations*. Euroopan parlamentti. Strasbourg. Puhe. 23.2.2005.

Ferrero-Waldner, Benita *Puheenvuoro Condoleezza Ricen vierailun yhteydessä järjestetyssä lehdistötilaisuudessa*. Bryssel. 9.2.2005.

Ferrero-Waldner, Benita *Puhe Euroopan Parlamentin Euro-Välimeri alueen poliittiselle komitealle*. Bryssel. 25.1.2005.

Ferrero-Waldner, Benita *Europa als globaler Akteur – Aktuelle Schwerpunkte Europäischer Außen- und Nachbarschaftspolitik*. Bundesakademie für Sicherheitspolitik Berlin. Puhe /05/30. 24.1.2005.

Ferrero-Waldner, Benita Center for Strategic and International Studies, Washington D.C. Puhe. 13.1.2005.

Ferrero-Waldner, Benita Transatlantic Policy Network. Autumn Meeting. Puhe. 7.12.2004.

Patten:

http://europa.eu.int/comm/external_relations/news/patten/speech.htm

Patten, Chris *Situation in the Middle East*. Euroopan parlamentti, Bryssel. Puhe /04/456/. 12.10.2004.

Patten, Chris;
Prodi, Romano *Puheenvuoro uudelle palestiinalaishallinnolle*. 30.4.2004.

Patten, Chris *Puhe Euroopan Parlamentin täysistunnon laajempaa Lähi-idän aluetta koskevassa istunnossa*. Strasbourg. 30.3.2004.

- Patten, Chris *Middle East Peace Process*. Euroopan parlamentin täysistunto, Strasbourg. Puhe /04/188. 21.4.2004.
- Patten, Chris *Europe in the World: CFSP & its relation to development*. Overseas development institute, 7.11.2003.
- Patten, Chris *Situation in the Middle East*. Euroopan parlamentin ministuntunto, Bryssel. Puhe /03/312. 18.6.2003.

B. European Information (Formerly European Report), Euroopan unionin tiedotuslehti:

Lehti löytyy osoitteesta: <http://eisnet.eis.be/>. Tutkielmassa on käytetty lehden paperiversiota.

V External Relations /Middle East: *Economic and Social Committee visit*. 12.2.2005, nro 2936.

V External Relations, EU/ Palestine: *Euro 7m humanitarian aid* p.11. 8.12.2004, nro 2919.

Pääkirjoitus, *EU-US Realism is urgently needed*. 20.11.2004, nro 2914.

V External Relations, EU/ Palestine, *Palestinians assured of Europeans' support for Independent State*. 17.11.2004, nro 2913.

Pääkirjoitus, *An EU opportunity in the Middle East*. 13.11.2004, nro 2912.

V External Relations, EU/ Palestine, *Reactions to death of Arafat*. 13.11.2004, nro 2912.

Kirjallisuus ja artikkelit

Baylis, John; Smith, Steve (1999): Introduction. Teoksessa Baylis, John; Smith Steve (ed.) *The Globalisation of World Politics. An Introduction to International Relations*, ss.1-12. Oxford, University Press. Oxford.

Berndtson, Erkki (1996): *Politiikka tieteenä. Johdatus valtio-opilliseen ajatteluun*. Hallinnon kehittämiskeskus. Edita. Helsinki.

Burton, John W (1996): *Conflict Resolution. It's Language and Processes*. Scareton Press. Kent. 1996.

Dunne, Timothy (1999): Liberalism. Teoksessa Baylis, John; Smith Steve (ed.) *The Globalisation of World Politics. An Introduction to International Relations*, ss. 147-164. Oxford, University Press. Oxford.

Dunne, Timothy (1999): Realism. Teoksessa Baylis, John; Smith Steve (ed.) *The Globalisation of World Politics. An Introduction to International Relations*, ss. 109-124. Oxford, University Press. Oxford.

Galtung, Johan (2002): Conflict, War and Peace: A Bird's Eye view. Teoksessa Galtung, Jacobsen, Brand-Jacobsen, *Searching for Peace*, ss.3-15. *The Road to Transcend*. Critical Peace Studies. Transcend. Pluto Press. London.

Galtung, Johan (2002): Preface. Teoksessa Galtung, Jacobsen, Brand-Jacobsen, *Searching for Peace*, ss.xi-xxiii. *The Road to Transcend*. Critical Peace Studies. Transcend. Pluto Press. London. 2002.

Galtung, Johan (2004): *Solana's (and EU's?) Foreign Policy: A Non-starter*. Transcend articles.12.7.2004. Löytyy myös internetistä osoitteesta <http://www.transcend.org>

Hollis, Rosemary (1994): *The Politics of Israeli-Europe Economic Relations*. Israeli Affairs, Vol 1(1), s. 118-134.

Kagan, Robert (2003): *Paratiisin vartijat. Yhdysvallat, Eurooppa ja uusi maailmanjärjestys*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Kaldor, Mary (1999): *New and old wars: organized violence in a global era*. Polity Press. Cambridge.

Keisala, Katja (2004): *European Union as an International Actor. Strengths of the European Civilian Power*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Cityoffset oy. Tampere.

Koskela, Jussi (1999): Euroopan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan nykytila ja kehityssuunta. Teoksessa Aufferman, Burkhard; Koskela, Jussi; Kuusela Janne; Lemola, Nonna; Silventoinen, Katja: *CFSP + PESC + GASP = YUTP? Euroopan Unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityslinjoja*. ss.13-23. Tutkimuksia No. 86, 1999. Rauhan ja konfliktintutkimuskeskus. Tampere. 1999.

Kurikkala, Flora (2003): *Representation of a Changing Self: An EU Performance in the Middle East*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Cityoffset oy. Tampere.

Kuusisto, Riikka (1996): Sodan retoriikasta. Teoksessa Palonen, Kari; Summa, Hilikka (toim.): *Pelkkää retoriikkaa*. ss.267–291. Vastapaino. Helsinki. 1996.

Laitinen, Kari (2002): *Minne Eurooppa on matkalla?* Pääkirjoitus. Kosmopolis 2/2002.

Mauil, Hans. (1990/1991): *Germany and Japan. The New Civilian Powers.* Foreign Affairs, 69:5.

Ojanen, Hanna (2003): *EU:n puolustuspolitiikka ja suhteet Natoon: tervetullutta kilpailua.* UPI - raportti 3/2003. Ulkopoliittisen instituutin julkaisu.

Ojanen Hanna (2004): *Inter-organizational relations as a factor shaping the EU's external identity.* UPI- working papers. (49)2004. Ulkopoliittisen instituutin julkaisu.

Paloheimo, Heikki ; Wiberg, Matti (1996): *Politiikan perusteet.* WSOY. Porvoo.

Palonen, Kari; Summa, Hilikka (1996): Johdanto: Retorinen käänne? Teoksessa Palonen, Kari; Summa, Hilikka (toim.): *Pelkkää retoriikkaa.* ss.7-22. Vastapaino. Helsinki. 1996.

Patokallio, Pasi. *Euroopan unionin sovitteleva rooli Lähi-idässä vahvistumassa.* Vieraskynä. Helsingin Sanomat. 16.04.2004.

Perelman, Chaïm (1996): *Retoriikan valtakunta.* Vastapaino. Tampere.

Perelman, Chaïm; Olbrechts-Tyteca, Lucie (1969): *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation.* Notre Dame. The University of Notre Dame Press.

Piipponen, Risto (2003): EU:n ulkosuhteiden kokonaisuus. Teoksessa *Suomen paikka maailmassa ? EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka,* ss. 18-28. Eurooppatiedotus. Ulkoasiainministeriö. EDITA. Helsinki.

Princen, Thomas (1995) : *Intermediaries in international conflict.* Princeton University Press. Princeton (N.J.).

Smith, Michael E (2004): *Europe's Foreign and Security Policy. The Institutionalization of Cooperation.* Cambridge University Press.

Summa, Hilikka (1996): Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Teoksessa Palonen, Kari; Summa, Hilikka (toim.): *Pelkkää retoriikkaa* ss.51-83. Vastapaino. Helsinki.

Touval, Saadia & Zartman, I. William (1986) Preface. Teoksessa Touval, Saadia & Zartman, I William (ed.): *International Mediation in Theory and Practice,* ss.1-6. SAIS Westview Press. Baltimore.

Waltz, Kenneth (1979): *Theory of International Politics.* Random House. New York.

White, Brian (2004): *Foreign Policy Analysis and the New Europe.*

Teoksessa Carlsnaes, Walter & Sjursen, Helene & White, Brian (ed.) *Contemporary European Foreign Policy*. SAGE Publishers. Thousand Oaks, New Delhi & London.

Zartman, I. William (2000): *Preventive Diplomacy: Setting the Stage*. Teoksessa Zartman, I William (ed.), *Preventive Negotiation. Avoiding Conflict Escalation*, ss.1-18. Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflict. Rowman & Littlefield Publishers Inc. New York. 2000.

EU –dokumentit

Barcelona Declaration. Euroopan unionin kotisivut. 26.1.2006.
http://europa.eu.int/comm/external_relations/euromed/bd.htm

Common Foreign & Security Policy (CFSP). Euroopan Unionin kotisivut. 2 /2002.
http://europa.eu.int/comm/external_relations/cfsp/intro/

Euroopan unionin neuvoston julkilausuma Palestiinan lainsäädäntöneuvoston vaaleista. Bryssel 26.1.2006, 5738/06 (Presse 28), P20/06.

Helsinki Headline Goal. Euroopan Unionin kotisivut. 12.3.2006.
<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/Helsinki%20Headline%20Goal.pdf>

Maastrichtin sopimus. Euroopan unionin kotisivut. 12.3.2006.
<http://europa.eu.int/en/record/mt/top.html>

The EU & the Middle East. Frequently asked questions. Euroopan Unionin kotisivut. 12.3.2006.
http://europa.eu.int/comm/external_relations/mepp/faq/index.htm

The EU's Mediterranean & Middle East Policy. Creating an area of dialogue, cooperation and exchange. Euroopan Unionin kotisivut. 12.3.2006.
http://europa.eu.int/comm/external_relations/med_mideast/intro/gac.htm

The EU 's relations with West Bank and Gaza Strip – Overview. Euroopan Unionin kotisivut. 12/2005.
http://europa.eu.int/comm/external_relations/gaza/intro/index.htm

Muut lähteet

Brussels takes cautious line on Hamas victory. Uutinen. EUobserver. 26.1.2006.
<http://www.euobserver.com>

Defining Conflict. Conflict Management Toolkit. SAIS. Washington. 26.1.2006.
<http://cmtoolkit.sais-jhu.edu>

Euroopan unionin sovittileva rooli Lähi-idässä vahvistumassa. Vieraskynä. Helsingin Sanomat. 16.04.2004.

Israel haluaa avioeron palestiinalaisista. Uutinen. Helsingin Sanomat. 25.3.2006.

Israeli elections and the future of the peace process. Seminaari Ulkopoliittisessa instituutissa puhujana Ehud Jaari.
<http://www.upi-fiia.fi>

Now we need pressure on America. Uutinen. Haaretz. 17.11.2004. Uutinen.
<http://www.haaretz.com>

The Conflict Life-cycle. Understanding Conflict. Peace Pledge Union. Conflict Management Toolkit. SAIS. Washington. 26.1.2006.
<http://cmtoolkit.sais-jhu.edu>

The Conflict Outcome. Peace Pledge Union. Conflict Management Toolkit. SAIS. Washington. 26.1.2006.
<http://cmtoolkit.sais-jhu.edu>

Tieteellisen ja soveltavan tutkimuksen, menetelmien ja niiden oppimisen verkkoympäristö. Otava opisto. Mikkeli.
<http://www.metodix.com>

Solana does not rule out future Hamas talks. Uutinen. EUobserver. 17.2.2006.
<http://www.euobserver.com>

Venäjä vaatii Hamasia tunnustamaan Israelin. Helsingin Sanomat. Uutinen. 4.3.2006.
<http://www.hs.fi/haku/?kaikkiSanat=Hamas&selaus=tyyppi.uutiset>